

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА

година XI

2009 / брой 1-2

В БРОЯ

- СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПЕЧАТНИТЕ КОМУНИКАЦИИ
- ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННАТА КАРТА НА НЕСТИНАРСКАТА ОБРЕДНОСТ
- ЕЛЕКТРОННИТЕ БИБЛИОТЕКИ
- ДЕБАТЪТ ЗА КУЛТУРНАТА СИТУАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ НОВОТО СТОЛЕТИЕ ПО СТРАНИЦИТЕ НА СП. "ПЛАМЪК"
- РОЛЯТА НА БИБЛИОТЕЧНИЯ МЕНИДЖЪР ЗА ФОРМИРАНЕ НА ЕФЕКТИВЕН ЕКИП
- ДЕНЯТ НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ И СЪВРЕМЕННИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА БУДИТЕЛСТВОТО
- 120 ГОДИНИ НАРОДНА БИБЛИОТЕКА "П. Р. СЛАВЕЙКОВ" - ВЕЛИКО ТЪРНОВО
- 150 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПАТРИАРХА НА БЪЛГАРСКАТА МОДЕРНА БИБЛИОГРАФИЯ
- ПОЛИТИКА И КНИЖОВНОСТ В СРЕДНОВЕКОВНА БЪЛГАРИЯ XII-XIV ВЕК
- КНИГОИЗДАТЕЛСКИ ДЕЙНОСТИ
- ДЕН НА ОТВОРЕНИТЕ ВРАТИ В СВУБИТ
- РЕЦЕНЗИИ

ДИРЕКТОР

проф. д.ик.н. Стоян Денчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Главен редактор

доц. д-р Лъчезар Георгиев

проф. д-н Пламен Легкоступ

проф. д-н Иван Стоянов

доц. д-р Стефан Коларов

проф. д-н Мария Младенова

Графичен дизайн

Иван Иванов

Технически редактор

Райна Карабоева

Коректор

Цветанка Рашкова

Научни консултанти

проф. д-н Ани Гергова

проф. д-р Анчо Калоянов

ISSN 1310-4624

5000 Велико Търново
ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

1784 София
бул. „Цариградско шосе“ № 119
Специализирано висше училище по
библиотекознание и информационни технологии

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА

ГОДИНА XI, № 1-2, 2009

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

„Св. св. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

СПЕЦИАЛИЗИРАНО ВИСПЕ УЧИЛИЩЕ

ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Съдържание

Лъчезар Георгиев. Съвременните предизвикателства пред печатните комуникации	2
Стоян Денчев, Александра Куманова, Никола Казански, Николай Василев. Изследване на информационната карта на трансмисиите на култура в нестинарската обредност	16
Иванка Павлова. Електронни библиотеки – модел за измерване и оценка на качеството за контрол за достъп	33
Христина Христова. Дебатът за културната ситуация в България през новото столетие по страниците на списание “Пламяк”	35
Добринка Стойкова, Тая Тодорова. Мениджмънт и публична комуникация на проект	39
Събина Ефтимова, Елена Игнатова. Ролята на библиотечния мениджър за формиране на ефективен екип	45
Кристина Върбанова-Денчева. Денят на народните будители и съвременните измерения на будителството	48
Издавател. 120 години Народна библиотека “П. Р. Славейков” – Велико Търново	49
Донка Правдомирова. 150 години от рождението на патриарха на българската модерна библиография	51
Стефа Асенова. Политика и книжовност в Средновековна България XII–XIV век	56
Стоян Денчев, Александра Куманова. Мелодия за пътешествието в света на книгата или онтология на хуманитарното познание	59
Книгоиздателски дейности на неправителствената организация Сдружение “Роден край”	66
Мария Младенова. Дигитална конверсия и необратими тенденции във функционалната трансформация на библиотеките	68
Пламен Трайков, Мехмед Исмаил, Калина Велкова, Жулиета Желева. Ден на отворените врати – V студентска научна конференция и изложба на СВУБИТ	70

СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПЕЧАТНИТЕ КОМУНИКАЦИИ

Доц. г-р Лъчезар Георгиев

На 11 юни 2009 г. във Велико Търново се проведе Национална научна конференция за книгата, печатните комуникации и регионалните медии „**Между традицията и модерността**“. Големият научен форум беше организиран във връзка с проекта на катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, под наслов „**Регионалните медии като фактор на влияние върху гражданските ценности**“. Пленарен доклад на тема „Съвременните предизвикателства пред печатните комуникации“ изнесе доц. г-р Лъчезар Георгиев – ръководител на катедрата и научен ръководител на научноизследователския проект. Със свои доклади участваха още преподаватели от катедрата, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии, СУ „Св. Кл. Охридски“, библиотечни и информационни специалисти от Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, представители на регионални медии. Материалите от конференцията предстои да излязат от печат в самостоятелен научен сборник в началото на 2010 г.

Настоящият текст представя водещия пленарен доклад на научната конференция с автор доц. г-р Лъчезар Георгиев.

В съвременните печатни комуникации, подобно на някакъв магичен кръг, се завъртат важни за обществото и света компоненти – книгата и книгоиздателските дейности, печатарската индустрия с нейните конвенционални и модерни проекции, съвременният периодичен печат с впечатляващото си видово, графично и жанрово разнообразие, дейности по разпространение на пьстрата палитра от книжнина, за да достигнем и до институциите, организациите, свързани с книжовните дейности – културните и просветните ведомства, библиотеките, творческите и професионалните съюзи, влияещи върху днешния ход и развитието на книгата, периодиката, издателския бизнес. Хиляди специалисти, ангажирани творчески и производствено с печатните комуникации, са приели нелекия, динамичен, изпълнен с разнообразни предизвикателства живот като своя съдба и житейска мисия. Мнозина всеотдайно и без излишна показност са се отдали на работа „в полза роду“ и за националния просперитет на книжовността, изградили са и изграждат творчески екипи, разработват нови концепции, опиянени от магията на нови нестандартни решения, погълнати от емоциите

на текстовия дизайн, оптичeskия журнализъм и модерните графични решения за своите издания.

Но кои са тези съвременни предизвикателства, които шестват между добрата традиция и модерността? Колкото и да изглежда непосилна задача в рамките на краткото ни време, ще се опитам да очертая някои от тях.

Модерното време наложи да се съобразяваме с фактори, които допреди десетилетия щяха да изглеждат невъзможни и дори непонятни. Ще дам един пример. До 80-те години на XX век британското книгоиздаване е съсредоточено в Обединеното кралство и основно е притежание на англичади. То обаче разполага с големия световен пазар, постепенно се дислоцира върху него и благодарение на разширяващата се популярност и традиционните комуникации с бивши колонии и англоезични държави достига 40 на сто от износа на книжна продукция при една силна конкуренция с американското книгоиздаване. Но за да се преодолее острата конкуренция, вследствие на конгломерацията и глобализацията започва *окупняване и изграждане на нов тип корпорации*. Някои се изграждат в рамките на

страната, както се случва със *сливането* на британските издателства „Пенгуин“ (Penguin) и „Лонгман“ (Longman) в „Пиърсън Груп“, включваща в себе си крупна верига от издателства и провинционални вестници¹. В голямата си част обаче новите световни компании имат американски произход. Тъкмо в САЩ се извършват и по-значимите поглъщания и сливания, както е случаят с „Тайм Уорнър“ (Time Warner), включваща уязвими на икономическите сътресения издателства, но на практика доминирана от мощната световен интернет доставчик „Америка онлайн“ (America On-Line). Немската „Бъртълсман груп“ (Bertelsman Group) пък придобива създаденото още през XIX век американско издателство „Рендъм Хаус“ (Random House), а известното в САЩ издателство „Харпърс“ (Harpers) при сливането си с английското „Колинс“ образува нова издателска структура: „Харпър Колинс“ (Harper Collins), притежание обаче на мултикомпанията на Рупърт Мърдок „Нюз Корпорейшън“ (News Corporation), считана за крупна вертикално интегрирана медийна компания в световен план и показваща глобализацията на издателската индустрия². Самата компания на Мърдок включва освен вестници и издателства, филмово производство, сателитни и кабелни телевизионни компании. Някои традиционни фамилни издатели пък запазват името си като символ на надежност и сигурност в издателския бизнес, но собствеността им преминава в съвсем неочаквани структури. Такъв е случаят с основаното още през 1843 г. от братята шотландци издателство „Макмилън“, чието фамилно име е запазено в 16 дъщерни фирми по света, но самата компания е притежание на немската фамилна корпорация *Verlagsgruppe Georg von Holtzbrink*³. В структурата си днес тя включва дружества, профилирани в различни тематични направления – така **Pan Macmillan** предлага белетристични и художествено-документални издания за деца и възрастни; в издаването на академични и университетски книги в сферата на хуманитарното знание и бизнес науките се специализира **Palgrave Macmillan**; дружеството **Macmillan Education** е профилирано в поредици за обучението по английски и други издания с образователен характер; **Publishing Services** е дружество за разпространение и продажба на книги и периодика, информационни продукти и електронни издания; докато издаването на научни списания и справочници в областта на медицинските, природонаучните и техническите науки се осъществява от **Nature Publishing Group**.

Сред новите предизвикателства е и силната *комерсиализация* на издателската индустрия в глобален мащаб. От една страна, авторът постепенно губи

своето значение за окрупнения книжен бизнес, отстъпвайки своята роля на литературния агент, който се грижи за неговите интереси, преговаряйки с мултинационалните компании по въпроси за основните и допълнителните авторски права, във връзка с преиздания, филмиране, преводи на други езици, препечатки в периодични издания и пр. Комерсиализирането обаче се отразява в новата корпоративна среда и върху прецизността на редакторския труд. Експедитивността на задачите влиза в противоречие с редакторното качество и дори пренебрегва труда на редактора; довчерашните тематични посоки и доскорошните възгледи за добре изчистен текст отстъпват на ефектите от визуалната комуникация. Засегната е и репертоарната политика – предпочитат се лесно харчещи се на пазара издания – учебници, помагала за изучаване на чужд език (най-вече водещите европейски езици, биографии на популярни обществени личности, романи-бестселъри, детско-юношески книги от нашумели автори. И книготърговията не е отмината от сливанията и комерсиализацията. По-големите издателски компании залагат на контакти с търговците на едро, като предлагат по-големи отстъпки, но бързи и сигурни приходи без отсрочка; разширява се търговията и на поевтини книги с мека подвързия, които осигуряват бърз и надежден пласмент още при излизането на книгата.

Създава се и нов стил в продажбата на книги от страна на търговците на дребно. Тим Уотърстоун през 1982 г. открива своя книжарница в Лондон, формирайки нови правила в книжната продажба – неговата книжарница е светла, просторна, удобна за клиентите, а персоналът – млад, изпълнен с енергия, готов да дава обилна и компетентна информация за всяко притежавано издание. Самият мърчандайзинг се предлага в атрактивни форми. Традицията в предлагането на книги с мека и твърда подвързия е заличена в името на читателя. Следвайки иновациите в маркетинговото мислене, книжарниците се превръщат във важна и неделима част от големите търговски комплекси, а името на Уотърстоун става нарицателно и дори се превръща в лого в книжарниците и магазините на Обединеното кралство, дори в книжната магазинна мрежа на англоезичните държави⁴. През 80-те години се създават и вериги от книжарници, които опитват да конкурират известните дългогодишно просъществували книжарници на У. Х. Смит (W. H. Smith), в чиито магазини се продават канцеларски материали, вестници и списания и по малко количество книги. Асортиментът се разнообразява с DVD и аудио-записи. Новите вериги книжарници конкурират независимите, конкурентната

среда налага нови видове оферти – насърчаване на редовните читатели с по-ниски цени, предлагане три книги на цената на две, отстъпки за членовете на салоните и клубовете на книгата, които се изграждат при по-утвърдените издателства, промоциране със специални отстъпки и пр. Световна тенденция е фамилените издатели да се подменят с модерния апарат на съвременния бизнес, в които се изграждат нови холдингови структури, професионален мениджмънт, използват се механизмите на съвременния маркетинг, реклама и PR-комуникации в бизнеса с книги и периодика.

От значение при комерсиализацията са и рекламните подходи. Вложените инвестиции в реклама и промоционални дейности на основаното през 1924 г. британското издателство „Саймън и Шустер“ (*Simon & Schuster*) му налагат да продължи ориентацията си към масова литература за широка читателска аудитория. В края на 30-те години на XX век Дик Саймън и Макс Шустер вече са основали издателската компания *Pocket Books* в съдружие с американския издател Робърт Феър де Граф. Масовите им издания на романи с мека подвързия стимулират добрите маркетингови позиции непосредствено след войната, когато компанията преминава в ръцете на Маршал Филд, но след неговата смърт тя отново е в ръцете на предишните собственици, претърпява метаморфози от издателски сдружения, разширява се, става собственост на международната корпорация „Гълф и Уестърн“, а тя на свой ред закупува други компании, сред които е и крупното издателство „Макмилън Пъблишинг Груп“ (1994). Същевременно следва ново преструктуриране под името „Парамонт Комуникейшънс“ и от 1998 г. е в структурите на международната издателска компания „Виаком“, публикувайки книги в електронен и книжен вариант, с най-разнообразен репертоар за читатели от десетки страни по света – от белетристиката и изданията за тинейджърска аудитория до бизнес-изданията, запазвайки и традиционните за основателите подходи за масова рекламна инвазия на издателските продукти⁵. Участието на световноизвестни автори като Стивън Кинг в издателския репертоар гарантира несъмнения просперитет на „Саймън и Шустер“ в началото на новото хилядолетие.

Ускорени тенденции в своето развитие претърпява и научното и университетското книгоиздаване в Европа и САЩ. В Обединеното кралство за пример са дълголетните издателства „Оксфорд Юнивърсити Прес“ и „Кембридж Юнивърсити Прес“⁶.

Оксфордското университетско издателство годишно публикува над 4500 заглавия, чиито тиражи се разпространяват не само в Обединеното

кралство, но и в десетки англоезични държави. Разполага с офиси в над 50 страни и дава работа на над 3700 специалисти, свързани с англоезичната книга и печатните комуникации. В репертоара са учебници, помагала и монографии по всички изучавани в университета дисциплини, но и библии, книги за изкуствата, детски издания, учебници за обучение по английски език на чужденци, издания за бизнеса, справочници, речници, списания. Интересен е редакционният процес – при него се прилага стриктен мониторинг, особено върху академичните книги – предложенията на авторите се обсъждат на редовно заседание на делегатите, избрани от академичната общност и работещи върху планирането и контрола на издателската продукция. При одобрените предложения на автора се предлага договор и започва работа по написването на произведението, а впоследствие ръкописът бива оценяван от делегат, като в обсъждането се включват и други специалисти по съответната на творбата дисциплина. Получените оценки се обсъждат между автора и редактора и така текстът още преди публикация се поправя и допълва, за да влезе изчистен в производство. Печалбата на издателството е около 9 млн. лири годишно, а 30 на сто от нея се прехвърля на университета. Тъй като функционира в университетската структура, *Оксфорд Юнивърсити Прес* се ползва от статута на благотворителна организация и не се облага с данъци. Получената печалба се реинвестира и се предоставя на фондове на Оксфордския университет. Издателството притежава добре развита полиграфическа база, в която се прилагат последните иновации в бранша. Популярност придоби интернетното издание на Оксфордския речник, електронните журнали, които могат да се ползват в мрежата, както и издания на CD ROM⁷. У нас *Оксфорд Юнивърсити Прес* редовно присъства на международните панаири на книгата, организирани в НДК – София, а неговите учебници и помагала се ползват с одобрението на просветното ни министерство в образователния процес по английски език. Цялостната дейност на това голямо и престижно издателство е пример за добре функционираща система в сферата на печатните комуникации. Едва ли е случаен фактът, че издателството има солидни позиции и значим дял от университетското книгоиздаване в САЩ.

Другото голямо издателство, на университета в Кембридж, също представлява модерна издателско-полиграфическа структура, и то със значителен международен екип от упълномощени редактори в Кембридж, Ню Йорк, калифорнийския град Стан-

форд, Кейптаун, Мелбърн, Сан Паоло в Бразилия, но и клонове в Източна Азия като Токио, Сеул, Хонг Конг, Тайпе, Банкок. Издателството притежава модерно оборудвана печатница с традиционни (литография и медно гравирание) и нови технологии като цифров печат в сътрудничество със световно известната фирма IBM, осигурила модерна система, включваща управлението на типографските и печатните процеси по съвременни дигитални технологии. Заедно с това печатницата има отдел ръчно подвързване на библии, книги с твърда подвързия и кожени футляри, изработвани с прецизност, изящество и отличен художествен вкус. Налице е и добре организирана маркетингова структура в десетки страни по света. Изданията на *Кембридж Юниверсити Прес* са насочени в областта на хуманитарните и обществените науки, естествените науки, книги за специалисти, около 150 списания – издавани от името на Лондонското математическо дружество, Физиологическото дружество, зоологическото дружество – Лондон, Британската международна асоциация и пр., като са осигурени и електронни он-лайн еквиваленти в интернет мрежата. Наред с това издателството предлага десетки учебници и помагала за обучение по английски език, образователни издания (за предучилищно, начално образование и книги за коледжите, учебници и помагала за студенти). Важен и печеливш дял от общата продукция е издаването на библии⁸. Сред най-популярните поредици са тези, посветени на историята и изкуствата като: „Кембриджки студии за ранната съвременна история”, „Свободата: Документална история на еманципацията” – за преходния период 1861–1867 г. от робство към освобождение на южните провинции на САЩ; „Шедьоври на западното рисуване”, „Кембриджски справочници по история на изкуството”, „Кембриджки филмови класики”, „Съвременни художници и техните критици”, „Кембриджки уроци по музика” и „Приключения в музиката” и пр. Дейността на *Кембридж Юниверсити Прес* е пример за разностранно и удачно съчетаване на различни форми на печатните комуникации, изграждащи солиден имидж и престижен облик на издателството.

Още в края на XVI век е създадено едно от най-солидните издателства за научни и научнопопулярни издания „Елзевиър”. Основател на фамилната издателска къща, получила популярност с дълголетната си фамилна издателска история, е Людвиг Елзевиър, установил се през 1580 г. като книготърговец в университета на гр. Лейден, където пет години по-рано холандците основават първия си университет. Дейността на основателя е продължена от синовете

Матиас и Бонавентура, както и от внуците Исак и Абрахам. През 1520 г. Исак Елзевиър става официален печатар и издател на Лейденския университет, което фамилията поддържа като позиция до началото на XVIII век. Издателството поддържа линия на оригинално естетическо оформяне на книгите, които издава на старогръцки, латински, нидерландски, френски и арабски – тук са произведенията на класическата античност (Аристотел, Вергилий), теолози на католицизма (Албертус Магнус), на Реформацията (Калвин), книги на видни мислители като Галилео Галилей, Еразъм Ротердамски, Макиавели, Гротий, Декарт, Джон Лок, а особена популярност получава библиотечната поредица „Републики” с малоформатни томове, описващи историческото, географското и стопанското положение на десетки страни в превод на различни езици, като се продават успешно не само в Европа, но и в колонизираните страни. Книгите на „Елзевиър” се отличават с разнообразието на издателски емблеми, една от които е „Нон Солус” – издателски герб-емблема, използващ символ от Античността, се употребявана от внука на Людовик – Исак Елзевиър⁹. В началото на XVIII век фамилното издателство „Елзевиър” прекратява дейността си, но през 1880 г. в Ротердам е основано издателско сдружение, което приема емблемата „Нон Солус”, традициите и името „Елзевиър”. Сред първите издания на „новата компания „Елзевиър груп” са научнолитературна периодика, малоформатни издания, холандската енциклопедия на Уинклер Принс, нидерландскоезични приключенски произведения на писателя Жул Верн. Разширила значително обхвата на издателската си дейност след Втората световна война, компанията се стабилизира в издаването на професионални и на англоезични научни списания, а през 1980 г. получава награда на холандската национална преса за постижения в областта на устното и писменото образование. Освен нидерландскоезични издания, след 80-те години на XX век „Елзевиър груп” стъпва стабилно на англоезичните книжни пазари. В САЩ е реализиран значим репертоар от професионални и бизнес издания, а през март 1991 г. компанията придобива една доста добра база, закупувайки британската база на оксфордското издателство „Пергамон Прес”¹⁰. Дълголетната работа на „Елзевиър” и приемника му „Елзевиър груп” е пример за отстояване на стабилни традиции в сферата на печатните комуникации при един непрекъснато ускоряващ се темп на развитие и просперитет, излизащ далеч от рамките на нидерландскоезичното книгоиздаване и вписващ се с успех в голямото семейство на научната и професионалната англоезична издателска дейност.

Но и в университетите, където официално не функционират издателства, с помощта на държавните университетски фондове за поддържането на научната и интелектуалната база и проектите, с които се кандидатства за фондовете по различни програми на Европейския съюз. Насърчителен пример в тази насока дава и университетът в Улвърхемптън, където работят и български специалисти¹¹. В правната катедра е подготвен проект за организиране на собствена издателска къща¹².

В сърцето на Европа и малки европейски градове стават средища на научно и университетско книгоиздаване. Пример за това е университетският град Льовен, недалеч от столицата на Европа Брюксел. В притегателния за хиляди студенти университетски център функционира представителство на мощната издателска група „Волтърс Клюйвър“, тук работи известното издателство за научна и научнопопулярна литература „Пеетърс“, антверпенското издателство „Стандарт“ пък присъства с добре уредена книжарница (част от голямата книгоразпространителска верига „Стандарт букхандел“), но картината на научната издателска дейност се допълва още от създадената още през 1960 г. издателска формация „АККО“ (букв.: Академичен кооператив), която развива издаването на академична литература – учебници, учебни пособия, монографии, с които се представя на нидерландскоезичните пазари и на представителния Франкфуртски панаир на книгата¹³. „АККО“ работи като добре изграден издателско-полиграфически комплекс, притежаващ собствена печатница и маркетингова разпространителска структура за своята книжна продукция, като в управителния съвет участват освен специалистите от издателството, и представители на академичната общност на Льовенския университет – преподаватели и студенти, притежаващи свои акции в академичния кооператив¹⁴.

Не може да отменим приноса на различните *издателски асоциации* за развитието на модерните печатни комуникации. Така например в Европа активно функционира Генералната асамблея на Европейските книгоиздатели. Сред американските професионални асоциации се отличават Американската асоциация на книготърговците, Националната асоциация на книжарниците в колежа, Американската библиотечна асоциация, Съветът на детската книга към международния клуб на писателите (PEN), Международната група на научните, техническите и медицинските издателства, Дружеството за издаване на научни трудове и Американската асоциация на медицинските издателства. Сред най-авторитетните сродни организации, допринасящи активно за просперитета на тези дейности, безспорно утвърдено място

заема *Асоциацията на американските книгоиздатели*, обединяваща в структурата си повече от 220 организации, включително и издателски структури като университетските издателства. Тази голяма асоциация осъществява редица дейности във връзка с пропагандирането на четенето и мониторинг върху свободата на словото и печата, осигурява на своите членове актуална информация относно търговията с книжна продукция, оповестява за решения на правителството, засягащи издателския бизнес, както и практически програми за успешно ръководство на издателските компании, комуникация със сродни организации и сдружения, а в структурите на асоциацията работят дейно Комитет по свободата на четенето, Комитет по авторските права, Група за международната свобода на печата, Пощенски комитет – за координация и регулиране на дейностите, свързани с пощенските разходи, както и юридически, застрахователен и статистически комитет¹⁵. Към Асоциацията на американските книгоиздатели функционира и Отдел за издаване на професионална литература и научни трудове, който разяснява различните аспекти на издателския процес в това тематично направление. Принос за активизиране на продажбите има и Международният отдел на асоциацията, организирайки семинари, курсове, участия в международните панаири на книгата, в съвместни издателски проекти и придобиване на авторски права върху издания на английски език¹⁶.

Във Великобритания въздействие върху активно функциониращите печатни комуникации в страната има Книгоиздателската асоциация на Обединеното кралство (*Publishers Association UK*). В нея членуват 4410 издатели, които дават 80 на сто от оборота в сферата на книгоиздателския бизнес¹⁷. Сред издателите в Обединеното кралство с приноси в тази посока са: „Блекуел Пъблишинг“, „Саймън и Шустер“, „Пенгуин“, „Макмилън“, „Уили Юръп“, „Тейлър и Франсис Груп“, „Оксфорд Юнивърсити Прес“, „Кембридж Юнивърсити прес“, „Единбург Юнивърсити Прес“ Орион“, „Ходер и Хедлайн“, „Рандъм Хауз Груп“, „Елзевир“ Ltd“, „Уолкърс Буукс“, „Фабър&Фабър“, „Фасет Пъблишинг“ и др.

У нас принос за развитие на печатните комуникации има създадената през 1994 г. Асоциация на българските книгоиздатели – днес *Асоциация „Българска книга“*. Обединява голяма група активно представящи се на пазара издателства. Работи дейно за организирането в столицата на национални, международни, коледни панаири на книгата, на научни форуми у нас и в чужбина, ежегодно организира и поддържа участието на своите членове със книжни щандове на големия Франкфуртски панаир на кни-

гата, поддържа законодателни инициативи, свързани със защитата на интелектуалната собственост и с мястото на книгата и издателските дейности в културната политика на държавата. През ноември 2004 г. по поръчката на асоциацията и на Националния център за книгата към Министерството на културата, социологическата агенция „АССА – М” извършва национално представително изследване „Книгата и читателят в България”, а в „Култура” в тематичната си страница-рубрика *Книжна култура* в началото на следващата година провежда дискусия по темата¹⁸. Наред с превода на великолепно есе на Джон Ъпдайк „Книгата като вещ”¹⁹ е публикувано и изследването „Книгата като тяло” на М. Цветкова²⁰, както и диаграми с емпирични данни от социологическото изследване²¹.

През април 2006 г. Асоциация „Българска книга” (АБК), образователното и културното министерство, държавни агенции, водещи творчески съюзи, Съюзът на библиотечните и информационните работници (СБИР), „Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий” и държавните електронни медии (БНТ и БНР) стигат до идеята за меморандум във връзка с формирането на обща национална политика за четене и устойчиво развитие на родното книгоиздаване, книготърговия, библиотечно и читалищно дело, като е приета национална програма „Четяща България”, иницирирана от АБК и СБИР.

Трябва да отбележим обаче, че още на 1 ноември 2003 г. в НДК – София, от трибуната на националната научна конференция за Деня на будителите „Книгата: бъдеще време в миналото?!” писателят Антон Дончев прочита резолюция на участниците, в която се изразява тревога от „свиването” на четенето у нас, от трудното битие на буквално изхвърлената на улицата книга, от тежация като воденичен камък върху книгоиздаването Данък добавена стойност. В резолюцията се предлага Народното събрание да приеме закон за библиотеките, министерството на културата да съдейства по-активно на книгоиздателите за по-представително участие в международните панаири на книгата, както и за предприемане на законодателни мерки за облекчаване по законодателен път на ДДС върху книгата „с цел да се стимулира родното книгоиздаване и книгата да стане достъпна” за всички²². Под наслов „Евроинтеграцията в пространството на книгата”, на 1 ноември 2005 г. в поредната научна конференция в Националния дворец на културата – София е организирана творческа дискусия на специалисти и издатели, продължена на 26 май 2006 г. по време на пролетния Панаир на книгата в столицата. В изказването на изпълнителния директор на Асоциация „Българска книга” Петко

Дюлгерев се вижда, че АБК с помощта на немски експерти е разработила стратегия, чиито цели са: запазване на родното книгоиздаване и книготърговия и ориентация към европейските норми и стандарти, а наред с това продължават сондажите при президента, при комисията за култура и комисията за финанси и бюджет в Народното събрание за данъчни облекчения, свързани с българската книга²³. В крайна сметка преференции не са постигнати, но идеята за редуциране размера на ДДС върху книгите, каквато практика е установена в повечето европейски държави, е подкрепена неочаквано от президента на Федерацията на европейските книгоиздатели Йонас Модиг с писма до министър-председателя, министъра на културата и зам.-министъра на културата²⁴.

Несъмнено едно от предизвикателствата на модерния свят е *борбата за надмогание над масовата аудитория между печатните комуникации и електронните медии*. В тази нелека и дълголетна битка решаващ арбитър се оказва глобалната мрежа. Веригите книжарници все по-успешно използват различните форми на електронна книготърговия по интернет. Книгата все по-отчетливо се възприема като своеобразна печатна медия, която с помощта на Мрежата става атрактивна, по-комуникативна, по-пазарна и оттам – по-реализуема. Периодиката не отстъпва назад – електронните емисии се възприемат наравно и дори по-удобно от своите оригинални и традиционни печатни носители, допълвайки се взаимно.

Едно от големите предизвикателства пред печатните комуникации в началото на демократичния преход в бившите соцстрани бе да изградят и да задържат позициите на новосъздалия се в началото на 30-те години независим печат – силно критичен, актуален и злободневен, на места с остър уличен език, но същевременно развиващ се по правилата на медийната икономическа балансираност и рационалност в използването на все още скромни родни капитали. Видя се ясно, че само с партийна издръжка, спонсорство от симпатизанти и липса на истински добър мениджмънт, както и на добри инвестиции много от изданията сякаш да бъдат обречени на неуспех, преустановяване на издаването или реструктуриране – такива у нас бяха възстановените бивши издания на някогашната следдеветосептемврийска опозиция „Свободен народ” и „Народно земеделско знаме”, триумфиращият в началото на 90-те години на века вестник „Демокрация”, бившият „Работническо дело” – преименуван на „Дума”, определящият се като независим демократичен в „Континент”, регионалните издания за бившата голя-

ма Ловешка област „Синьо време” (В. Търново – Габрово – Ловеч – Плевен) – излизал в периода 1990–1992 г., оцелелият едва с няколко броя орган на тогавашния СДС „Великотърновски вестител”, областният седмичник на БСП „Движение”. Метаморфозите и смяната на имената няма да спасят синия великотърновски вестник „Времена” – продължител на „Синьо време” и прераснал в областен ежедневник „Добро утро” в старата столица – макар това издание да е регистрирано от великотърновската издателска къща „Времена” и в него личат имена на писатели журналисти, дори бивш шеф на регионалната полиция, а в творческия екип има на щат двама местни белетристи и други с опит в правенето на вестници, недостигът на средства и слабият мениджмънт, осъществен – забележете, в лицето на бивш шеф на окръжната дирекция „Музика”. Тези събития показват недостиг на значими и постоянни инвестиционни капитали в печата на прехода, недостатъчни усилия по абонамента и разпространението, незадоволителна работа на едва прождащите отдели по маркетинг и реклама, зад които обикновено – поне в регионалния печат, стоят по един-двама служители, и то не винаги на щат. Подобни причини налагат спирането и на още представители на формиращата се в началото до средата на 90-те години независима преса. Особено уязвими са онези, които са близки до политически кръгове и партии, но със слаб професионален екип и липса на достатъчно убедителен в пазарни условия мениджмънт. Дори хапливият език и сензационните разкрития на набиращата първоначален старт следваща журналистика не спират разгрома на „Синьо време” – крахът на редакцията е ускорен с гладната стачка от началото на 1992 г. и разцепването на СДС. Голямата редакция от близо двайсетина души, измежду които писатели, поети, университетски преподаватели, лекари, всъщност е първият разгром „отвътре”, от средите на самите политици, на разделените жълти, сини и зелени активисти, центристи, крайни еколози и пр. Огромната синя еуфория и последвалият крах на илюзиите, завършили със станалото нарицателно “За Бога, братя, не купувайте” напомня финален сценарий на мелодрама с неочакван новелистичен край – политическото самоубийство на самите печатни медии от този период. Нашата регионална периодика както в старата столица, така и в други региони бързо се запълва с по-комерсионални, практични, недотам крайни резки вестници, които стъпват на добре премерени и проверени във времето лостове за оцеляване и просперитет – рекламата, маркетинговият микс от инструменти, силната PR-комуника-

тивност, не и без помощта на електронните медии в регионите, а в най-ново време и с атрактивните подходи на своите електронни еквиваленти в интернет пространството. Слабостите на родния капитал и в частност на вестникарския издателски бизнес позволяват на чужди капитали успешно да дестабилизируют българския прес-пазар – пример за това е групировката Вестдойче алгемайне Цайтунг (ВАЦ), настанила се в кратък период на печатния медийен пазар в страни от бившия Източен блок като доскоршната ГДР, Унгария, както и в Австрия и Белгия. През август 1996 г. ВАЦ идва и у нас – отначало са закупени 70 на сто от акциите на „Пресгрупа 168 часа”, а останалите български издания са притиснати със силен дъмпинг в цените; в началото на следващата година е регистрирано акционерното дружество издателство „Труд”, с бързи и ефективни финансови операции слага ръка върху периодичните издания на „Медиа Холдинг”, а впоследствие става стопроцентов собственик на споменатата „Пресгрупа 168 часа”, придобива права и върху в. „Пловдивски новини”. Маркетинговата инвазия продължава, като ВАЦ регистрира сама и с явно подставени лица „Вестникарска група България ООД” и по този начин слага ръка върху рекламния вестникарски бизнес, обявите, разпространението на периодика²⁵. Появяват се или се утвърждават издания, считани за перспективни. Икономическото стабилизиране, съпроводено с добър мениджмънт в структурирането на завладяното медийно пространство, маркетинга и рекламата довеждат до просперитет и постепенно доминиране в конкурентната среда. За това допринася и липсата на сериозен конкурент отвън, а присъствието на българския капитал е неефективно, за да противопостави истински стабилен конкурент на немската медийна групировка. Тук ще добавим, че опити в тази посока са правени, но вече в по-ново време.

В края на 2003 г. голямата вестникарска печатница в столицата – ИПК „Родина”, е приватизирана от „Обединени български вестници”, акционерно сдружение на шест национални вестника: „Монитор”, „Банкеръ”, „Новинар”, „Меридиан мач”, „Дума” и „Телеграф”, които отначало придобиват 51 на сто от акциите, а впоследствие и близо 97 на сто от целия акционерен капитал. Идеята е новата структура да стане полиграфическо предприятие, което да печата широк кръг медийни продукти като вестници, многоцветни списания с висок тираж, седмичници, но и рекламни материали като каталози, проспекти, а заедно с това и етикети, книги и пр.²⁶ И тъй като печатните комуникации не свършват само с редакционната подготовка на вестника, в полиграфическо отношение ИПК „Родина” се дооборудва със съвре-

менни технологии и цифрови системи за цветни проби, съвременни скенери и експонатори²⁷.

Нека се вгледаме и в хартиеното производство, което би могло в по-широк аспект да се разглежда като част от печатните комуникации. В България производството на хартии и картони се развива с ускорени темпове след 50-те години на ХХ век. Изградени са мощни комбинати за производство на целулоза и хартия в градовете Мизия и Силистра, където през 80-те години се разширява производството на листова и ролна офсетова хартия. Около две десетилетия по-късно, през 2002 г., производството на хартии и картони у нас е три пъти по-малко спрямо 1989 г. Загубени са традиционните пазари на Русия и страните от ОНД; една значителна част от инвестициите в отрасъла са с чужди капитали фабриката за хартия в гр. Стамболийски, завода за многослойни картони в гр. Никопол, “Родина” АД – Пловдив. Приватизация на модернизирани мощностите за вълнообразен картон е извършен в пазарджишкия завод “Тракия-папир”, в Луковит “Витавел” АД доставя втори агрегат за велпапе, увеличава се производството на вълнообразен картон, офсетова и вестникарска хартия. Сериозни инвестиции са направени в свищовската фирма “Свилоса” АД при производството на сулфатна целулоза, добивана от широколистна дървесина. За съжаление в условията на икономическа криза през 2008–2009 г. и това, и други предприятия от бранша започват да изпитват сериозни затруднения. Доставки от европейски хартиени производители у нас през последните години извършва фирмата “Конкорд Папир”.

Впечатляваща дейност развива фирмата “Дунапак – Родина” АД – Пловдив, станала от края на септември 2002 г. собственост на унгарския концерн “Dunapack”, който пък е част от компанията “Hamburger-Mosburger-Dunapack”, собственик на шест хартиени фабрики и дванайсет фабрики за произвеждане на опаковки в централноевропейското пространство. Пловдивският завод продължава не само наследеното от предишния завод “Родина” традиционно добро производство на велпапе, но го усъвършенства с новоизградени инсталации за некоплагатно, кафяво и бяло покритие, микровелпапе, а освен това внедрява съвременни машини за производство на опаковки, с възможности за многоцветен печат и ламиниране.

Напоследък се заговори и за създаването на т.нар. “умни” хартии, които, за разлика от традиционните, ще включват в структурата и покритията си функции, комуникиращи с машините за печат или пък съдържащи такива повърхности в себе си, които

да се сменят по няколко пъти дневно, както и да притежават микрочипове с пренос на количество информация в опаковката на продукта. Несъмнено рекламирането и опаковането на стоките няма да мине без *интелигентната хартия*, която формира нови комуникационни взаимоотношения между традициите в хартиеното производство и съвременните информационни технологии²⁸.

Динамиката в печатните комуникации отпрати предизвикателство и по отношение на **иновативността** в издателско-полиграфическите производствени процеси. Нека си припомним, че в повечето от соцстраните, членки на бившия Съвет за икономическа взаимопомощ, в края на 80-те и началото на 90-те години започнаха дълбоки демократични промени. Сякаш по някаква ирония на съдбата смяната на обществените отношения, радикалната замяна на тоталитарните идеи с демократични, се извършваше успоредно с промяната в машинните паркове на печатниците и с първите нововъведения в издателствата след години на утвърден и превърнал се в догма подход към традиционното, обичайното и познатото в издателските процеси. Цели наборни цехове с линотипни и монотипни машини бяха закрити. Преустанови се с отровното оловно-калаено шестване на редоливната технология и на металните букви, престана да функционира метранпажният отдел, рисковата за здравето фотоцинкография постепенно бе закрыта и в новите монтажни отдели на печатниците започнаха да се монтират първите разпечатани на паус или фолио оригинали на книги, вестници, списания, рекламни материали и акцидентия. Едва ли някой издател е подозирал, че отгук насетне няма да мине без новите инвестиции – в солидно оборудвани компютърни зали на издателства и редакции на периодични издания, в нови и постъпателно навлизащи почти във всички сфери на живота издателски програми и оформителски софтуер, в нови студия за модерен графичен дизайн на доскоро сивата, монотонна и скучна пресреклама.

Да се инвестира, макар и донякъде рисковано? Откъде да дойдат средствата за първите впечатляващи иновации? Особено онези, които ни разкриваха естетиката и емоцията, породена от първите тиражи на книги и периодика с многоцветен печат по съвсем нови, непознати до момента способности?! Отгърнем ли поовехтелите от годините страници на вестниците и останалата периодика от средата на 90-те години на миналия век, не може да не ни удиви постъпателната и все по-засилваща се цветност, контрастност, ергономичност на страниците, съчетана повече живост, ритъм, композиционно единство

между текст и илюстрация, за да се стигне до днешните динамични композиции на оптичския журнализъм, който със стаения смисъл на фолиа, снимки, карикатури, инфографики, форшпан и разгърнати заглавия сякаш приканва все по-взискателния читател на бързи обороти да влезе в изданието, да изчете най-важното, впечатляващото, значимото, само с няколко разгръщания да подбере най-същественото и ефектното.

Но какво се бе случило? Едва ли някой от издателите на високо тиражна периодика е подозирал, че трябва да се ориентира максимално бързо и стратегически да инвестира в иновациите на съвременните печатни комуникации. Да достави нови технологични линии, да подмени стари печатни способности с експресни и ефективни внедрявания при производството на все по-разнообразните видове печатни материали. Да подходи по иновативен начин към контрола върху качеството на продукта и непрекъснато да разполага с обратна информация за него чак до самото му съгване и придвижване по поточната линия. Така сами издатели и печатари стигат доше в средата на 90-те години до ново предизвикателство – необходимостта от бързи, ударни, навременни инвестиции при разширяване на производството както на книги, така и на периодика. У нас се започва с подмяна на цялата високопечатна технология, дори и на нейната своеобразна кулминация – *стереотипията*, с техника и технология за конвенционален офсетов печат, а впоследствие и за безводен офсет, съчетан с възможностите на компютризацията в полиграфическото производство. Постепенно става ясно, че това не е достатъчно – нужни са експедитивност, съкращаване на времето за изработка и спестяване на разходи – предлага го удивителната иновация **computer-to-plate**, при която компютърната система в съчетание с модерен експонатор предават образа на текста и илюстрациите в самата офсетова алуминиева пластина. По-големите печатници у нас в началото на новия век притежават този скъп продукт и реализират неговите предимства в практиката.

Така, започвайки второто хилядолетие, пред специалистите се изправя ново предизвикателство – все по-нарастваща нужда от **дигитализиране** на процесите в сферата на печатните комуникации. Отначало цифровият печат изглежда скъпо удоволствие, но скоро се разбира, че за средни и къси тиражи той е много практичен и удобен, с възможности за допечатване по всяко време при поискване, при едно значително скъсяване на пътя от оригинала до печатната машина. Предпочита се от университетски издатели, от рекламни-издателски къщи, от печат-

ници, развиващи наред с конвенционалния и дигитален печат, особено при по-малки тиражи и за продукцията, където е нужно високо качество. *Дигитализацията* в сферата на печатните комуникации достига и до създаването от страна на най-големите производители на печатарска техника като „Хайделберг”, „Ман-Роланд”, „Комори”, „Осе” и съвременни конфигурации – комбинация между цифров и безводен (сух) офсетов печат. *Дико-уеб* способът пък позволява от компютъра директно да се експонира формения цилиндър, а след отпечатването да се изтрие старата и да се експонира нова информация. Разбира се, дигитализацията в света на печатните комуникации върху рамо до рамо и с модерните нанотехнологии в областта на полиграфическите иновации при подготовката на формата за печат. Колкото до дълбокия печат – почти напълно непознат у нас през последните години, в страните с развита индустрия продължава да работи успешно благодарение на симбиозата между информационните и печатните технологии – чрез метода на електронното гравирание върху формения цилиндър и чрез внедрената неотдавна технология **computer-to-cylinder**.

В теорията на печатните комуникации се счита, че печатарството е технологичната основа на издателската индустрия, като технологичните нововъведения в нея оказват значително въздействие върху начина, по който работят издателите²⁹. Основният ефект от техническия просперитет е снижаване на издателско-полиграфическите разходи и оттам намаляване цените на различните видове издания. Макар печатарството през вековете да се развива като самостоятелен бизнес, едва в средата на ХХ век полиграфическото производство на книги се превръща в обособена индустрия – със своите високи тиражи, специфичност и постепенна диверсификация на дейностите. Британски автори като Джон Федър и Делафо говорят за *втора индустриална революция*, обръщайки съществено внимание на специфичността на печатните иновации. Като иновации през ХІХ век Федър сочи литографията, впоследствие и фотомеханичните техники, офсетната литография и фототипният печат, електрическите пишещи машини за предпечат като например машината IBM Selektrik (Силектрик) от 1961 г. и последващите конкурентни модели. Първата набрана на компютър британска книга е *Стихосбирка* на уелския поет Дилан Томас, която бива публикувана през 1966 г. от „Евримънс Лайбъри”. В този период започва да се употребява терминът *компютърно-подпомогнат набор*. Самата вестникарска индустрия според Антъни Смит се доближава все повече до книгоиздаването³⁰. Компютърните иновации през

80-те години на ХХ век, благодарение на които журналистите сами набират статиите си, вместо да ги предоставят на словослагателите и машинистите-линотипери, довеждат до сериозни брожения в профсъюзите, които обаче накрая отстъпват и така например в британската столица вестникарската индустрия се мести в модерно оборудвани помещения в централен Лондон, напускайки историческата „Флигт Стрийт“³¹. Австралийският магнат Рупърт Мърдок закупува вестник „Таймс“ и се настанява на престижния пазар в Обединеното кралство, но самото поглъщане довежда до усложнения заради решението на Мърдок да премести „Таймс“ през 1986 г. в модерно оборудвани сгради в Уопинг в източен Лондон. Това преместване е последвано от останалите големи издатели на вестници, а ефектът е революционен – вестниците стават с повече страници, с многоцветни илюстрации, секции, притурки благодарение на напредъка в информационните технологии и иновациите в предпечатата и отпечатването³². Закрити са хиляди работни места, издателско-полиграфическите разходи рязко намаляват, а печалбите рязко се увеличават³³.

Въпреки че 80-те години на века не са особено благоприятни за вестникарската индустрия в Европа и света, втората техническа революция оказва изключително важно въздействие както върху издането на периодика, така и върху книгоиздаването. От една страна, нараства общата собственост върху периодични издания и издателства, както е случаят с Мърдок, а от друга, доминиращите компютърни иновации в издателския бизнес налагат модерни подходи, радикални промени в структурите, в комуникациите между автори, издатели, редакции на издания, печатници, а оттам и изцяло при икономическите отношения в бранша.

Грижата за съвременните аспекти на печатните комуникации продължава да е на дневен ред в Европа. В Дюселдорф в края на април 2008 г. е открита т. нар. Печатница на бъдещето в помещението на сдружението с нестопанска цел *Печат плюс медии Северен Рейн-Вестфалия*, която представлява своеобразен ноу-хау център за иновации, технологии и цифров печат, предлагайки на широк кръг специалисти да бъдат информирани за новостите и за дооборудване на своите издателски и полиграфически структури³⁴. В края на октомври 2008 г. в Истанбул под патронажа на голямата компания за машини и технологии в сферата на печатните комуникации **MAN-ROLAND** се провежда третият Балкански печатарски форум. В изказването на Беатрис Клозе – генерален секретар на **INTEGRAL** (Конфедерация на печатарската и сродните на нея

индустрии със седалище Брюксел), се разкриват някои характерни тенденции за развитието на печатарската промишленост – намаляват заетите в нея на територията на Евросъюза поради снижаване на рентабилността; намаляват специалистите и мениджърите в отрасъла, като тенденциите в Япония и САЩ също са към снижаване през следващите години; забелязват се и фалити и сливания на фирми в бранша³⁵. Според Клозе, необходимо е да се овладеят производствените разходи, които да открият нови възможности за растеж; нужни са инвестиции в човешки ресурси, здравеопазване на работещите, усъвършенстване на екологичната среда, а за потребителите цялостни решения в сферата на комуникацията и услугите с добавена стойност (печатарите въздействат върху процеса за повишаване качеството и стойността на продукцията, заделяйки от собствената печалба „за съдържание и изпълнение“)³⁶. От анкета с потребителите става ясно, че те предпочитат по маркетингови и промоционални въпроси да комуникират чрез директна поща, телемаркетинг, мобилни телефони. Според статистическите данни на **Integralf** само за 2005 г. в 27-те членки на Евросъюза функционират 130 000 печатни предприятия в общо 870 000 работници и специалисти, като тук още не е включена Република България. В този отрасъл на печатните комуникации водеща е цифрата на малките форми и микропредприятията, като дейността е съсредоточена върху вътрешния пазар, зависим от рекламата ѝ, а инвестициите са предимно в оборудване и много по-малко в изследователската и развойната дейност³⁷. Значително се е увеличил дялът на цифровия печат – 14 на сто, а е намалял дялът на офсетовия печат от 91 на 57 процента, като расте и приносът на останалите печатни услуги. Нараства вносът на печатни продукти от Китай, като водещи са Франция, Холандия и Испания – внасят се най-вече книги, каталози, списания, указания за ползване на разнообразен асортимент продукти. Увеличава се и необходимостта от уеднаквяване на стандартите в отрасъла. Отделя се място за обучението на младите специалисти печатари, като на 7 и 8 ноември 2008 г. в Барселона е проведена научна конференция, посветена на тяхното по-нататъшно израстване и специализация на отрасъла³⁸.

В Русия активно функционира Федерална агенция по печата и масовата комуникация (Федералное Агентство по печати и массовым коммуникациям – ФАПМК), която чрез своя сайт в интернет информира хиляди мениджъри и специалисти в бранша за разнообразните инициативи, научни форуми, промоционални представяния в областта на комуникациите. С подкрепата на държавата се провежда национална програма за поддръжка и развитие на четенето. Авторитетно място в страната с важ-

ни инициативи в полза на книгата и насърчаване на издателската дейност и книготърговията си е извоювал Руският книжен съюз. В областта на приложните научните изследвания през последните години са проведени отраслови научни конференции като „Средства массовой информации, книгоиздание, полиграфия: итоги 2005 года и перспективы развития” (2005); ”Книгоиздание в России. Состояние, тенденции и перспективы развития”(2006)³⁹. В доклада на ръководителя на ФАПМК М. В. Сеславински, публикуван на сайта на агенцията, се изследва динамиката на медииндустрията, като се изтъква че регистрираните в Руската федерация печатни средства за масова информация са 59 184, докато електронните са 12 770, а най-крупният инвеститор е „СТС Media”⁴⁰. През 2006 г. например в страната са реализирани периодически печатни издания на стойност 62, 9 милиарда рубли, а най-гръмката сделка на годината е придобиването на издателската къща „Кмерсант” от страна на А. Усманов – генерален директор на „Газпром инвестхолдинг”. Силни позиции в този период имат компания „Базовый элемент” (собственик на ОВА-Пресс и с голям процент акции в „Група Эксперт”), „Проф-Медиа” (собственик на издателската къща „Афиш” и три телеканала), групата компании ЕСН на Берьозкин (закупила основния пакет акции на издателската къща „Комсомольская правда” и собственик на други вестници и списания), както и издателско-полиграфическият комплекс „Медиа-Прес” (собственик на вестниците „Аргументы и факты”, „Труд” и новопридобити издания, издателски и печатарски структури), но и издателската къща на Радионов – собственик на списанията „She”, „XXL”, „ФНМ”, „Top Sante” и на електронни медии⁴¹. Явно, че и на руския пазар е налице консолидация на медийните активи, окрупняване и усвояване на нови инвестиции през последните години. По наблюдения на Сеславински общият тираж на руските списания през 2006 г. съставлява 1,85 милиарда екземпляра, като около половината са на луксозни гланцови хартии, а 600 000 екземпляра са отпечатани в чужди печатници⁴². През периода 2003–2006 г. са започнали да функционират 18 нови предприятия за печатане на вестници и списания, а за цветен печат на периодика са организирани 27 федерални и 9 републикански издателско-полиграфически комплекси. В руския град Рибинск е възстановено производството на полиграфически машини за изработка на вестници и списания, като собственик е „Индустриальной венчурной компании”⁴³. В Руската федерация активна дейност развива и Междурегионалната асоциация на полиграфистите. Процесът на реформиране на държавните

предприятия продължава, но 57 от тях измежду общо 6000 полиграфически фирми заемат все още 65 на сто от печата на черно-бели книги, а в печатането на учебници техният дял е 80 на сто, докато във вестникарската полиграфия този дял е по-нисък – около 40 на сто от отпечатването на периодика⁴⁴.

Тук ще добавим и някои наши лични впечатления и наблюдения. Някои от големите държавни структури продължават да работят успешно, особено в областта на научното и академично книгоиздаване. У нас са познати добре книгите, осъществявани от издателските комплекси „Питер” в Санкт Петербург, „ЮНИТИ – ДАНА” и „Книга” в Москва. На специалистите е познато и излизащото в Русия специализирано списание „Полиграфист-издатель”. Сериозен принос в изучаването на печатните комуникации и технологии е съвместната поредица на Московский государственный университет печати (МГУП) съвместно с Руско-американския център за полиграфически технологии и компанията „Комлайн”, които от 2004 г. започнаха да издават на руски език серията „Технологии ПРИНТ–МЕДИА”, чиито автори са свързани с дейността на изтъкнати отраслови асоциации в Северна Америка като „GATF” и „NAPL”. Впечатляваща е и дейността на Научно-производственото обединение *Издательство „Наука”* – Москва. На практика това е най-крупният издателско-полиграфически комплекс за научни издания, разполагащ със собствена печатница, издателство, верига фирмени книжарници. Духовна наследница на Академическата типография от 1727 г. в Санкт Петербург, тази голяма московска печатница започва през 1922 г. своята дейност в съветската столица, като през 1945 г. е предадена за стопанисване от Академията на науките на СССР, а от 90-те години на века се превръща във водеща полиграфическо-издателска структура на Руската академия на науките (РАН), произвеждайки ежегодно над 2500 заглавия на книги и списания с общ тираж, възлизащ на повече от 4 млн. екземпляра. Процесите в предпечата и отпечатването са свързани с най-качественото и модерното от съвременната полиграфия – многоцветен и едноцветен печат, дигитален печат, автоматизирани книговезки процеси при производството на мека и твърда подвързия, илюстрационни албуми и енциклопедии и отдел за художествена ръчна изработка на подвързии. На 18–19 декември 2008 г. в сградата на печатницата е организиран крупен научен форум – международна конференция „Книжная культура. Опыт прошлого и проблемы современности: К 280-летию академического книгоиздательства в России”⁴⁵. Издателство „Наука” издава солиден научен сборник с материалите от конференцията,

включващи изследвания за научната книга, както и за академичната издателската дейност в Русия, Украйна, България, Беларусия, Германия⁴⁶.

В началото на новото хилядолетие се забелязва стагнация в областта на книгоиздаването, която не бе отмината от осторожния поглед на културните печатни медии. Така в бр. 33 от 29 окт. – 4 ноем. 2002 г. в „Литературен форум“ излезе със статия по материали от чуждия печат „Световна криза в книгоиздаването“ и уточняващо подзаглавие „Франкфуртският панаир на книгата отчете спад“⁴⁷. Все още обаче нито в световен мащаб, нито у нас ситуацията на книжния пазар бе достатъчно драматична. Шест години по-късно обаче финансово-икономическата криза у нас допълнително задълбочи някои нерешени въпроси като данъка добавена стойност върху книгата, липсата на достатъчно преференции за националната политика в сферата на печатните комуникации, немалките транспортни разходи за издателите в условията на икономическа стагнация, необходимостта от сегментацията на пазара и понататъшно профилиране на издателския репертоар в посока на усъвършенстване пътищата за приложност на научните и учебните издания с оглед на модерните концепции в началното, средното и висше образование. Пред институциите, свързани с книгата, периодиката и печатарското дело стоят редица задачи, които изискват систематизация и функционалност на знанията, преодоляване на раздробеността и традиционното разбиране за двукомпонентност на естественонаучните и хуманитарни познания; напротив, глобалното време налага фундаментални и устойчиви знания, профилиране на книгоиздаването, но и интердисциплинарни издания, отговарящи на все по-нарастващите потребности. В тази връзка пред книгоиздаването на учебна, помощна и специализирана книжнина стоят немалко предизвикателства, свързани с ускореното развитие на модерните технологии. В това отношение може да поздравим списание „Полиграфия“, че продължава да следи новостите в сферата на печатните комуникации и особено онези, свързани с „ноу-хау“ иновациите в издателско-полиграфическата индустрия. Нещо повече, съвместно със *Съюза на печатарската индустрия в България*, чийто орган списанието е от няколко години, и с други заинтересувани институции като „Булгарреклама“ издателства и университети и с участието на изтъкнати книговеди в столицата се проведе среща по проблемите на образованието в областта на полиграфията и издателското дело. Показателна бе националната среща „Експопринт-Пак 2006“, организирана на 6 април 2006 г. в Интер Експо център – София, където остро

се дебатираше проблемът за кадрите в издателско-полиграфическата индустрия и се изтъкна, че връзката образование – пазар е двустранен процес, в който бизнесът наравно с държавата следва да поеме своите отговорности и да съдейства на университетите, които пък продължават да имат недостиг от модерен софтуер и специализирана компютърна техника за по-ефективно обучение⁴⁸. Подобни въпроси се дискутират на станалите вече традиционните национални научни конференции в НДК с международно участие за Деня на будителите, организирани от СВУБИТ – София и Министерството на културата. Въпросите на печатните комуникации присъстват в научните форуми на катедрите *Печат и книгоиздаване* към Факултета за журналистика и масова комуникация при СУ „Св. Кл. Охридски“ и катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и особено по време на проведените седем национални научни конференции „Библиотеки, четене, комуникации“ с участието на изтъкнати книговеди, специалисти по въпроси на книгоиздаването и периодичния печат. Разбира се, могат да се изброят и още форуми, посветени на книгата и печатните комуникации, но те, за съжаление, не са чак толкова и се провеждат пред неголяма и тясно специализирана аудитория, а резултатите от тях биват издавани в изключително скромни тиражи, колкото да се ползват от тесен кръг специалисти.

Научното списание за книга „Издател“, съвместно списвано от нашата катедра и СВУБИТ – София, поставя също интересни проблеми, но тиражът му е ограничен, има затруднения в разпространението. Така че тук стигаме до още едно предизвикателство – за спешната нужда от изграждане на добре работеща система за разпространение на научната периодика. Това е един злосторен проблем, и то не от вчера, който засяга както маркетинговите механизми на издателската политика, така и въпросите около ефективността на абонамента и разпространението в страната на подобен тип издания. Освен това нека кажем и това, че от години научната периодика у нас е лишена от каквито и да е стимули за авторите, като тотално е нарушена важна клауза от Закона за авторско право и сродните му права – авторите най-често са университетски преподаватели, нуждаещи се от публикации, които примирено приемат да не получават хонорар за публикацията, тъй като не са и много изданията, готови да приемат за печат специализирани научни разработки. Нещо повече, университетските и академичните издателства прибягват до една практика, която също се разминава със защитата на интелектуалната

собственост – авторите вместо възнаграждение получават определен брой екземпляри, като има случаи, когато им се дават само полагаемите се и без друго според ЗАПСП пет безплатни екземпляра. Не са регулирани и достатъчно защитени правата на авторите и по отношение на тиражите и допечатките – авторът трудно може да ги проследи, като нередка практика е да му се плати само за първото издание, а издателят по споразумение с печатницата или в собствената полиграфическа база да прави и продава в своя полза допълнителен тираж. Проблеми с хоноруването на авторите има и в регионалните печатни медии у нас – вестници, списания, алманаси. Естествено, тук нещата опират до издателската етика, а тя следва да е приоритет на всеки, занимаващ се с този бизнес.

В заключение ще изразя възгледа, че съвременните печатни комуникации, съставени от многообразни дейности в сферата на издателския бизнес, книгата, периодичния печат, печатарското дело, разпространението и съхраняването на книжнината, се нуждаят както от подкрепата на съсловните организации, творческите и професионалните съюзи, така и на всяка държава в рамките на Евросъюза. В трудното и динамично време останалите страни имат свои концепции, нормативна база и стабилни позиции, изграждани благодарение на дълголетните традиции. Удачно е и държавата ни да следва добрите примери и образци, за да продължи насърчителните резултати от последните години у нас, независимо от превратностите и предизвикателствата на глобалното съвремие.

БЕЛЕЖКИ

¹ **John Feather.** A History of British Publishing. Second Edition. London and New York. Routledge; Taylor & Francis Group, 2006, p. 222–223.

² Пак там, p. 223.

³ <http://www.international.macmillan.com>

⁴ Цит. съч., с. 225.

⁵ Повече за тази издателската компания в сайта: <http://www.simonsays.com>

⁶ По този въпрос повече виж у: **McKitterik, David.** A History of Cambridge University Press. Printing and the Book Trade in Cambridge [Volume 1–3 1534–2004]. Cambridge, 1992; 1998; 2004.

⁷ **Хейкокс Силвия.** Оксфорд и Оксфорд Юнивърсити Прес. // Издател, 2002, № 3–4, с. 5–6.

⁸ Цит. съч на: **McKitterik, David.** A History of Cambridge University Press. Printing and the Book Trade in Cambridge [Volume 1–3 1534–2004]. Cambridge, 1992; 1998; 2004.

⁹ **Elsevier.** Survey of operations. Containing information on the history, objectives, products and activities of The Elsevier Group. 1992, p. 6–18.

¹⁰ Пак там.

¹¹ **Хейкокс, Силвия.** Научна и издателска дейност на университета в Улвърхемптън. // Издател, 2002, №1–2, с. 51–52.

¹² Пак там, с.52.

¹³ **Георгиев, Лъчезар.** „АККО” – водещо издателство за академична литература в Белгия. // Издател, 1997, № 1–2, с. 24–26.

¹⁴ Пак там, с.24 и следв.

¹⁵ **Ленский, Борис Вл.** Асоциацията на американските издатели – концепция в действие. [Прев. От руски на адапт. П. Парижков]. // Издател, 1995, № 2–3–4, 1995, с. 1–4. Адаптираният превод е по статия на Б. Вл. Ленский в сборника „Книга. Изследвания и материали”, 1991, № 63.

¹⁶ Пак там, с. 4.

¹⁷ <http://www.publishers.org.uk>

¹⁸ Книгата като интерес (Разговор на Ани Гергова, Владимир Трендафилов и Марин Бодаков). // Кultura, № 7, 25 февр. 2005, с. 9–11.

¹⁹ **Ъндайк, Дж.** Книгата като вещ (По: The New York Times). // Кultura, №7, 25 февр. 2005, с. 9.

²⁰ **Цветкова, М.** Книгата като тяло. // Кultura, №7, 25 февр. 2005, с.10.

²¹ Кultura, №7, 25 февр. 2005, с. 9; с. 10; с. 11.

²² Книгата – бъдеще време в миналото (Научна конференция и дискусия за днешния и утрешния ден на писмената комуникация). // Издател, 2003, № 3, с. 2–3.

Бел.авт. – Добре си спомням, че тази впечатляваща конференция и нейната резолюция бе по инициатива на тогавашния ръководител катедра „Книга и общество” при СВУБИТ доц. д-р Петър Парижков, който до смъртта си организира и други важни форуми, свързани с проблемите на книгата и книгоиздаването у нас. Научните конференции на СВУБИТ за 1 ноември – Деня на будителите, след формирането му като Висше училище, бяха насърчавани от ректора проф. д.ик.н. Стоян Денчев, който ратуваше за превръщането им в международни форуми, свързани с книгата, печатните комуникации и информационните технологии. Такава напр. беше международната научна конференция „Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация”. Работата на тези форуми беше отразена с издаването на солидни сборници.

²³ Дискусията и изказването на П. Дюлгеров е отразена в сборника с материали от третата национална научна конференция с международно участие, София, 1 ноември 2005 г.: „Книгата и безкнижната цивилизация”, състав. П. Парижков (С., За буквите – О писменехъ, 2006, с. 503–504).

²⁴ <http://www.bba-bg.org>

Отчета на АБК за 2007 г. се обсъжда потребността от цялостна държавна политика, свързана с книгата и четенето; както и нуждата от по-тясно партниране на асоциацията с държавните институции; предлага се да бъдат приети промени в ЗАПСП и да се приеме закон за публичните библиотеки; декларира се, че намаляването на ДДС не произтича само от браншови интереси, а е европейски стандарт, осигуряващ достъпа до култура, образование, духовен просперитет на българската нация.

²⁵ По този въпрос виж по-подробно в: **Филева, П.** Глобализация и медии. С., Военно изд., 2003, с.201. За тенденциите в медийната среда по време на демократичния преход виж още: **Димитров, Румен.** Институционализирането на политическите независими медийни системи в Източна Европа. // В: *Медии и преход.* С., 2000, с. 16–45.

²⁶ **Петков, Емил.** Новият облик на ИПК „Родина“. // *Print – Pack Magazine*, 2005, № 2, с. 26.

²⁷ Пак там, с. 26–27.

²⁸ Интелигентната хартия и опаковането (Новости в ЦХП). Прев. Е. Андронов. // *Целулоза и хартия*, 2003, № 3, с.18.

²⁹ **John Feather.** Цит. съч., с.211 и следв.

³⁰ **Smith, Anthony.** *Goodbye Gutenberg. The Newspaper Revolution of the 1980,s.* New York, Oxford University Press, 1980.

³¹ Пак там.

³² **John Feather.** Цит. съч., с. 216. По този въпрос още: **Grigg, John.** *History of The Times. Volume 6. The Thomson Years 1966–1981.* London, Times Books, 1993.

³³ **McNair, Brian.** *News and Journalism in the UK.* London, Routledge, 1994, p. 123–143.

³⁴ *Полграфия*, 2008, № 3, с. 63.

³⁵ **Клозе, Беатрис.** Профил на полиграфическата промишленост в Европа. Конкурентноспособност на европейската печатарска промишленост – сегашно състояние и бъдещо развитие на ниво Европейски съюз. // *Prepress bg. com.* (В публикацията са набелязани основните насоки на изложението: *Конкурентност на европейската печатарска промишленост – сегашно състояние и бъдещо развитие на ниво Европейски съюз.* Резюме на статията е по източник: Съюз на печатарската индустрия в България).

³⁶ Пак там.

³⁷ Пак там.

³⁸ Пак там.

³⁹ По тези въпроси по подробно в: <http://www.farmc.ru> (Выступления и публикации СМИ)

⁴⁰ Тезиси к докладу Руководителя Федерального агентства по печати и массовым коммуникациям М. В. Селавского. // <http://www.farmc.ru> (с. 1-2).

⁴¹ Пак там, с. 10–11 от Тезисите (В раздела „Периодическая печать и полиграфия“).

⁴² Пак там, с. 12 от Тезисите.

⁴³ Пак там, с. 14 от Тезисите.

⁴⁴ Пак там, с. 15 от Тезисите.

⁴⁵ **Георгиев, Л.** В Москва тържествено отбелязаха 280-годишнината на академичното книгоиздаване в Русия. // *Издатель*, №3 – 4, 2008, с.2–9.

⁴⁶ **Книжная культура.** Опыт прошлого и проблемы современности. К 280-летию академического книгоиздательства в России. Материалы Международной научной конференции. (Москва, 18–19 декабря 2008 г.). Москва, Наука, 2008. 430 с.

⁴⁷ **Митова, Анелия.** Световна криза в книгоиздаването. // *Литературен форум*, №33, 29 окт. – 4 ноем. 2002, с. 2.

⁴⁸ **Асенова, Ст.** Национална среща Експопринт-Пак 2006. // *Издатель*, 2006, № 1–2, с. 12–14.

ЗА МАГИЯТА НА ЕДНА ЧУВСТВЕНА И ЕМОЦИОНАЛНО ОБАГРЕНА ПОЕЗИЯ

На 5 февруари 2009 г. доц. д-р Лъчезар Георгиев, ръководител на катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопански факултет към ВТУ “Св.св. Кирил и Методий” и главен редактор на сп. „Издател“, представи в Плевен творчеството на г-жа Здравка Шейретова, възпитаник на катедрата. Емоционалната и вълнуваща среща, проведена в препълнената с почитатели на поетесата заседателната зала на общината, бе организирана от плевенското дружество на писателите. Присъстваха белетристи, поети, публицисти, музиканти художници, преподаватели от града и региона.

Правейки анализ на най-характерното и впечатляващото в поезията ѝ и особено в стихосбирката „Колода от чувства“, доц. Лъчезар Георгиев очерта няколко акцента:

„Откроява се премерена пластичност на изказа благодарение на умелото използване на детайли – цвят, багри, зрителни и слухови асоциации, метафоричност на изказа. Важен акцент е приятното усещане за музикалност на фразата, постигната чрез умело боравене с римите. Младата поетеса носи и впечатляващо, заредено с оптимизъм и любов светоусещане. И една жизнерадостна философия, едно сладко чувство, напук на изнизващите се неусетно делници, на страданието, което е една споделена изповед.

Здравка Шейретова умее да изгражда свои образи благодарение на точни наблюдения върху пейзажа, но и да вгражда определено настроение. Стиховете ѝ са натоварени с експресия и емоционалност.

Лайтмотивността чрез белия цвят отвежда към мъдростта, преболедуваната любов, копнежа. В „Колода от чувства“ поетесата намира сили и за оптимизъм, и за зрели обобщения.

Преминала през самотата и житейските перипетии, надмогнала суетата на безкрайно шумния маскарад на живота, извисена с гордия си дух и борбеност над суетата и злобата на деня, Здравка Шейретова ни дава прекрасен пример за житейска мъдрост и достойна гражданска позиция. Тя е поетеса, устремена към красивото и доброто, с вечната, непреходната сила на изкуството, с магията на поезията и нейната сякаш бликаща от вечния изворна живота-музика.”

Загадъчни светлини и подходящо изпълнение на евъргрийни придаде един приятен фон на рецитала, изпълнен по стихове на г-жа Шейретова.

**ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННАТА КАРТА НА ТРАНСМИСИИТЕ
НА КУЛТУРА В НЕСТИНАРСКАТА ОБРЕДНОСТ КАТО ОТКРИТА
ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА НА КУЛТОВИТЕ ПРАКТИКИ И ВЯРВАНИЯ,
УСТАНОВИМИ В МУЗЕИТЕ НА ЦЕНТРАЛНА И ИЗТОЧНА ТУРЦИЯ
(ИСТОР.: СЕВЕРНА МЕСОПОТАМИЯ)***

проф. г. ук. н. Стоян Денчев, проф. г. педаг. н. Александра Куманова
ст.н.с. г-р Никола Казански, Николай Василев

*Вяра е жива представа на онова,
за което се надяваме,
и разкриване на онова,
що се не вижда*

Евр. (11: 1)

Във връзка с широкомащабната програма на СВУБИТ като методологичен център на информатизацията в България с помощта на консолидиране на усилията на учени от целия спектър на знанието от научните институции у нас и в чужбина бе командирован екип в Турция за периода от 28.05.2009 г. до 5.06.2009 г. с цел – изясняване на класификационната основа на интелектуалния конструкт, необходим за систематизацията и осмислянето на събирания документален и фотографски материал по нестинарската феноменология, от чиято обработка зависи синергетичното ниво на моделиране на:

1. Историографията на изследването
2. Обработката на първичните документи
3. Подготовката на масива с цел да се изгради традиционна библиотека по проблематиката и неин вторично-документален свод с принадлежащото му справочно-информационно обезпечение
4. Изграждането на електронен сайт по третираните въпроси
5. Създаването на обобщаваща фотомонография (на български, руски, английски, персийски езици).

Обезпеченият интензивен ход на комплексните проучвания по обширната проблематика на това изследване ни отвежда към плодоносния цивилизационен триъгълник на Месопотамия, с който

са свързани корените на нестинарската феноменология.

В района на Северна Месопотамия – днешна Централна и Източна Турция – се намират музеи, които никога не са били изследвани в занимаващия ни контекст. В историографията отсъства диря за третиране на съхраняваните в тях артефакти в кондиция с изследваната информационна карта на трансмисиите на култура в нестинарската обредност като открита информационна среда на култовите практики и вярвания.

Нашата експедиция протече по набелязания в София маршрут:

АНКАРА (Ankara) [1]:

– Музей на анатолийските цивилизации (Museum of the Anatolian Civilizations) [2] Хетската империя – първата индоевропейска (арийска) цивилизация [3], Фригийското царство (фригийците са тракийско племе от Балканите) [4], Понтийското царство на Митридат („дарен от бог Митра“) [Ил. 1] [5] и други);

– Хатушаш-Богазкьой (Hattusas / Bogazkoy) (столицата на Хетската империя и на ранното Фригийско царство) [6];

КАПАДОКИЯ [7]:

* Докладвано на Заседание на Научния съвет на СВУБИТ на 29.06.2009 г.

– Каратепе-Асланташ (Karatepe-Aslantas) [8] (хетски град с лъвовете на бог Митра – Митраистичният лъв, намерен в Българските земи [Ил. 2], е съотносим с образците от Малоазийския регион [Ил. 3]);

– Кастабала-Хиерополис (Hierapolis-Kastabala) [9] (Храма на богиня Кибела – Артемида [Ил. 4] (нейните жрици са танцували свещени танци върху жаравата);

– Музей на Адана по култови практики, свързани с огнени ритуали (Hataу Museum) [Ил. 5] [10];
АНТАКИЯ (ХАТАЙ) (Antakya-Hataу) [11];

– Археологически музей на Хатай (Hataу Archeological Museum) [12] (най-запазените римски мозайки, изобразяващи храмови тайнства, чиито модели /образци/ очевидно са пренесени от Древна Персия: храмови тайнства на огнени церемонии в чест на бог Митра);

ИСТАНБУЛ (Istanbul) [13];

– Археологически музей на Истанбул (Istanbul Archeological Museum) [14];

– Музей на мозайките в Големия императорски дворец (Museum of Mosaics of the Great Imperial Palace) [15];

– Църква „Св. Св. Константин и Елена“ [16].

На средата на пътя между Тронът на Соломон (Takht-o-Soleiman) (Иран) и Странджа планина се намира най-западната част на иранското културно и цивилизационно пространство (VI в. пр.н.е. – XI в.), съвпадащо донякъде с историческата област на Северна Месопотамия (North Mesopotamia) и Кападокия (Cappadocia).

Името Кападокия (Cappadocia) идва от персийски език и означава буквално „страната на красивите коне“ [Ил. 6]. Посочените области (Северна Месопотамия и Кападокия) се намират на територията на днешна Централна и Източна Турция – областта Анатолия (Anatolia) (бълг.: Анадола) [17]; тъждественият за обозначаването на Анатолийския ареал топоним „Мала Азия“ битова в европейската терминология и просторечието; исторически и днес научно правилно е използването на топонима „Анатолия“).

За съжаление, в резултат на сложните исторически събития и процеси (римско, византийско и отоманско владичество, които силно видоизменят и в крайна сметка разрушават зороастрийското духовно пространство), при проведените теренни проучвания се установяват малко, най-вече откъслечни отгласи от древните зороастрийски обичаи в областта Анатолия.

Местният краевед Мустафа Уйсун (Mustafa Uysun) [Ил. 7] споделя, че неговата баба и дядо изрично са му забранявали като малък да гаси жаравата,

защото тя е творение на велик свещен дух, който обитава в нея. По негово мнение, това ярване, свързано с огъня, не произхожда от мюсюлманската религия, а има преки корени в зороастризма.

Изказаното твърдение е в съответствие с известната постановка, според която зороастризмът – под една или друга форма, особено в симбиозата му с митраизма – е съществувал дълго време след приемането на исляма в Иран (след падането на Сасанидската империя през 648 г.).

В допълнение към свидетелството на краеведа (Мустафа Уйсун) идва и мнението на местния любител на старината Бекир Байъндър (Bekir Bayındır) [Ил. 8], според когото както в целия зороастрийски изток (Средна Азия, Иран и Северна Месопотамия), така и тук, в Кападокия, се е запазил известният празник навруз (ноуруз), наречен на турски „хъдърлез (едерлез)“ (Hidirlez) [18], а на Балканите – Гергьовден (6 май) [18], през нощта на който се палят големи огньовете и се прескача през жаравата.

Някои артефакти, които намираме в Музея на анатолийските цивилизации (Анкара) – най-големият и без аналог в света специализиран музей в Анкара, – ни насочват към трудно уловими на пръв поглед връзки между арийския култ [Ил. 9] на Великата майка на боговете Кибела [Ил. 10] и зороастрийските огнени ритуали. Разбира се, макар и редки, податките за симбиозата между култа към богиня Кибела и зороастризма в митраистки вариант са от изключително значение за *статуса на съвременното сравнително културознание, израствало върху почвата на историографията като сравнителна научно-познавателна информационна цялост.*

Като започнем от малко известното сведение на първия велик географ и познавач на старите цивилизации Страбон (Strabo, 63 г. пр. Хр. – ок. 24 г. сл. Хр.), който е родом от областта Понт, намираща се на северозапад от Кападокия – град Амасия (Amasya), – че в най-значимия храм на богиня Кибела, намиращ се до днешния град Хатай (Hataу) в Югоизточна Турция [Ил. 11], жриците на богинята (Кибела) са танцували боси върху жаравата по време на тайни церемонии, както и като преминаем през полумитичните сведения за подобни ритуали, идващи от:

– матриархата – от мистериалните практики на амазонките (те също са от района на Анатолия);

– мистерията на светилището на Великите богове на остров Самотраки;

– прочутите Елевзински мистерии;

– ритуалите на вакханките, водени от бог Дионис, донесени от него именно от Анатолия, не е трудно да се предположи, че вероятно сложната култова обредност е получила разпространение и в района на Странджа – най-западната част на Древна Персия, най-северната част на Древен Египет.

Тук е мястото да припомним накратко за специфичното историческо развитие на района на Странджа. Този район е бил почти винаги запазван от бурите на историята поради стечение на различни обстоятелства. Бидейки най-крайната територия на Древен Египет и Персия, и въпреки че впоследствие се е намирал сравнително близо до столицата на Византийската империя Константинопол, в Странджа не е имало големи сражения и опустошения, оттук не са минавали и стратегически пътища.

Именно в този район са се намирали и някои от най-изолираните манастири – като легендарната Парория [19] (вероятно в долината на реките Заберска и Казански дол), където се практикува светогорската исихастка традиция [19]: най-мистичното течение в източното православно християнство, в което откриваме определени следи от зороастризма.

В описваната връзка трябва да се изтъкне, че не случайно има данни за запазване на нестинарството по изключение (в сравнение с останалите ереси) още от времето на император Константин Велики след въвеждането на християнството за официална религия (IV в.).

По времето на Първото и Второто българско царство има основание да се смята, че бива използван възприетият от Персия чрез нестинарите календар, който става държавен (вж: Анчо Калоянов).

В изключително сложния период на османското владичество върху земите на Балканския полуостров именно Странджа отново остава изолирана и запазена от посегателства от всякакъв род. За това допринася фактът, че тя е била със статут на лично султанско владение. Освен това членове на българския странджански род Бимбелови от село Факия (сред които са прочутите Минчо Бимбалов Страшний и Вълчан войвода) спасяват живота на един султан и поради това те, както и целият район, се ползват с особени привилегии и имунитет.

Свидетелствата говорят, че нестинарският обичай е бил запазен в автентичния си вид до Междусъюзническата война (1913 г.). Извършената размяна на население между България и Гърция след 1913 г. довежда до прехвърляне на гръцките нестинари в Северна Гърция (Беломорска Тракия – с. Анестинариос (Anestinarios), където нестинарският ритуал се извършва и до днес. Очевидно е, че не

националността е била определяща за участниците в обряда, което ясно говори за неговия изключително древен произход.

Известно е, че жителите на българските и гръцките нестинарски села са представлявали една особена затворена общност, като са се желили помежду си и са говорили равностойно и на двата (български и гръцки) езика.

В тази връзка е забележително скорошното свидетелство (от 2008 г., излъчено по Българската национална телевизия) на един възрастен местен жител от района на с. Анестинари, който е българомохамеданин, и на отправения му въпрос „Какви са твоите съседи?“ отговаря: „Има християни, мюсюлмани и нестинари“...

Според направените специално за целите на настоящото изследване лингвистични проучвания на морфологичната структура на неетимологизираната в нито едно универсално и отраслово българско енциклопедично издание дума „нестинар“ от литературния критик Николай Василев в съществителното име „нестинар“ посочените културни пластове са преплетени – и този феномен е фиксиран от българския език.

Следи от културния синкретизъм на нестинарството могат да бъдат открити в предания, песни, игри, танци, сред които са и рудиментите от нестинарската обредност (нестинар: през гр.: en nestia „в огнището“, „в огъня“; човек, който играе бос върху жаравата, етимологията може да бъде обяснена и през бълг. – не (частица за отрицание) + стин (коренна морфема) + ар (словообразуващ суфикс) = „не“ [частица за отрицание] + „стин“ [вероятно става дума за изпадане на представката „из“, характерно за говорите в Странджа, което означава, че може би става дума за глагола „изстина“, съхранен в тази дума само чрез корена си „стин“] + „ар“ [словообразуваща наставка, с която се означава занятието] = нестинар: човек, занмаващ се с нещо горещо, но все още неизстинало; по аналогия – човек на огъня; огнен човек; човек на жарта, жаравата, чийто занятие е неизстиналият огън; човек, чието занятие е да преминава през огъня, за да се роди отново; човек, чието занятие е да се обжарва, пречиства; по аналогия – обжарващ, пречистващ се човек...; оттук: нестинарска обредност = обжарваща, пречистваща обредност).

В Музея на анатолийските цивилизации в Анкара, в скалните храмове и гробниците на Кападокия, в Музея на античните мозайки в Хатай и в Археологическия музей на Истанбул и в други музеи и светилища проследяваме развитието на култовете на Великата майка на боговете Кибела и бог Митра

(известен в региона още и като „Мраморния мъж“ (Marble Man) [20]) през хилядолетията по време на Хетската империя (Hittite Empire) [21], държавата Урарту (Urartu) [22], Фригийското царство (Phrygia) [23], Персия (Persia) [23], елинистичните държави (Hellenistic states) [24] и особено на царството Понт (Pontus) [25] (300 г. пр.н.е. – 64 г. сл.н.е.).

И двата култа (към Великата майка на боговете Кибела и бог Митра) са съпроводжени неизменно от арийските соларни символи на лъва [Ил. 12] и понякога на вълка [Ил. 13] – две лъвици при Кибела [Ил. 14] и един лъв при Митра [Ил. 15].

Следва да се изтъкне, че и двата култа, които са имали за цел постигането на безсмъртието на човека чрез духовно пречистване, са официално възприети в Римската империя – първият след отблъскването на Ханибал (Hannibal /202 г. пр.н.е./), а вторият – постепенно прониква главно в римската войска след нейните поражения от партите (персийците) (ок. 100 г. пр.н.е.).

Освен това в Музея на Хатай откриваме миниатюрна статуетка на танцуваща жрица с вдигнати сферично и молитвено ръце [Ил. 16] в характерната поза „оранта“ [Ил. 17] – като при танца върху жарава при нестинарите (!). Тя е от района на известния храм на Великата майка на боговете Кибела в Хиераполис-Кастабала (Hierapolis-Kastabala) (в района на Хатай), където Страбон локализира извършването на огнената мистерия. Именно тази поза е сърцевината на сакралното послание на нестинарския танц в с. Българи в Странджа [Ил. 18].

Опитваме се да уточним по косвени податки (артефакти от споменатите музеи) и значението на инициативната (на инициацията) йерархия в мистериите на бог Митра (нисши степени: „гарван“, „младоженец“, „войник“ и „лъв“; висши степени: „слънчев пратеник“, „отец“) и по-специално на ключовата и най-загадъчна степен – „персиец“ [26].

При посещението на Керамичната работилница и Килимарската фабрика в град Аванос (Кападокия), където се използват едни и същи технологии и модели на художествени образци в продължение на много повече от четири хиляди години, установяваме отново преки (и непреки) конотации на соларните символи на двете божества (Великата майка на боговете Кибела и бог Митра).

Особено показателна в изтъкнатия план е голямата керамична чиния с изображение на бог Митра – в лика на слънчевия диск, представен във

зенит, възседнал величествен лъв [Ил. 19]. Оригиналът на описвания уникат се намира в Британския музей в Лондон (British Museum) [27]. По специализиран каталог установяваме модификациите на образа [Ил. 20] [28].

За разпространението на соларните арийски символи в образците на художествените занаяти свидетелстват:

- майсторът-грънчар – ръководител на Керамичната работилница Саим Гюл (Saim Göl) [Ил. 21],
- дизайнерът на килими – директор на Килимарската фабрика Али Караагач (Ali Karaagac) [Ил. 22] (той е родом от град Одрин).

С посочените тук творци успяхме да проведем плодотворни разговори, които позволяват обменената информация да се синтезира до следните идеи:

1. Северна и изключително древна – според Саим Гюл – е символиката на керамичния образ на малоазийския бог Митра,

2. Има явно присъствие – според Али Караагач – на емблематичния символ на бог Митра в персийските [Ил. 23], чипровските [Ил. 24] и котленските [Ил. 25] килими.

3. Особено е разпространен митраистичният знак сред храмовете на ранното християнство в скалните манастири на Кападокия [Ил. 26].

Всичко това потвърждава факта за наличието на трансмисионна област в Анатолия – на пътя от Древен Иран до Странджа, който носи шлейфа на явните прекриващи се следи от култовете към Великата майка на боговете Кибела и бога на светлината, договора и съгласието Митра.

Важен етап в амалгамирането на двойно табузираните мистериални култове на Великата майка на боговете Кибела и бог Митра е Понтийското царство (300 г. пр.н.е. – 64 г. сл.н.е.). Най-вероятно оттук нестинарският обряд се е пренесъл и в района на Странджа по време на:

- кризата и упадъка на тракийските култове;
- преди установяването на християнството.

Именно по това време (300 г. пр.н.е. – 64 г. сл.н.е.) (кризата и упадъка на тракийските култове и преди установяването на християнството) се е осъществила за последен път пряка връзка между зороастрийското и тракийското културно-обредно пространство.

Нестинарството е всъщност вяра заедно със свързаната с нея мистериална огнена обредност, произтичаща от зороастрийското преклонение пред върховния божествен дух на светлината (през деня) – огъня (през нощта).

При нестинарската вяра зороастрийската духовна конструкция и съдържащите се в нея по-стари следи на култа към бог Митра влизат в сложно взаимодействие с мистериалните обреди на богинята Кибела.

Тогава (300 г. пр.н.е. – 64 г. сл.н.е.) се проявяват благоприятните условия (при кризата и упадък на тракийските култове) за част от склонните към мистериална обредност тракийски племена – да я възприемат (а понякога – и сублимират) (зороастрийската духовна конструкция) като алтернатива на езичеството и в сублимирана форма – дори на християнството.

По аналогичен начин – под вид на сублимирана, пресемантизирана форма – векове след това (300 г. пр.н.е. – 64 г. сл.н.е.), но вече в българските земи се приема дълбоко и задълго манихейската вяра (ерес) (IX–X в.), идваща от зороастрийски Иран през Византия (Анатолия).

Странджа винаги е била географски (климатично) и исторически (феноменологично) най-западната част, гледано от Иран, на единно духовно-културно пространство, което през Анатолия осигурява култови и обредни трансмисии.

В същото време именно в Странджа – като най-изолираната и запазена част на този месо-потамско-анатолийски ареал – се съхранява и до наши дни такъв изключителен реликтов обреден феномен като нестинарската вяра.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ**

1. **Ankara.** // <en.wikipedia.org/wiki/Ankara >. – 17.04.2007. – 3 p.; Анкара. // <http://bg.wikipedia.org/wiki/Анкара>. – 15.04.2007. – 1 p.
2. **The Museum of Anatolian Civilizations.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Museum_of_Anatolian_Civilizations>. – 17.04.2007. – 3 p.
3. **The Hittites.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Hittites>. – 19.04.2007. – 2 p.
4. **Phrygia.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Phrygia>. – 24.04.2007. – 1 p.
5. **Pontus.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Pontus>. – 25.04.2007. – 2 p.
6. **Bogazkoy (Hattusas).** // <www.visitturkeynow.com/cities/c_hattusas.htm>. – 25.04.2007. – 2 p.
7. **Cappadocia.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Cappadocia>. – 15.05.2007. – 3 p.
8. **Karatepe-Aslantaç.** // <http://turkeyforum.com/satforum/archive/index>. – 15.05.2007. – 3 p.
9. **Hierapolis / Kastabala.** // <http://planetware.com/adana/hierapolis-kastabala-tr-ad-adhk.htm>. – 15.05.2007. – 2 p.
10. **Hatay Archaeological Museum.** // <http://sacred-destinations.com/turkey/antakya-museum.htm>. – 25.05.2007. – 3 p.
11. **Hatay.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Hatay_Province>. – 15.05.2007. – 3 p.
12. **Hatay Archaeological Museum.** // <http://sacred-destinations.com/turkey/antakya-museum.htm>. – 25.05.2007. – 3 p.
13. **Istanbul.** // <en.wikipedia.org/wiki/Istanbul >. – 15.05.2007. – 3 p.; **Истанбул.** // <http://bg.wikipedia.org/wiki/Истанбул>. – 25.05.2007. – 2 p.
14. **Istanbul Archaeology Museums.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Istanbul_Archaeology_Museum>. – 15.06.2007. – 5 p.
15. **Great Imperial Palace.** // <http://art.info/location.php?lng=en&loc_id=235>. – 15.06.2007. – 3 p.
16. **Aya Elini and Constantinos Greek Church.** // <http://skyscrapercity.com/showthread.php?t=308489>. – 15.06.2007. – 10 p.
17. **Anatolia.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Anatolia>. – 15.06.2007. – 2 p.
18. **Hidirlez.** // <http://wordpress.com/tag/hidirlez>. – 15.06.2007. – 5 p.
19. **Парория.** // <http://bg.wikipedia.org/wiki/Парория>. – 21.06.2007. – 2 p.
20. **The Museum of Anatolian Civilizations.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Museum_of_Anatolian_Civilizations>. – 21.06.2007. – 10 p.
21. **The Hittites.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Hittites>. – 21.06.2007. – 2 p.
22. **Urartu.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Urartu>. – 21.06.2007. – 2 p.
23. **Phrygia.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Phrygia>. – 21.06.2007. – 1 p.
24. **Hellenistic states.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Hellenistic_states>. – 21.06.2007. – 10 p.
25. **Pontus.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Pontus>. – 21.06.2007. – 2 p.
26. **Mithraic Mysteries.** // <http://en.wikipedia.org/wiki/Mithraic_Mysteries>. – 21.06.2007. – 3 p.
27. **British Museum.** // <http://britishmuseum.org>. – 21.06.2007. – 50 p.
28. **Iznik. aThe Pottery of Ottoman Turkey.** Eds. Nurhan Atasoy and Julian Raby. London, 1999.

** Представените тук информационни реалии са минимална част от вторичнодокументалния корпус на изследването, съдържащ систематизирани и отбрани 1500 публикации, финансирани от 30 000 първично установени източници на информация по отделните аспекти на темата чрез инструментариума на международната универсална библиография на 20 езика и текущата и ретроспективната национална библиография на България.

1. Бог Митра – скулптура

2. Митраистичният лъв,
намерен в Българските земи –
скулптура

3. Лъв от Малоазийския
регион – гранитна скулптура

4. Богиня Кибела –
каменна статуетка

5. Танцуваща жрица върху жарава
в Храма на богиня Кибела – бронзова
статуетка

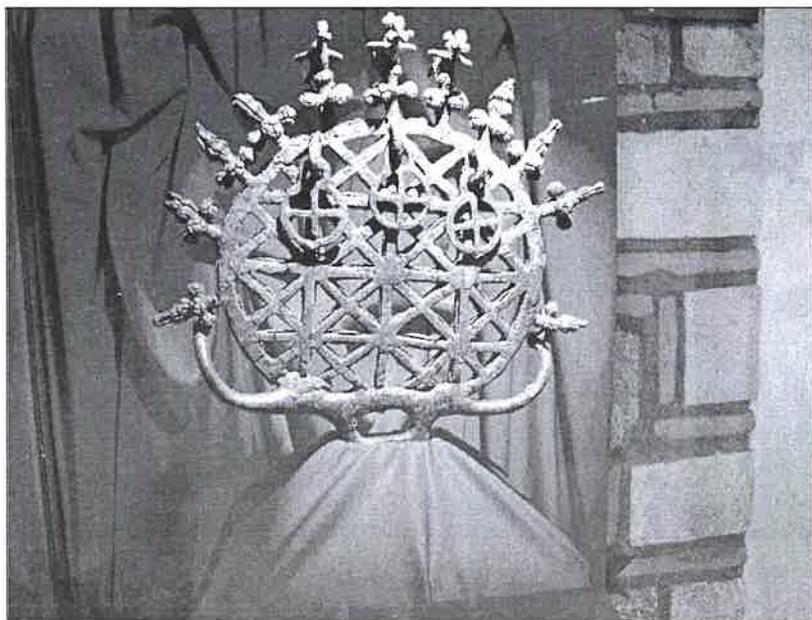
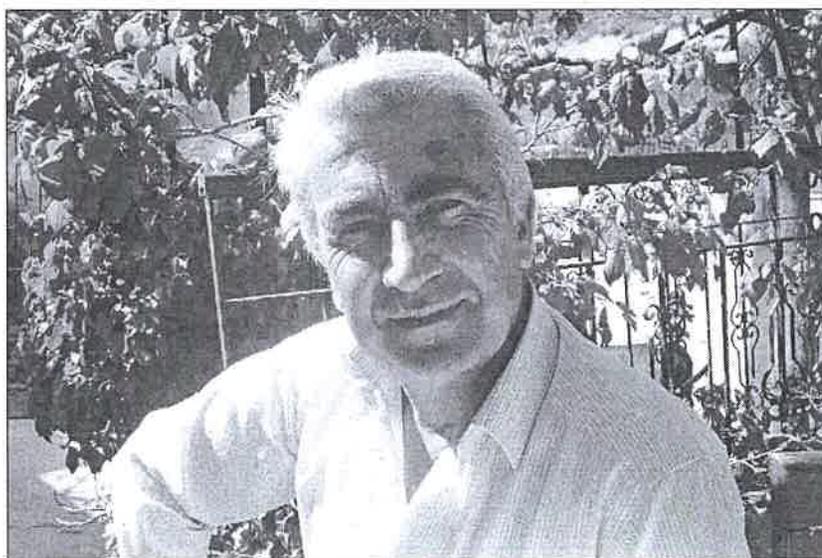

6. Кападокия (името идва
от персийски език и означава
буквално „страната на красивите
коне“) – характерен пейзаж

7. *Мустафа Уйсун – местен краевед (Кападокия)*

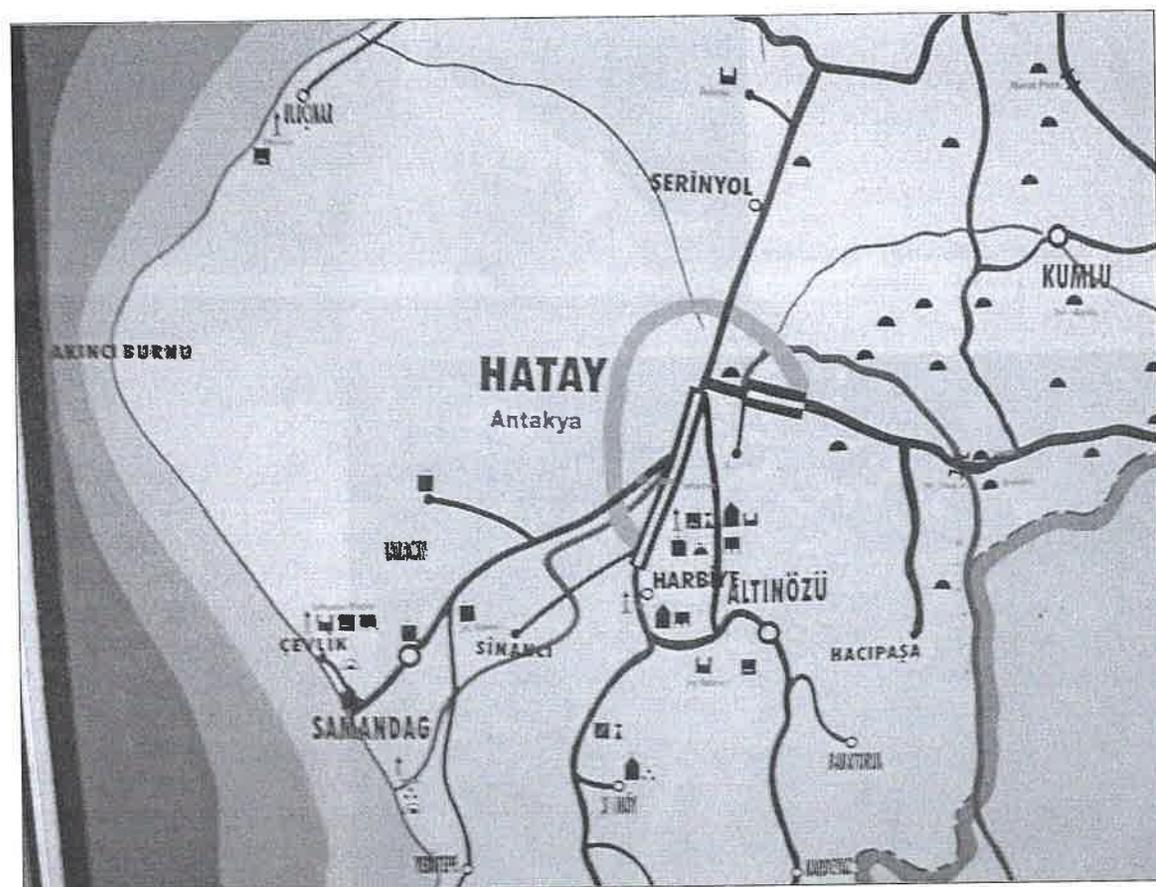
8. *Бекир Байъндър – любител на старината (Кападокия)*

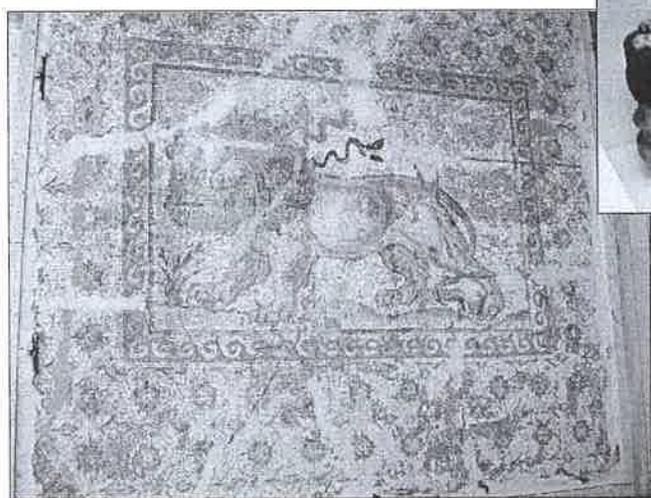
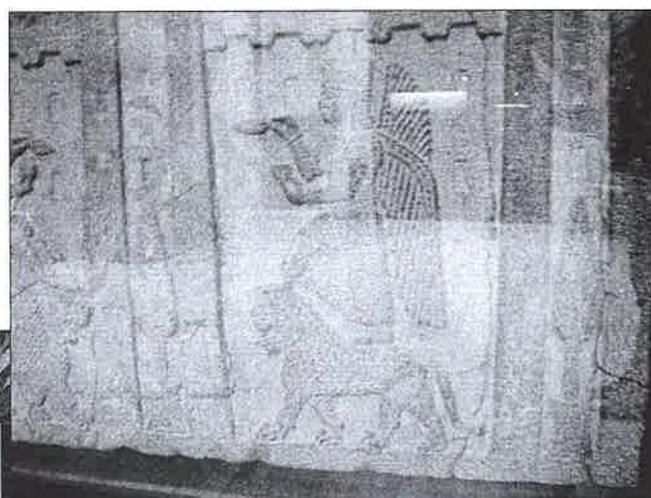
9. *Арийско изображение на слънчевия диск – владетелски регали*

10. Великата богиня – майка на боговете – гранитна скулптура

11. Град Хатай – местна карта

12 (1-4). Арийските соларни символни изображения на лъва

13. Арийски соларни символни изображения на вълка

14. Богиня Кибела – скулптура (праисторическа теракота)

15. Бог Митра – обелиск (гранит)

16. Танцуваща жрица върху жарава в Храма на богиня Кибела – бронзова статуетка (увеличение)

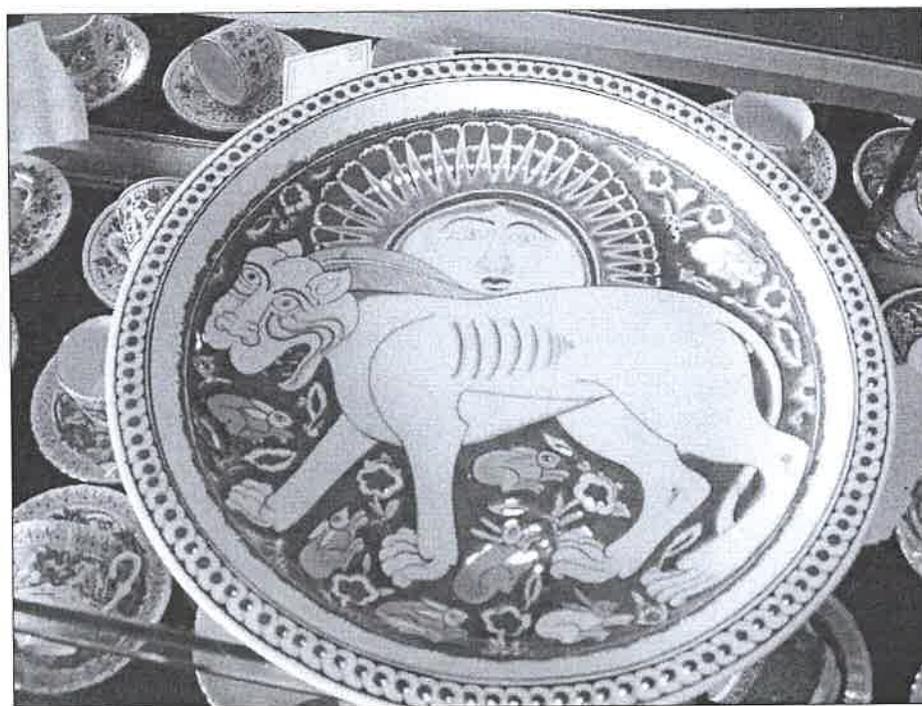

17 (1-3). Молитвената поза (оранта) в ритуала на християните – култови образци

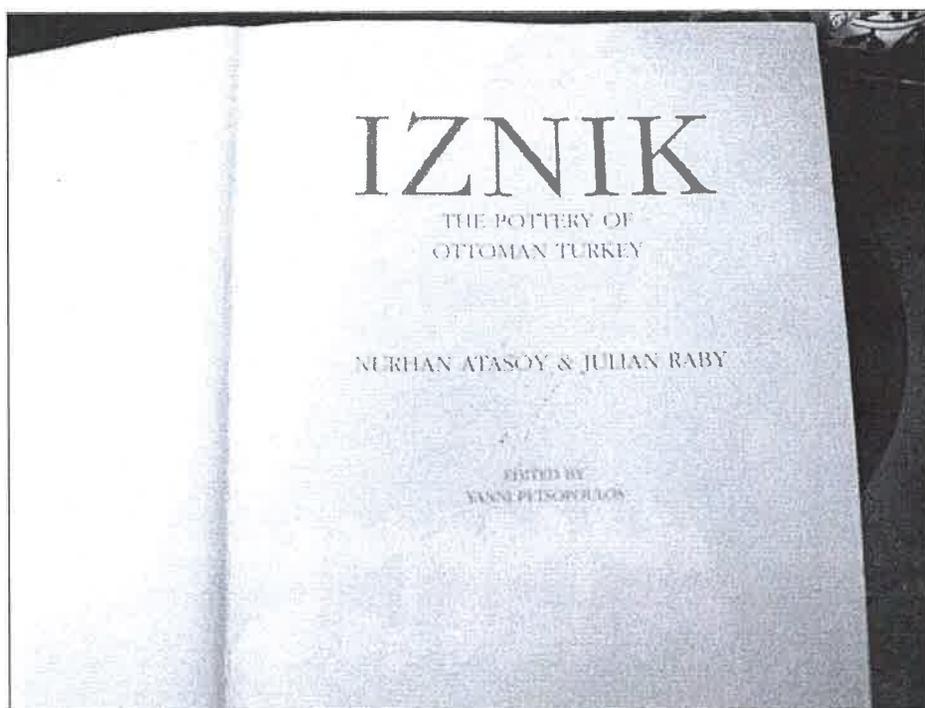

18 (1-2). Сакралната поза – послание на нестинарския танц в с. Българи в Странджа – кадри от научно-документалния филм „Ритъмът на времето“

19. Керамична чиния с изображение на бог Митра – в лика на слънчевия диск, представен във зенит (срв.: ил. 20)

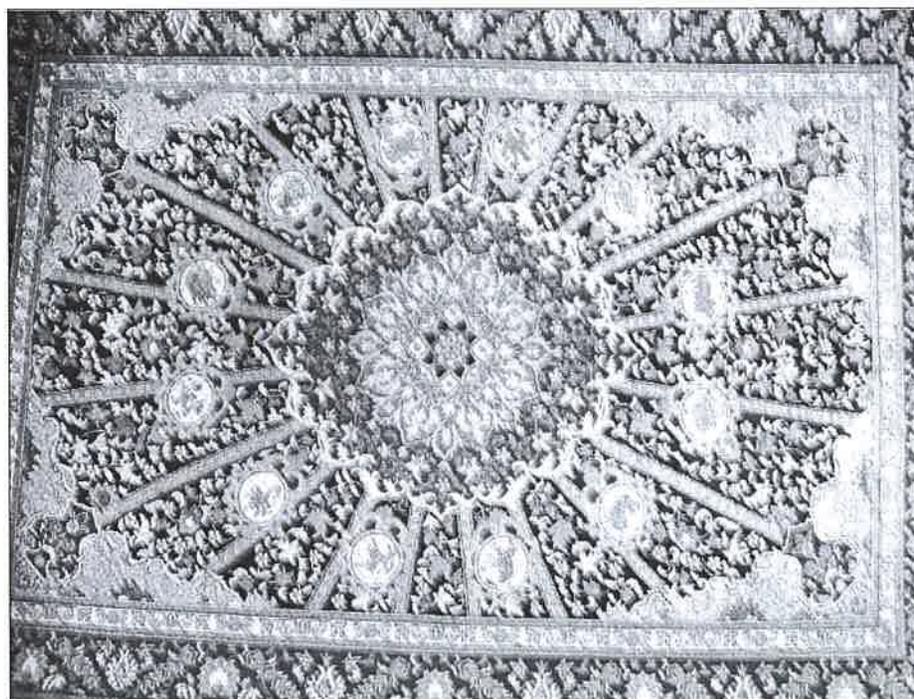
20. Идентификация на оригинала на описвания уникат (вж: ил. 19), намиращ се в Британския музей в Лондон по специализиран каталог

21. Саим Гюл – майсторът-грънчар, ръководител на Керамичната работилница в град Аванос (Кападокия)

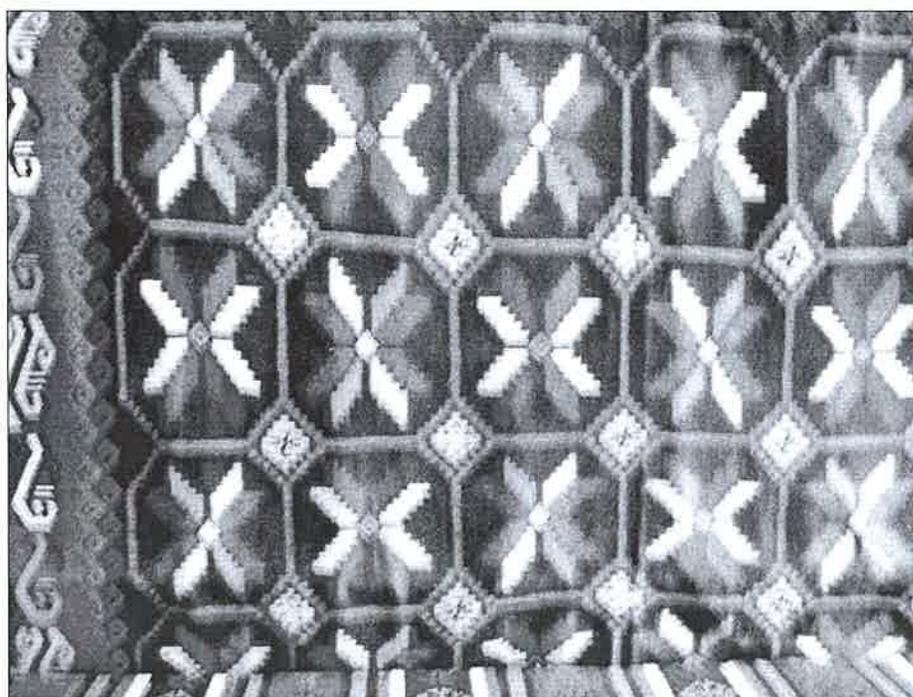
22. Али Караагач – дизайнерът на килими, директор на Килимарската фабрика в град Аванос (Кападокия)

23. Персийски килим – характерен образец от Иран със соларна символика

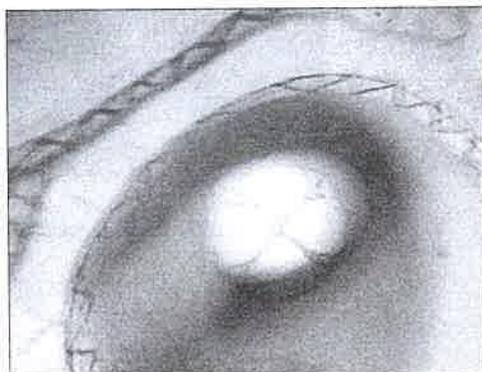
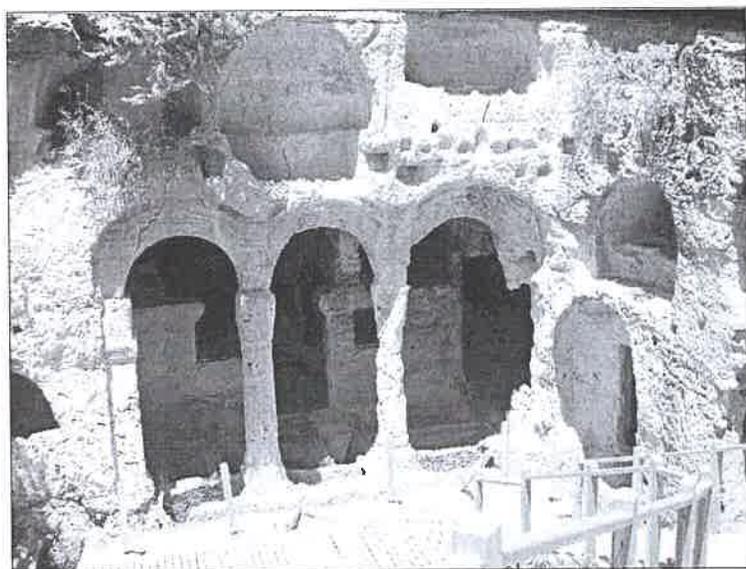
24. Чировски килим – образец от Чировци със соларна символика

25. Котленски килим – образец от Котел със соларна символика

26 (1-4). Храмове на ранното християнство
в скалните манастири на Кападокия.
В тях е особено разпространен
митраистичният знак

ЕЛЕКТРОННИ БИБЛИОТЕКИ – МОДЕЛ ЗА ИЗМЕРВАНЕ И ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВОТО ЗА КОНТРОЛ ЗА ДОСТЪП

Доц. г-р Иванка Павлова

Отсъствието от обща регулаторната рамка – модел на системата за измерване и оценка качеството и ефективността на системите за контрол на достъпа до електронните библиотеки пречи да се създаде единна организационна и процедурна основа за стратегическо ръководство и мениджмънт на ресурсите на електронните библиотеки. Създаването ѝ ще осигури унифицирането на възгледите за събитията, процесите, явленията и да се предприемат конкретни действия в тази сфера. Тя ще позволи да се дефинира желаното бъдещо състояние, стратегическата цел и нормативната основа за делегиране на права и отговорности и за реализация на стратегическите планове в областта на изграждането на електронните библиотеки.

В Република България има комплекс от мерки за гарантиране на информационната сигурност. Създадена е съответната правна база и са приети важни юридически актове, които регламентират обществените отношения в информационната сфера. Най-съществените сред тях са: Закон за защита на личните данни (Обн., ДВ, бр.1 от 04.01.2002 г.), Закон за защита на класифицираната информация (Обн., ДВ, бр. 45 от 30.04.2002 г.), Закон за достъп до обществена информация (Обн., ДВ, бр.55 от 2000 г.), Закон за местното самоуправление и местната администрация (Обн., ДВ, бр. 77 от 1991 г.), Закон за административните нарушения и наказания (Обн., ДВ, бр.92 от 28.11.1969 г., изм. и доп. от

бр.25 от 08.03.2002 г.), Постановление №73 от 03.05.2000 г. за създаване на Координационен съвет по информационно общество (Обн., ДВ, бр.38 от 09.05.2000 г.), Решение № 213 на Министерския съвет от 04.04. 2001 г. за приемане на Актуализирана национална програма за развитие на информационното общество в Република България (Обн., ДВ, бр.36 от 12.04. 2001 г.), Решение на 39-о Народно събрание за Избиране на комисия за защита на личните данни (Обн., ДВ, бр.54 от 31.05.2002 г.), Закон за ратифициране на Конвенция №108 на Съвета на Европа от 28.01.1981 г., за защита на лицата при автоматизирана обработка на личните данни (Обн., ДВ, бр.56 от 07.06.2002 г.), (Обн., ДВ, бр.45 от 30.04.2002 г.), Закон за достъп до обществена информация (Обн., ДВ, бр.55 от 07.07.2000 г., изм. и доп. от бр.45 от 30.04.2002 г.), Закон за статистиката (Обн., ДВ, бр. 57 от 1999 г.), Закон за патентите (Обн., ДВ, бр.27 от 1993 г.), Закон за далекосъобщенията (Обн., ДВ, бр.93 от 1998 г.), Закон за пощенските услуги (Обн., ДВ, бр.64 от 2000 г.), Концепция за национална сигурност на Република България (Обн. – ДВ, бр. 46 от 1998 г.), Военна доктрина на Република България (Обн., ДВ, бр.34 от 13.04.1999 г.), Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България (Обн., ДВ, бр.112 от 1995 г.), Закон за Консултативния съвет за национална сигурност (Обн., ДВ, бр.13 от 11.02.1994 г.), Закон за Министерството на вътрешните работи (Обн., ДВ, бр.122 от 1997 г.),

Постановление № 116 на Министерския съвет за създаване на Съвет по сигурността при Министерския съвет и за приемане на Правилник за неговите функции, задачи и организация на работа (Обн., ДВ, бр.116 от 07.10.1998 г., изм., бр. 123 и 142 от 1998 г.), Единна национална стратегия за противодействие на престъпността (Приета на заседание на МС от 16.07. 1998 г.), Закон за държавния служител (Обн., ДВ, бр.67 от 1999 г.), Закон за изменение на Наказателния кодекс (Обн., ДВ, бр.26 от 1968 г.). (Обн., ДВ, бр.101 от 23.11.2001 г.), Решение на Народното събрание от 29 октомври 1992 г. за изключване на някои факти, сведения и предмети от Списъка на фактите, сведенията и предметите, които съставляват държавна тайна на Република България (Обн., ДВ, бр. 90 от 06.11. 1992 г., изм., бр. 99 от 8 декември 1992 г.), Решение на Народното събрание от 29 юни 2000 г. за изменение и допълнение на Списъка на фактите, сведенията и предметите, които съставляват държавна тайна на Република България (Обн., ДВ, бр. 55 от 07.07.2000 г.), Решение на Народното събрание от 13 октомври 1994 г. относно сведенията за организацията, методите и средствата при изпълнението на специфичните задачи на органите на Държавна сигурност, както и агентурната информация на тези органи (Обн., ДВ, бр. 86 от 21.10.1994 г.).

Извършена е съществена работа за създаване на механизми за регламентиране на обществените отношения в информационната сфера. Те гарантират информационната сигурност в органите на държавна власт, държавните учреждения и организации. Извършена е огромна по обем работа за създаване на защита на държавните информационни инфраструктури и ресурси. За успешното решаване въпросите за гарантиране на достъпа е изградена държавната система за защита на класифицираната информация, системата за опазване на държавната тайна, системата за лицензиране и сертификация на средствата за защита на информацията.

Въпреки постигнатите безспорни успехи в хармонизирането на българското законодател-

ство с европейското, равнището на информационна сигурност в страната все още не съответства в пълна степен на потребностите на обществото. Често възникват противоречия между желанието да се разшири свободният достъп до информацията в АИС и мрежи, от една страна, и необходимостта от спазване на произтичащите от законовата база ограничения върху този достъп. Тези противоречия и необходимостта от правното им регулиране водят до появата на негативни последици при изграждането на системите за контрол на достъпа. Недостатъчността на нормативното регулиране на работата на тези системи затруднява поддържането на необходимия баланс между интересите на личността, обществото и държавата в тази сфера. Заложените в издаваните организационни документи работни правила и процедури не са достатъчно организационно и технически гарантирани.

Поради масовото напускане на квалифицирани специалисти сериозни щети са нанесени на работещия в сферата на АИС и мрежи кадрови потенциал. През последните години у нас се отбелязва съществено изоставане в областта на информационните технологии и недостиг на квалифицирани кадри в органите на държавната власт и органите за местно самоуправление. Това налага масово да се използват чуждестранни фирми и експерти за измерване и оценка на качеството и ефективността на системите за контрол на достъпа до електронните библиотеки. Како следствие на тази тенденция се повишава вероятността за несанкциониран достъп до тях, а зависимостта на България от чуждестранната експертиза надхвърля разумните граници.

Създалото се положение в областта на измерването и оценката на качеството и ефективността на системите за контрол на достъпа до електронните библиотеки изисква незабавно разработване на **обща регламентираща документална рамка – модел**, която да запълни съществуващата методологическа празнота.

ДЕБАТЪТ ЗА КУЛТУРНАТА СИТУАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ НОВОТО СТОЛЕТИЕ ПО СТРАНИЦИТЕ НА СПИСАНИЕ „ПЛАМЪК“

Д-р Христина Христова

Първото десетилетие на XXI век, понесло в своето случване сянката на изминалото столетие, разкрива разноликостта си, изменчивата си идентичност и неизменното очакване на голямата, значимата промяна в текстовото разнообразие на българската литературна периодика.

Отделните издания предлагат на читателите противоречиви тълкувания за културната ситуация в България през новото столетие. Едно от литературните списания обособява в своите рубрики – „Литературен календар“, „Профили“, „Хоризонти“, „Нови книги“, „За първи път в „Пламък“, „Съвременни български автори“, „Публицистика“ – и в различните си в жанрово отношение публикации двата полюса в националното битие. „Пламък“ очертава мащабите на значими постижения в културното пространство и открива хаоса в периметъра на застрашената българска духовност.

Уводната статия в книжка 3–4 на списанието от 2009 г. отъждествява културната ситуация в страната през първото десетилетие на XXI век с едно протяжно настояще. Това е времето на липсващите перспективи и тежката изнемога на съвременния интелектуалец. Есеистично представената интерпретация на темата за днешното българско време в „Премеждието, наречено живот“ от Георги Константинов проектира драмата на интелектуалеца в образа на „предпролетния човек“ от страната, където „истинските поети все още не са изчезващ природен вид“ и очакват пролетното преображение на своята България.

От позициите на интелектуалеца културната ситуация през новото столетие е продукт на

„политическото разделение в годините на така наречения ускорен преход“, когато започва и се разгръща „машабната криминална пиеса“ (1). В текста на Георги Константинов са назовени главните герои на пиесата – псевдоелитът на българското общество, съставен от „политически лумпени от различни разцветки, нахакани борчески мутри, продажни интелектуалци, нискочели криминали“ (2). Политическото разделение е определено като едно от ключовите събития в най-новата българска история, отъждествено е с неизбежно бедствие, „дошло в края на века и по историческа закономерност, и по причина на нашата възторжена глупост“ (3).

Поместените в сп. „Пламък“ фрагменти от „Премеждието, наречено живот“ визират тенденцията, обусловена от самия псевдоелит – разделието да бъде вечно и необратимо, с неизменните полюси на имащите и нямащите, на „успяващите и обречените на провал“, на „малцината баровци и на милионите ограбени“ (4). В тази ситуация на разделение „повечето хора на изкуството и научно-техническата интелигенция“ – са изтласкани в маргиналията на битието, „предпролетният човек“ е лишен от реална перспектива, а нацията не е открила за себе си спасяващата формула.

Това е изводът, който текстът на Георги Константинов внушава. Заключителните императиви, издържани в духа на лозунговата риторика: „Трябва да направим нещо, да променим нещо.“; „България е длъжна да живее добре.“, са свързани с ключовия мотив в публикацията – първото десетилетие на новия век е време на големите предиз-

викателства и задълбочаващото се противоречие между елит и псевдоелит. Истинският елит на нацията, проектирал мащабите на културната традиция в динамичното „днес“, за да очертава в нови измерения в духовното битие и да отправя своите послания на езика на изкуството, е принуден да отстоява себе си и с неистови усилия да осъществява ролята си във вербалното поле на другия език – езикът на псевдоелита.

Тази постановка, разгърната в откъса от „Премеждието, наречено живот“, звучи като продължение на една интерпретация по темата за съвременната културна ситуация у нас, изложена в уводната статия „Пламък“ на 80 години“ в книжка 1-2 на списанието от 2004 г. В публикацията е представена определена позиция за развитието на литературната периодика в страната „при нелеки и сложни икономически обстоятелства“, „при наплив на многолюдност и съществуване на няколко паралелни литератури“ през първите години на новото столетие. В очертаната ситуация списание „Пламък“ – от гледната точка на своите издатели и редактори – обединява във всеки пореден брой автори „от близки и далечни страни“ и популяризира младите таланти и новаторите в литературата(5).

Интересът към творческите постижения на новото поколение в света на художествената словесност е заявен като определящ за атмосферата на изданието няколко години по-късно. В статията „85 години „Пламък“, поместена в книжка 5–6 от 2009 г., Георги Константинов посочва откривателската мисия на списанието, „насочено предимно към младите писатели у нас особено през последните десетина години“, когато чрез своята Издателска къща „Пламък“ представя на аудиторията читатели редица дебютни и втори книги (6). „Визуализация“ на становището за откривателската мисия е подборът на текстовете и самият модел на структуриране на списанието през последното десетилетие. Неотменен компонент в съдържателната и композиционната система на изданието е рубриката „За първи път в „Пламък“. В отделни броеве от 2007 и 2008 година са обособени рубриците „Нови книги“, „Млада поезия и „Млади разказвачи“.

Списанието откроява сред водещите акценти в социокултурния дискурс на първото десети-

летие от новия век приобщаването на най-младата творческа генерация в националното духовно пространство, чиито измерения литературната периодика непрестанно се опитва да обговори и да проектира сред емблемите на българското време и да разпознае сред мащабите на значимото в общественото битие.

В своята траектория сред художествените проекции на българската идентичност, преоткриваща себе си в новото столетие, списание „Пламък“ се очертава в контекста на хуманитарната периодика у нас като обединяваща територия. В семантичните параметри на изданието се срещат творци от различни региони на страната и представители на отделни национални култури. Това съвместяване на автори и произведения откроява акценти в съвременната културна ситуация, заявява регионите в страната и обособените дружества на писателите в определени градове като отделни проявления на съвременното българско духовно битие и се опитва да усети неговата специфика в един наднационален творчески космос.

Метонимия на ключовия аспект в издателската политика на „Пламък“ – да открие стойностното в „книжния въртоп“, да изтъкне творци и литературни заглавия, които визират характерологичното в националната художествена словесност в нейния континуитет, е статията на Димитър Танев „Да се посмеем и замислим“, поместена в рубриката „Литературен календар“ на книжка 3–4 от 2007 година. Текстът включва наблюдения върху „трикорпусната“ книга на братя Мормареву, обединяваща три компонента, обособени с отделни заглавия – „Мъже без мустаци“, „Задача с много неизвестни“ и „Еврейски вицове“. С уточнението, че „хумористичната литература у нас е вървяла винаги някак многолюдна и отделяна“, авторът на статията посочва нейните емблематични представители в разноликото „днес“ на литературното творчество – „силни, стилни, избликващи находчивост и остроумие автори като Мирон Иванов, Петър Незнакомов, Генчо Узунов, Йордан Попов и всеизвестните братя Марко Стойчев и Мориц Йомтов (7).

В публикацията е открито различното за стилистиката на Мормареву – „тяхното писане е специфично, често прекарано през една особена „детска“ оптика и същевременно носещо в себе си и

„един „скрит“ критицизъм, сплетен с крехката надежда за бързо поправление на недъзите на обществото” (8). Димитър Танев напомня на читателите „визитната картичка” на двамата автори – сценаристи на популярни български филми, като заявява, че голяма част от тези сценарии имат предходен повествователен вариант, и добавя към творческия портрет на Мормаревите техните изяви в областта на един „вестникарски” жанр, презумптивно (и дълбоко потрешно) считан у нас за литература второ качество.

Танев насочва вниманието на читателската аудитория към новоизлязлата книга на двамата братя, за да я „спаси”, вадейки я от днешния „книжен въртоп”.

В гравитациите из „книжния въртоп” и назоваването на заслужаващите внимание литературни заглавия и авторски имена се откроява поместената в книжка 3-4 на списанието от 2007 г. публикация на Георги Константинов „Две представяния на книги”. Главният редактор на „Пламяк” популяризира стихосбирката „Заземяване на мълнии” от Сибила Алексова и книгата на Орлин Стефанов „Свободата в изкуството и насилието на догмите”. „Заземяването на мълнии” Константинов нарежда сред литературните сполуки, разграничени от „идващите и продължаващите несигурни проблясъци на различни поетически дебюти” – „различни по душевност и стилистика, по моментно осъществяване и творческа перспектива”(9). Това, което сродява – от гледната точка на автора на статията, „Заземяването на мълнии” с находките сред появяващите се в Издателска къща „Пламяк” дебютни книги, е авторското присъствие, изразено в „записаните по неповторим начин лични впечатления и възнения от света наоколо”(10). Главният редактор на „Пламяк” приобщава Сибила Алексова в контекста от нови имена „вече познати на читателите: Людмила Балабанова, Ина Григорова, Пламен Киров, Елена Алексиева, Владо Любенов, Снежана Славчева, Татяна Филева, Георги Григоров, Ирина Велева, Петър Чухов, Мария Николова – Ния, Милена Буржева, Ивета Данаилова” (11).

В стиховете на поетесата Сибила Алексова, една от удостоените с първа награда от Националния конкурс за млади дарования „Дора Габе”,

Георги Константинов открива „живописния български език”, индикатор за ориентацията на новата поезия – една различна посока, разграничаваща се от „книжните експерименти и самоцелните стихотворни кръстословици” (12).

Произнасянето на слово по време на премиерата на книгата от Орлин Стефанов за свободата в изкуството и насилието на догмите Георги Константинов мотивира с откриването на „нестандартен, действително недогматичен човек и автор”, „абсолютно неподходящ за член на каквато и да е групировка или котерия в днешния сепариран от островчета културен живот” (13).

Поместените по страниците на списанието критически отзиви за дебютни книги и статии и обзори, посветени на утвърдени автори от различни епохи, свидетелстват за определена страна в издателската стратегия на „Пламяк”, наблюдавана и при други литературни списания – „Съвременник”, „Легописи”, „Везни”, „Ах, Мария”. Това е представянето на художествената литература като континуитет – протичащ във времето диалог между творческите генерации, оповестяващ продължението и обновлението на традиции и обособяването на отделни семантични парадигми от автори, свързани с различни периоди в културното битие и отличаващи се със своите специфични стилистики и творчески търсения.

Амбицията за обговарянето на литературата като континуитет е „закодирана” в заглавието на статията „Диалогичност в българската литература” от Росица Зиновиева. „Кодът” е вписан и в подзаглавието – „От „О, майко моя” до „Аз не съм ти майка”. Публикацията е включена в рубриката „Литературен календар” на „Пламяк” – книжка 3-4 от 2007 година. Диалогичността в българската литература е оповестена като „приемственост на традиции и в тематичен, и в структурен план, що се отнася до фрагменти или метафорични фигури, символи и обръщения, водещи началото си от фолклора ни и стигащи до съвременната ни култура” (14).

В подкрепа на заявеното становище Зиновиева изтъква появата на „образа на родината-майка или майката-родина” в два композиционни варианта: по-рядко като отделна тропа, а обикновено като цялостна стихотворна творба – алегория, и посочва стихотворения като „На България”

от Славейков, „Обесването на Васил Левски” от Ботев, „Земьо моя, Българийо” от Каравелов, „Питала е България” от Жинзифов и „На България” от Вазов. Авторската на статията открива диалога майка – родина – син и в поезията на автори от XX и XXI столетие – Иван Динков, Иван Вълев, и посочва познатите от поетическата традиция образи: „вълци”, „гарвани”, „земя”, „син”, „майка”.

В съпоставителния контекст Зиновиева включва Иван Методиев, като се позовава на аналогии с Яворовата поезия по отношение на обособената доминанта „болката от битието”, в която „майката – родина е потопила своя син” (15).

Публикациите, посветени на диалогичността в художествената литература, очертават семантичните мащаби на рубриката „Литературен календар” в списание „Пламък”.

Диалогът между отделните епохи, между творци и поколения, се разгръща в рубриката „За книгата вчера и днес”, обособена в отделни броеве на списанието. Самото заглавие свидетелства за отношението на редакционния екип на изданието към темата за феномена книга и проучването на богатото книжовно наследство на човечеството. Статията на Гатя Симеонова „Преображенията на книжното тяло”, включена в посочената рубрика на „Пламък”, книжка 3–4 от 2009 г., визира постиженията на изследователския процес у нас и разполага България сред страните, в които се осъществява разгърната научна дейност в областта на книгоиздаването и се оформят и развиват отделни дисциплини, изучаващи различни страни на явлението книга.

От други ракурси се разглежда темата за книгата и книжовността в статията на Йордан Каменов „Книгата, пишещите и нищото”, поместена в книжка 3–4 на „Пламък” от 2009 г. Публикацията е размисъл за абдикациите и нищото и апология на литературното слово. Каменов въвежда читателите в „сферата на абдикирането”. Държавата абдикира от издаването и популяризирането на книгите, издателствата, свеждащи дейността си до крайното производство на книгите, абдикират от духовния живот и от националната културна стратегия, каквато всъщност не съществува, читалищата и библиотеките абдикират от ролята си на духовни средища, увлечени заедно в „Йеремиевия плач как няма средства и не могат да комплектоват фондовете (16).

В държавата на абдикиралите институции се очертава голямата празнота, наречена в публикацията „нищо”. Изходът от ситуацията е отново словото, защото е „началото на всички начала”. Йордан Каменов изрича в разсъжденията си за абдикацията и нищото формулата на спасението – „упорито отстояване на голямото в словото и на голямото слово” (17).

Тази формула всъщност е синтезът на цялостната дейност на едно списание, възобновено в средата на XX столетие (1957 г.) с идеята „да върви по огнения вектор на Гео-Милевото издание”. В своята близо едновековна история „Пламък” открива таланти, обединява творчески послания, среща в рубриките си различни литературни поколения и школи, за да открие мащабите на „голямото в словото и на голямото слово”. В началото на XXI век изданието представя своята проекция на културната ситуация в България – „разпъната” между полюсите на духовния елит и хаотичното битуване на псевдоелита. В двуполюзното пространство списанието задава измеренията на съвременното българско изкуство, разкриващо специфичната си идентичност в трансграничния космос на световната култура.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Константинов, Георги.** Премеждието, наречено Живот. // Пламък, 2009, № 3–4, с. 6–7;
2. Пак там, с. 7;
3. Пак там, с. 9;
4. Пак там, с. 9;
5. **Константинов, Георги.** „Пламък” на 80 години. // Пламък, 2004, № 1–2, с. 5–6;
6. **Константинов, Г.** 85 години „Пламък”. Пламък, // 2009, № 5–6, с. 5;
7. **Танев, Димитър.** Да се посмеем и замислим. // Пламък, 2007, № 3–4, с. 174;
8. Пак там, с. 174;
9. **Константинов, Г.** Две представления на книги. // Пламък, 2007, № 3–4, с. 175;
10. Пак там, с. 175;
11. Пак там, с. 176;
12. Пак там, с. 177;
13. Пак там, с. 177;
14. **Зиновиева, Росица.** Диалогичността в българската литература. // Пламък, 2007, № 3–4, с. 190;
15. Пак там, с. 191;
16. **Каменов, Йордан.** Книгата, пишещите и нищото. // Пламък, 2009, № 3–4, с. 174;
17. Пак там, с. 176.

МЕНИДЖМЪНТ И ПУБЛИЧНА КОМУНИКАЦИЯ НА ПРОЕКТ

Доц. г-р Добрунка Стойкова, гл. ас. г-р Таня Тодорова

Настоящата публикация представя и анализира проекта BG 2005/017-353.10-01-3.89 “Развитие на мрежа от центрове за продължаващо обучение на библиотекари – организатори, обслужващи малките общини”. Той бе изпълнен от колектив от преподаватели от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) съвместно с експерти от партньорски организации – Асоциацията на университетските библиотеки (АУБ) и Сдружението на софийските народни читалища.

Проектът бе спечелен в конкурс „Развитие на човешките ресурси и насърчаване на заетостта” (фаза 2) и реализиран по схемата за безвъзмездна помощ на програма „ФАР” на ЕС „Икономическо и социално сближаване”, с ръководител проф. д.ик.н. Стоян Денчев. Периодът за изпълнение бе 12 месеца (1.06.2008 – 1.06.2009 г.).

Концепция

Основната цел на проекта бе да допринесе за практическото и качествено приложение на професионалната квалификация на активно търсещи работа лица в новия контекст на членството на България в ЕС, при съблюдаване на съответствието между придобитата квалификация и изискванията на националния и европейския трудов пазар. Това се постига посредством:

- **развитие на мрежа от центрове за продължаващо обучение на възрастни**, разположени в близост до местните общини и съобразени с възникналите потребности на гражданите за търсене на работа и информация, отнасящи се до новата ситуация в България;

- **използване на съществуващата инфраструктура**, възможностите за работа, капацитета на покриващата цялата страна мрежа от читалища,

които съчетават в себе си публична библиотека, образователен и културно – обществен център;

- **организиране на продължаващо обучение** от СВУБИТ съвместно с Асоциацията на университетските библиотеки.

Важна задача на проекта бе да създаде нови възможности за осъвременяване на знанията на лица, които желаят да се реализират като библиотекари-организатори в малки населени места, така че те да са в състояние да осигурят на жителите на тези селища равноправен достъп до традиционни и/или електронни информационни услуги. В съответствие със заглавието на проекта, усилията бяха насочени към установяване на мрежа от центрове за продължаващо обучение, в които да се подготвят библиотекари-организатори. За да се изпълни основната цел на проекта, бе извършен анализ на ситуацията в България в периода на присъединяването ни към Европейския съюз, както и на съществуващото в момента състояние на обслужването в читалищата в малките населени места и на възможностите за подобряването му чрез организиране на курсове за преквалификация.

Една от основните цели на предвижданото обучение бе библиотечарите-организатори да усвоят умения да презентират историята, настоящето и традициите на региона, да представят колекциите на библиотеката, както и дейностите и проявите на читалището. Българските читалища поддържат жива народната традиция чрез организиране на многобройни певчески и танцови групи за автентичен фолклор. Същевременно в момента те не са в състояние да направят известни техните постижения извън рамките на отделното селище или регион. Това поставя на преден план необходимостта да се обучат работещите в читалищата на допълнителни умения,

за да могат те да представят атрактивно местното културно и историческо наследство. Важно е в бъдеще те да могат да подготвят и издаването на неголеми по обем печатни информационни материали. В рамките на обучението се изучават и техники, които да позволят представянето на идеи в електронен вид под формата на блогове или съобщения на уеб-страниците на читалищата.

Друга тенденция е възможността за мобилност на трудовия пазар както в рамките на България, така и в цяла Европа. Това предопределя желаещите да намерят ново работно място да придобият съответните познания, за да могат да отговорят на изискванията на трудовия пазар у нас и в Европа. Необходима предпоставка за това е свободният достъп до информация, дори и в най-малкото населено място в страната. Установено бе, че е много важно във всички общини на България да може да се получи практическо знание за страните от ЕС, за възможностите и за необходимите умения да се живее и работи там ефективно. Освен информация за налични работни места, са необходими и умения за кандидатстване за работа както в ЕС, така и у нас.

Стремежът на Европа е да се превърне в общество на знание чрез непрекъснато обучение през целия живот. Националната политика на България също е насочена към продължаващото обучение и към изграждането на информационно общество. Това налага акцентът да се постави върху ефективното използване на информационните технологии в процеса на учене и преподаване, както и във всекидневния живот на гражданите. Същевременно не може да не бъде забелязано, че големи групи от възрастното население, особено жители на малки градове и села, не са в състояние да използват електронни източници, за да намерят информация, свързана с разрешаване на проблеми, възникнали в ежедневието им живот, за които съществуват електронни услуги и/или информация.

Установено бе, че жителите на големите градове и онези на малките населени места нямат равен достъп до електронна информация. Ето защо в този проект си поставихме за цел да обучим библиотекарите-организатори, които след това да подпомагат гражданите от малките селища да придобият умения за търсене на информация.

Освен това, работещите в момента в някои селски библиотеки като библиотекари или читалищни секретари на половин щат ще могат да преминат на пълно работно време, поради поемането на нови обществени дейности. Накрая, но не на последно място, се очаква библиотекарите-организатори да

станат медиатори между местната власт, неправителствените организации и гражданите. Това ще доведе до преобразуване на читалищата в обществени информационни центрове със свободен и равен достъп до информация за всички граждани, независимо от тяхното местоживее, религия, възраст и етнос.

Като **конкретни цели на проекта** бяха набелязани няколко основни дейности:

- създаване и развитие на мрежа от центрове за обучение на възрастни – в София-град, Елхово, Дряново и Дулово;
- създаване на учебен план и програми;
- обучение на 50 лица от гореизброените общини като библиотекар-организатори;
- издаване на три сборника и публикации в пресата;
- изработването на уебсайт на проекта.

Постижения

За целите на проекта бяха избрани три малки общини, разположени в различни региони на България. Това са – Дулово (Силистренско), Елхово (Ямболско) и Дряново (Габровско). В читалищата на тези общини се оборудваха учебни зали и бяха обучени групи от по десет курсисти. С други две групи курсисти обучения се проведоха в СВУБИТ, София в Центъра за продължаващо обучение. Целевите групи, заложи в проекта, бяха: съкратени учители до 50-годишна възраст и безработни младежи до 29-годишна възраст. Включени бяха и регистрирани в Бюрата по труда, в групата на активно търсещите работа лица, библиотекари в общините Дряново и Елхово. Всички курсисти бяха подбрани след интервю, в което беше преценена тяхната мотивация за обучение и желание за работа в читалище след приключването на учебния процес.

Разработената учебна програма (11 учебни дисциплини и практика), издадените учебни пособия (3 сборника и други материали) и провежданото обучение за “библиотекари-организатори” целяха завършилите курсисти да могат да предоставят на жителите на малките общини следните услуги:

- консултации по информационна грамотност;
- изграждане на умения за търсене на работа и информация за преквалификация;
- предоставяне на достъп до традиционни и електронни библиотечно-информационни услуги, свързани с разрешаване на ежедневието информационни нужди на гражданите;
- осигуряване на адаптирани информационни услуги за хора в неравностойно положение;

- информационно посредничество между гражданите и местните власти;
- осигуряване на полезна информация и съвети относно ЕС, условията за живеене и работа в страните на ЕС;
- популяризиране на историческите, културните и туристическите забележителности на населеното място, както и на автентичния фолклор и самодейно творчество в контекста на нарасналия интерес на ЕС към културното многообразие и културно-историческото наследство на отделните европейски страни;
- други.

При разработване на програмите за обучение бяха взети предвид не само общите насоки за изграждане на необходими умения, а там където беше възможно и някои специфични особености на съответните региони. Например в община Дулово (Силистренско) има голям брой неграмотни жители, което наложи при формулировката на задачите за самостоятелна работа да се наблегне повече, отколкото в другите групи, на проблеми на образованието. Установено бе, че в тази община само единици знаят как да кандидатстват за проекти и как да достигат до информация за тези възможности. Както Дулово, така и Елхово имат подчертано селскостопански облик, макар и да се отличават по отглежданите в тях култури. Жителите и на двете общини имат потребност от информация за инициативи на правителството и на Европейския съюз, отнасящи се до подпомагане на селскостопанските дейности.

Освен това Дряново и Дулово са екологично чисти региони. В тези общини има и интересно местно културно и историческо наследство. Следователно, необходимо е да се създадат екологични и културни маршрути за посетителите в тези населени места.

Специфичното в община Елхово е наличието на 350 английски семейства, които са закупили там своя втори дом и прекарват голяма част от годината в България. Те проявяват интерес към българските обичаи и традиции, посещават читалището и неговата библиотека. За приобщаването на тази група към живота на общината явно е, че основна роля играе читалището.

Всички очертани по-горе специфики на населените места и региони бяха съобразени при подготовката на учебните материали и при провеждането на учебния процес.

Важен акцент при практическото обучение на курсистите бе да се изградят познания за търсене и намиране на нови работни места, да се запознаят с

подготовката за интервю за работа, да го полагат успешно, както и да откриват възможности за преквалификация. Впоследствие тези умения се използват и за консултиране на гражданите на общината.

В резултат от този анализ беше създаден учебният план за "библиотекари-организатори", който включва 11 учебни дисциплини. Обучението завършва с практика и изпит.

Дисциплината „Мениджмънт и организация на дейностите в читалището” има въвеждащ характер. Чрез нея курсистите получават основни знания, които са им необходими за успешно сътрудничество с читалищното настоятелство, както и такива, които са полезни за правилното управление на дейностите и на финансите в читалището. Тези знания се конкретизират с наученото по дисциплините: организация на справочно-библотечни и обществено-информационни услуги; организация на дейности, свързани с опазване и представяне на местното културно-историческо наследство; съвременен маркетинг за библиотекари; проект-мениджмънт; публичната библиотека и е-правителство; адаптирани услуги за хора в неравностойно положение. Всяка от тези дисциплини е изградена на модулен принцип като информацията, получавана в една от тях, след това се допълва и надгражда от друга. Знанията относно възможностите за допълнително финансиране на дейностите в читалището се конкретизират от получените в курса по „проект мениджмънт” с модули: как да намерим информация за проекти; основни етапи при писането на проекти; подготовка на финансовата част на проекта и т.н.

Останалите три дисциплини имат важен спомагателен характер. Това са знанията и практическите умения по приложен софтуер, информационни технологии за библиотекари и въведение в промоционални техники. Без овладяването им, съвременният библиотекар-организатор не би могъл да: издирва информация в интернет, извършва справки от електронни източници, организира обществено-информационен център, подпомага гражданите да открият свободни работни места, курсове за преквалификация и много други полезни и практически сведения.

Налага се обобщението, че за съвременната организация на дейностите в читалищата, дори и в малките населени места, са необходими разнообразни знания и практически умения. Трябва да се има предвид и, че често именно в селските читалищни библиотеки всички мислими дейности се изпълняват от едно-единствено лице, при това с ограничени финансови ресурси. От друга страна,

отдалечеността на голяма част от тези читалища от по-големите градове наложи да се помисли за акцентирание върху възможностите на електронните ресурси, които са по-евтини, по-бързи и по-често се обновяват.

За да се справим с овладяването на разнообразния като тематика и огромен като обем материал от страна на курсистите, беше замислена и създадена специална организация на учебния процес. Тя включваше закупуване и използване на компютърна техника, мултимедийни проектори, лаптопи. Беше извършена подготовка, отпечатване и раздаване на тезиси на лекциите и на заданията за практически упражнения.

В края на обучението на всеки курсист бе възложено да си избере една тема, по която самостоятелно да издирва и да систематизира полезна и практична информация. За целта той има възможност да я избере от примерен списък с теми или да измисли нова. За второто задание курсистите се разделят на групи по двама или по трима. Те правят анализ на местните условия и предлагат нова услуга (за група от граждани – с посочване на тяхната възраст и/или професия). При една от двете задачи е желателно да се направи power point presentation и промоция пред преподавателя и групата.

Трябва да се отбележи, че всички курсисти се справиха отлично с възложените им задачи. Налице са интересни и разнообразни по тематика готови продукти, които могат да се публикуват в традиционен или в електронен вид и да се използват в работата на читалищата. Изпълнените задачи могат да се обособят в няколко тематични групи. Голяма част от тях се отнасят до представяне на местата, където живеят или са живели курсистите и на тяхното културно-историческо наследство: биоразнообразие, природни забележителности, възможности за посещение, фолклорни обичаи и традиции. Такива са например презентациите: „Моят роден край” – за село Лесидрен, „Белоградчишките скали – митове, легенди, природна забележителност”, „Витоша – фауна и флора”, „Рилският манастир”, „Боянската църква”, „Български световноизвестни забележителности под закрилата на ЮНЕСКО” и много други.

Издателска дейност

Специално внимание заслужават издадените по проекта три сборника с теоретични и практически материали по теми и проблеми, свързани с обучението на библиотекари-организатори.

Първият от тях е озаглавен „Добри библиотечни практики”. В него са представени разнообразни по тематика статии в помощ на обучението по дисциплините: организация на справочно-библиотечни

и обществено-информационни услуги, адаптирани услуги за хора с увреждания, организация на работата в библиотеката.

В началото на сборника са въведени основните изисквания, необходими за превръщането на читалището и на неговата библиотека в търсен обществено-информационен и комуникационен център. Теорията по въпроса е допълнена с многобройни приложения, в които е представена практиката на читалищни и/или регионални и университетски библиотеки. Сред тях са например идеи, свързани с провеждане на библиотечни уроци, с издирване на полезна и практична информация в интернет, с организиране на клубове по интереси в читалището и много други.

Вторият сборник е озаглавен „Връзки с обществеността и промоционални техники”. В него са публикувани материали, свързани с маркетинга на библиотечно-информационните услуги; обучението на потребителите за работа с електронен каталог; участието на обществените библиотеки в реализацията на електронното правителство; приложението на промоционалните техники и връзки с обществеността. И в този сборник има редица интересни приложения, които илюстрират идеи в основните материали.

Третото издание е озаглавено „Наръчник по информационна компетентност”. В него са поместени материали, свързани с използването на информационни технологии в библиотеките, с възможностите за издирване на информация в интернет, с приложния софтуер и е споделен опит по организиране на библиотечен уебсайт. Към статиите има повече от десет приложения.

Публична комуникация и визуализация

Комуникационната стратегия на проекта е разработена от д-р Таня Тодорова – PR на проекта, в съответствие с “Насоките на ЕС за визуална идентификация /EuropeAid”. Тя съпътстваше всички етапи от осъществяването на проекта “Развитие на мрежа от центрове за продължаващо обучение на библиотекари – организатори, обслужващи малките общини” и включваше не по-малко от 3 комуникационни средства, материали и мероприятия, съобразно спецификата на изпълняваните дейности и на очакваните резултати. Комуникационната стратегия имаше своето визуално, вербално, събитийно и контекстно измерение.

Визуален аспект – според изискванията на “Насоките на ЕС за визуална идентификация при външни действия” се съблюдаваше визуалната идентификация на ЕС и в същото време се постигна визия на проекта, която го прави разпознаваем и уникален. Основен PR-инструментарий: собствен

уебсайт на проекта; подстраници на проекта в сайта на СВУБИТ и на АУБ; брошура, постер; специално оформление на изданията по проекта и на учебните материали, на административните доклади, на текущата кореспонденция и т.н.

Уебсайтът на проекта: <http://llc.svubit.org/> е основно постижение в PR-стратегията на проекта и платформа за бъдещо развитие.

Поддържа се **снимков архив на проекта**, който проследява цялостното изпълнение на дейностите по проекта и документира неговото успешно развитие.

Вербален аспект – контакти с медиите, интервюта, публикации, прес-лист и други. Поддържа се архив „Медийно отразяване“. Разпространени са 3 прессъобщения в различните етапи от развитието на проектните дейности. Публикувани са 12 статии в централния и в местния печат както от екипа на проекта (3 материала), така и от журналисти (9 материала). Значимо е отразяването и в електронните медии – 3 излъчвания в новини и репортажи по регионалните телевизии и 4 интервюта и репортажи в новини и предавания на Българското национално радио и на регионални радио-станции. В Интернет-новини и сайтове има още 5 съобщения.

Събитие аспект – Официално връчване на удостоверенията на успешно завършилите курсисти в Дряново, Дулово, Елхово и София; организиране на семинар за представяне и популяризиране на постиженията на проекта и за разпространение на резултатите сред читалищната общност в град София.

Контекстен аспект – информиране и популяризиране за целите и ефекта от проекта в различни форми на текущата дейност на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии, на Асоциацията на университетските библиотеки и на Сдружението на софийските народни читалища като: конференции, семинари, изложби, чествания и други.

Изпълнението на Комуникационната стратегия доведе до осъществяването на заложените цели: да се постигне широка обществена информираност за задачите на проекта и за неговата обществена значимост; да се осигури писмена и визуална идентификация на подкрепата на Европейския съюз за реализацията на проекта; да се популяризират насоките и целите на програмата “Развитие на човешките ресурси и насърчаване на заетостта” (фаза 2), реализирана в рамките на програма ФАР на ЕС “Икономическо и социално сближаване”; да се информира обществото за постигнатите резултати и въздействия на проекта и да се стимулира тяхното мултиплициране; да се създаде необходимата нагласа и да се привлекат партньори за бъдещо развитие на проектните идеи.

Общата и единодушна оценка на екипа, на бенефициентите и партньорите по проекта е, че проектът BG 2005/017-353.10-01-3.89 “Развитие на мрежа от центрове за продължаващо обучение на библиотекари – организатори, обслужващи малките общини” е изпълнен много успешно и с многопосочни положителни резултати. Натрупан е ползотворен опит и постижения, които ще се надграждат и използват в бъдеще.

Част от курсистите в Дряново, Дулово и Елхово вече прилагат на практика наученото в работата на читалищните библиотеки. Друга част от курсистите, които са от целевата група на съкратените учители, вече работят като преподаватели и използват знанията си в процеса на обучение на учениците.

Обобщено, постигнати са следните резултати и въздействие:

- Разработена е учебна програма (11 учебни дисциплини и практика).
- Акумулирани са учебни материали (лекции, презентации, списъци с препоръчителна литература и др.).
- Апробирано е успешно обучение за „библиотекар-организатор“.
- Осъществено е творческо сътрудничество в преподавателския екип.
- Издадени са учебни пособия (3 сборника в тираж по 300 броя).
- Проведено е обучение за “библиотекари-организатори” на 50 души. Успешно завършили 49 курсисти (1 напуснал, поради намиране на постоянно работно място). Сред завършилите курсисти има 2 души с увреждания; съотношението жени – мъже е 48:1.
- По проекта с необходимия хардуер и софтуер са оборудвани учебни зали в СВУБИТ (София), Елхово и Дулово, (в Дряново е доставен скенер), както е комплектувана и малка колекция от образователни материали, полезна литература и канцеларски материали.
- Осъществена е Комуникационна стратегия и е постигната визуализация и популяризиране на проекта.
- Издадена е рекламна брошура (250 бр. тираж) и постер за проекта (80 бр. тираж).
- Осъществени са 12 публикации, 3 излъчвания в новини и репортажи на телевизии и 4 излъчвания на интервюта и новини по радиостанции; поддържани са новини в 5 уебсайта.
- Създаден е собствен сайт на проекта <http://llc.svubit.org/> – платформа за неговото развитие в бъдеще.
- Постиганията от проекта са разпространени и сред мрежата от читалища в София на семинар,

организиран съвместно със Сдружението на софийските народни читалища.

- Разработени са Бизнес-стратегия и Заключение изследване по проекта, които дават основата за неговата устойчивост и продължаване в бъдеще;

- Постигнато е отлично взаимодействие между СВУБИТ и партньорите от Асоциацията на университетските библиотеки и Сдружението на софийските народни читалища. Ползотворно сътрудничество и с читалищата в Дулово, Дряново и Елхово.

- Проучена и подготвена е документация за отправяне на предложение до НАПОО за включване на „библиотекар-организатор“ в „Списъка на професиите за професионално образование и обучение“, когато законовата и нормативната база позволят да се пристъпи към това начинание.

- Проектът утвърждава Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) като образователна институция, която се стреми да прилага модерните форми за обучение през целия живот (Lifelong Learning) в съответствие с европейските добри практики.

В заключение може да се обобщи, че предлаганото от проекта обучение за „библиотекари-организатори“, обслужващи малките общини – отговаря на реалните нужди от такива специалисти както в обхванатите общини, така и на територията на страната. Основание за това твърдение е и осъщественото първоначално маркетингово проучване в рамките на София-град за интереса към обучението за „библиотекар-организатор“ сред членовете на Сдружението на софийските народни читалища. Процесът на популяризиране на постиженията на проекта продължава и са налице запитвания от различни градове и села.

Основен инструмент за непрекъсната комуникация и за разгласяване на възможностите е сайтът на проекта: <http://ilc.svubit.org/>. В него е публикувана разнообразна информация и документация, представени са учебната програма, преподавателите и възможностите за контакт и обучение. Оттук нататък инициативата е на работещите в българските читалища в малките населени места, които според нас имат необходимост да бъдат обучени да работят по-ефективно в новите условия.

ЛИТЕРАТУРА

Връзки с обществеността и промоционални техники. Сборник. Съставител Иванка Янкова. София, WINI – 1837, 2009. 121 с. ISBN 978-954-9437-07-2

Добри библиотечни практики. Сборник. Съставител Тая Тодорова. София, WINI – 1837, 2009. 275 с. ISBN 978-954-9437-09-6

Наръчник по информационна компетентност. Съставител Иванка Павлова. София, WINI – 1837, 2009. 150 с. ISBN 978-954-9437-08-9

НОВ ПОЕТИЧЕН СБОРНИК НА ПЕТЪР ПАРИЖКОВ

Издателство „Симел Прес“ – София, публикува поетичния сборник на покойния ни колега и приятел доц. д-р Петър Парижков (1944–2007) с интригуващото заглавие „Пияни от оптимизъм“. Редактор на

изданието е д-р Любомира Парижкова, дъщеря на поета и преподавател в СВУБИТ, която е извършила и съставителството на книгата, открила е заедно с майка си и сестра си в родната му къща в свищовското село Алеково и непубликувани стихове, включени в настоящото издание.

„Пияни от оптимизъм“ е отлично композирана поетична книга. Съдържа предговор от поета Матей Шопкин и поетичните цикли „Безсъници“, „Мечтание“, „Пияни от оптимизъм“, „Любов“, „Родина“ и „Южна граница“, отделени с подходящи и находчиви орнаментни символи. Корицата е многоцветна, с ефектна и вписваща се в поетичния изказ идея, а анотацията на гърба дава кратки сведения за автора с най-значимото от творчеството му, съпроводена със снимка на поета. На титлула центрирано е разположен екслибрис на автора.

В предговора към „Пияни от оптимизъм“ Матей Шопкин пише: „Бързам да кажа – това са силни, изстрададени, талантиливи творби, създавани през различни години, при различни обстоятелства. Поетът живее с надеждите, мечтите и тревогите на нашето трудно, сложно и противоречиво време... Гражданинът и поетът Петър Парижков се сливат в единна, неделима сплав. И се извисяват над всички сиви и дребни неща, които битуват и в живота ни, и в българската поезия... Тези стихове са съкровен израз на искрена любов и към Земята, и към нашия днешен и утрешен ден.“

Усещането за вечност, достолепност, чувството за принадлежност към земя и отечество, вплитането на мотиви от изживени чувства, от обикновени земни радости до космично вглеждане във великата природа ражда оптимизма на откривател на един свой свят – мечтан, красив и непреходен. И ето, пред нас е не само онзи високателен доцент, ръководител на катедра, създател на издателството на СВУБИТ и радетел за организирането на научни конференции – в тази нова книга си припомняме за щедрия на хуманност, топлота и същевременно духовна възвишеност човек, който и сега отнякъде ни наблюдава и се усмихва – с онази широка и чистосърдечна усмивка, на която са способни само големите и чисти хора на духа!

Издател

РОЛЯТА НА БИБЛИОТЕЧНИЯ МЕНИДЖЪР ЗА ФОРМИРАНЕ НА ЕФЕКТИВЕН ЕКИП

Ас. Събина Ефтимова, ас. Елена Игнатова

Вземайки решение да въведете работа в екип, за да се справите с нежеланата ситуация, вие правите първата важна стъпка напред.

10-те златни правила за работа в екип

Човешките взаимоотношения са сложен комплекс от съчетание на различни психологически фактори. Особено силно влияние оказват междуличностните взаимоотношения върху чувството ни за сигурност. За да поддържа своето вътрешно равновесие и душевен комфорт, висока трудова мотивация, всеки човек има нужда да бъде уважаван и да бъде приеман в някаква човешка общност, в някаква група.

За да може да отговори на предизвикателствата на новото време и да се изпълнят всички образователни, културни и социални функции в съвременните български библиотеки, те трябва да бъдат ръководени от мениджъри, готови да отговорят на динамично променящата се среда.

Ефективността на библиотеката зависи най-вече от качеството на колектива. Добра колективна работа означава позиция на интелигентност и екипност. Ефективните библиотечни мениджъри трябва да могат да управляват своите екипи така, че да реагират гъвкаво и творчески на предизвикателствата на всяка ситуация. Когато разглеждаме взаимоотношенията в библиотеката, като организация е важно да се обърне внимание на екипа и ролята на мениджъра за неговото формиране.

Според Ричард Люки екипът е „малък брой хора с допълващи се умения, които са отдадени на обща цел, за която се държат колективно отговорни”. [2]

От количествена гледна точка в библиотеките, в зависимост от тяхната специфика, можем да имаме малки и големи екипи. В малките екипи преобладават личните контакти и е възможно пряко общуване. При голям екип често членовете не могат да поддържат непосредствен контакт помежду си.

Друга специфика на екипа е идеята за първичност и вторичност. Първичните екипи са разнообразност на малките, в които взаимоотношението е основано не само на личните контакти, но и на високата емоционална ангажираност на членовете на екипа с дейността и помежду им. Вторични са екипи, създадени преди всичко за постигане на определена цел и опиращи се на схеми за отношения и системи от правила, този тип екипи са по-често срещани в съвременната библиотечна среда.

В зависимост от характера и членовете, във всеки един екип е възможно да се наблюдават и случат някои закономерности или ситуации. Сред процесите и явленията, свързани с начина, по който се създава екипът, с особена значимост са различните прояви на конформизъм.

Конформизмът обикновено се свързва с автоматично следване на утвърдени образци на мислене и поведение, с изоставяне на собствения облик, отказ от самоопределение и некритично отношение към господстващите в екипа ценности.

Този ефект се получава или когато индивидът няма своя относително автономна позиция, или когато, изправен пред несъответстващо на неговите разбирания и възприятия мнение на другите, по някакви причини ориентира оценките и постъпките си в съответствие с него. Конформният тип поведение може да нанесе вреда както на самата личност, така и на екипа: парализиране на активността, инициативата и творчеството.

Някои от изследванията на конформизма го разглеждат като типично състояние на “средния човек”, като спонтанно приспособяване, продиктувано от самооценката за незначителност. Други представят

явлението предимно като поддаване на индивида на натиска на социално-груповите влияния. Може би общото между всички е приемането, че при конформния тип поведение е налице противоречие между индивида и екипа, при което индивидът, противостоящ на мнозинството, синхронизира и подчинява своите възгледи и действия с тези на другите.

Вътрешна среда на екипа в една библиотека е интеграция от няколко елемента – съпричастие, доверие, ясни норми на екипна работа и механизъм за вземане на екипни решения, които се изграждат и управляват от библиотечния мениджър.

Още при изследванията за групово поведение, провеждани през 30-те и 40-те години на XX век, изследователите открили, че има екипи, в които царят разбирателство, другарство и взаимно уважение, но липсва изпълнение на задачите.

Няколко десетилетия по-късно изследователите откриват следните синдроми в поведението на изследваните екипи, които обуславят слабата екипна ефективност:

- Липса на сплотеност на участниците около екипната цел.
- Слабо доверие между участниците един към друг.
- Малка яснота около начина, по който се вземат решения в екипа и начина, по който работи екипът.

Вътрешната среда на екипа е нещо повече от атмосферата и климата на отношенията в екипа, нещо повече и от поведението на участниците, нещо повече и от начините, по които участниците в екип работят заедно, както и нещо повече от правилата на работа. [3] Авторите считат, че вътрешната среда на екипа е интеграцията от елементи като:

- Съпричастие на участниците към екипната цел. Когато мениджърът на екипа създаде еднакво съпричастни участници, екипът е силно мотивиран да изпълни целта.
- Силно доверие между участниците, което е възможно, ако всички в екипа знаят и вярват кой участник с какво е полезен за изпълнението на екипната цел.
- Предварително изяснени и приети от всички участници в екипа норми (правила) за съвместна (обща) работа. Яснотата около правилата и съпричастието на участниците към тях също е условие за силна мотивация в екипа.

➤ Предварително уточнен и приет от всички участници в екипа механизъм за вземане на решения.

Най-важният фактор на вътрешната среда в една библиотека са човешките ресурси. Тяхното управление се реализира в подбора, в квалификацията и

мотивацията на библиотечния персонал. По този начин се формира благоприятна среда за развитие личностните способности, удовлетвореност от работния процес и реализиране на трудовия потенциал.

Когато говорим за ефективен екип в библиотечната среда е важно да поясним, че не всички екипи са еднакви. Някои екипи постигат повече, с цената на по-малко време и ресурси и това е резултат от правилното им подбиране и управление. Тук е и ролята на библиотечния мениджър, който има за цел да подбере така екипа си, че да постигне максимални резултати в съвременната библиотечно-информационна и бързо променяща се среда. Независимо от това, че съществуват различни дефиниции за екипите и техните цели, може да се очертае ясна картина на нещата, които бихме искали да има добрият библиотечен екип.

Според Бил Коул, всеки екип се сблъсква с конфликти, но успешно управляваният екип успява да ги реши; слабостите се минимизират и се залага на силните страни, на организацията и екипа; често има конфликти между личните и екипните цели, но успешните екипи разрешават тези конфликти, като не променят и двете цели, но възнаграждават екипните постижения; добрият екип управлява индивидуалните различия и цени разнообразието, като по този начин усилват енергията и възможностите; има сблъсъци между индивидуални ценности, но ефективният екип ги използва в своя полза, той съчетава енергията на хората в обща посока; създава се толерантност към различията и се използва тази енергия за развитието на екипа, и оттам на организацията; в разнообразието се крие силата на креативността; създават се ясна комуникация и системи, които гарантират отговорност и точност в работата; дефинират се неясните или объркани роли и се увеличават личната и екипна отговорност; членовете се избират внимателно, според техните способности и потребностите на екипа; нужна е система за обратна връзка, която позволява своевременна оценка на работата и корекции, както и да се създадат процеси и системи за решаването на междуличностните конфликти [4].

Библиотечният персонал е категория работници, които притежават сертификат за професионални знания и умения, опит, компетенции и способности за осъществяване дейност в библиотеката или за нейното управление. Техните способности, потребности, умения, очаквания за реализация, отношението им към библиотечната работа и изпълнението на поставените задачи са от съществено значение за реализиране целите и задачите на библиотеката [1].

Най-високото ниво на развитие на библиотечния персонал е библиотечният колектив. Неговата основна задача е да осъществява целите, поставени пред библиотеката, обединявайки библиотечния персонал за съвместна работа. Това е и най-важната и трудоемка управленска функция – създаването на колективен дух.

Библиотечният мениджър е ръководител от нов тип, чиято отличителна черта е, че управлението се реализира както чрез основните му функции, така и чрез икономически методи. Неговата дейност винаги протича в група. От умението му да разбира, регулира и насочва взаимоотношенията и дейността в групата в решаваща степен зависи успехът на работата – неговата лична и на ръководения от него екип. Негова е и задачата да създаде от библиотеката система, която да работи в полза на обществото, синтезирайки ценни теории и опит.

Всеки библиотечен мениджър има две основни отговорности:

- Представителна – представя библиотеката пред различни национални и международни организации, грижейки се за нейния положителен имидж;

- Организационна – от него зависи разработената библиотечна политика да бъде ефективна, библиотечният екип да спомага за създаването на дружелюбна вътрешна среда и библиотеката да постига поставените пред нея цели.

За осъществяването на тези две отговорности библиотечният мениджър трябва да открие баланса между общочовешките ценности и управленските си функции.

Работата с подчинените е по-ефективна, когато мениджърът се опира на: мотивацията, подбора на кадри, умението за работа в сътрудничество и в екип, умението да се управляват конфликтите и промените. Чувството за отговорност, дълбокото познаване на хората, трудовата етика, честността и справедливостта са елементи от ценностната система на библиотечния мениджър [1].

Всепризната истина, е че хората показват по-добри резултати, когато извършват дейността си в присъствието на други хора, още повече, когато си сътрудничат или съперничат. Това е позволило да се оформи концепцията за социалната *фасилитация*. Първоначално с този термин се означава тенденцията да се изпълняват по успешно прости или добре познати действия или задачи в присъствието на хора. Но тази тенденция не е еднозначна. Други изследвания показват, че при решаването на някои задачи присъствието на други хора причинява влошаване на резултатите. Това явление се нарича инхибиция.

В своите изследвания Робърт Зайонц доказва, че присъствието на околните играе ролята на фактор, повишаващ възбудата (нервна и емоционална). А при повишена възбуда индивидът се справя по-успешно с по-простите, стандартни добре овладени действия (наричат ги доминиращи реакции). Но при решаване на по-сложни задачи (и отговорът изисква съсредоточеност) присъствието на други увеличава вероятността от грешки и неточности.

Многогодишната традиция да се приписват на групата само положителни качества и функции може да направи много хора невъзприемчиви към някои нежелани феномени и механизми на груповото поведение и на поведението в групата. Такъв феномен е “социалния мързел”. Б. Латане и Ст.Харкине са установили, че хората са склонни да полагат по-малко усилия, когато действат заедно с други хора, отколкото ако вършат същата работа индивидуално. Когато индивидуалният принос на всеки не се отчита, той е склонен да се скрива зад гърба на другите и да си спестява усилията за сметка на останалите.

При настоящото състояние на библиотеките е важно да се разбере, че способният библиотечен мениджър и добрият екип са основата, която крепи тази организация, те са от жизненоважно значение за бъдещия успех на организацията, защото: мениджърите са тези, които провеждат най-важните стратегически планове и със своите лидерски качества и гъвкавост ги адаптират към непрекъснато променящата се среда; продуктивният екип от своя страна е способен да даде отлични резултати при управлението, което премахва необходимостта мениджърът непрекъснато да наблюдава и директно да участва в ежедневното управление; добрите мениджъри провеждат вътрешните процедури и комуникацията и могат да взимат решения, с които да подобрят работата в библиотеката; отличните библиотечни мениджъри откриват, развиват и задържат талантливите служители.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Георгиева, Елена.** Мениджмънт на библиотеката. – Русе: Авангард Принт, 2004. 204 с.
2. **Люки, Ричард.** Изграждане на ефективни екипи: Пълен набор от умения за изграждане на силни и работещи екипи: Ръководство за успешен бизнес. София: Класика и стил, 2006. 192 с.
3. **Христова, Татяна Белчева** и др. 10-те златни правила за работа в екип. София: Ciela, 2006. 396 с.
4. www.mentalgamecoach.com/Programs/MentalGameOfTeamBuilding.html.

ДЕНЯТ НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ И СЪВРЕМЕННИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА БУДИТЕЛСТВОТО

Доц. д-р Кристина Върбанова-Денчева

На 1 ноември – Денят на народните будители, Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) организира Национална научна конференция с международно участие по проблемите на книжовността, книгата и четенето.

Когато преди 87 години министърът на народното просвещение Стоян Омарчевски въвежда честването на Ден на народните будители, този празник се възприема предимно като отдаване почит към всички, служили с възрожденски дух и всеотдайност за съхраняване на българската духовност. След почти половин век забвение, празникът отново заблестя в броеницата на духовните празници на България.

Предизвикателство е в наше време да се честват будителите, от които ни отделят не само времеви баристри от забързания ни динамичен делник, но и от отпратилите ни в бъдещето високи технологии.

Съхраняването на спомена за народните будители и продължението на тяхното дело в съвременността е може би невидимо на пръв поглед, но то присъства в създаващата се култура, наука, технологии, които ни идентифицират в Европа и в света. Конкретна проява на съхранената традиция е организиращата се за седми път Национална научна конференция с международно участие на 1 Ноември от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии – София.

По идея на покойният доц. д-р Петър Парижков преди 7 години се провежда първата конференция на тема „Книгата и националната идентичност“. Темата за съдбата на книгата в информационната епоха, доминирана от електронните носители и непосредствените комуникации превземачи нашето ежедневие, за нашата идентичност в измеренията на нашата култура, бит и особено на книжовното ни богатство намират естествено продължение в темите за образованието като стратегия и съдържание, осигуряващо предаване на духовните ценности за бъдещето чрез таланта и творческия потенциал на младото поколение.

Тематичната насоченост на следващите конференции също е в актуалната проблематика на посочените направления. Втората конференция през 2004 г. е „Книгата: бъдеще време в миналото“. Третата конференция „Книгата и „безкнижната „цивилизация“ е през 2005 г., Четвъртата „България – Държавата на духа“ през 2006 г. е посветена на 100-годишнината от рождението на акад. Дмитрий Лихачов. Петата конференция през 2007 г. беше под надслов „Кирилицата в духовността на европейската духовна цивилизация“, а през 2008 г. се състоя Шестата научна конференция „България в културното многообразие на Европа“.

Тази година конференцията е на тема „България – кръстопът на култури и цивилизации“. Както всяка година има депозирани много доклади, които ще бъдат изнесени в три основни секции: „Културните пластове на България – книжнина и артефакти“; „Информационните технологии, глобализацията и общуването между културите“; „Европейските културни коридори“.

В пленарното заседание ще бъдат изнесени доклади от гости от чужбина – преподаватели и учени-изследователи от Франция, Австрия, Италия, Русия, а също и от изтъкнати български учени в областта на българистиката, културологията, образованието, съвременните технологии в ролята им на катализатор за запазване на българската идентичност и разкриване на нови хоризонти за изява в новата информационна среда.

Трябва да се отбележи, че научните конференции създават възможност и за научна комуникация между учени и преподаватели, за обмен на мнения и дискусии, като по този начин се отдава почит към съвременните будители. Докладите, съдържащи изследвания, находки, хипотези, теории, издавани след всяка конференция, представляват ценен творчески архив, който е източник и на информация и на теми за бъдещи дискусии на следващи научни форуми.

В конференцията участват и докторанти, млади учени, преподаватели, студенти, които също представят свои доклади.

СВУБИТ е естествен продължител на делото на народните будители. Построеният монумент на книгата, по инициатива на Ректора на СВУБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев, също е показателен за устойчивото присъствие на темата за бъдещето на нашата книжнина.

Бъдещите библиотекари, библиографи, библиотечни мениджъри, книгоиздатели, музейни деятели и информационни брокери заедно със своите преподаватели участват в научни експедиции, провеждат проучвания и изследвания и по този начин осъществяват завета на будителите – да не загасва любознанието и творческия дух в младото поколение, за да се съхрани българската духовност в превратностите на времето.

120 ГОДИНИ НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „П. Р. СЛАВЕЙКОВ“ – ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Осмата национална научна конференция „Библиотеки, четене, комуникации“ с международно участие отбеляза на 17 и 18 ноември 2009 г. 120-годишнината на Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново. На дълголетната и значима дейност на библиотеката-юбиляр бе посветено първото, тържествено, заседание на впечатляващия научен форум, отразен и в регионалните медии.

Конференцията, която се провеждаше в голямата читалня на НБ „П. Р. Славейков“, бе открита с приветствено слово на доц. д-р Лъчезар Георгиев – ръководител на катедра „Библиотекознание и масови комуникации“, в което се казваше:

„...Преминала през изпитанията на времето и превратностите на различни политически системи, Народна библиотека „Петко Р. Славейков“ се формира като своеобразна институция за опазване, съхранение и популяризиране на книжовно-документалното наследство на нацията. През годините голямата библиотека на Велико Търново посрещаше десетки изтъкнати писатели, учени, творци на изкуството и културата, но и стотици хиляди читатели, които и днес продължават да обогатяват своите знания в тази истинска съкровищница на духовността, сред магията на книжовното богатство, в хладния сумрак на мъдростта и великолепието от старопечатни фондове, краеведски сбирки, съвременни книги и периодика. Участието в международни културни и образователни програми, сътрудничеството с големи публични библиотеки в страната и чужбина, превръщането на библиотеката в методически център на обществените библиотеки в региона – това е новият облик на модерната библиотека „Петко Р. Славейков“.

През последните 17 години поверената ми катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ измина щастливия път на съпричастие от седемте успешно реализирани на-

ционални научни конференции, дело на съвместни инициативи между НБ „П. Р. Славейков“ и екипи от преподаватели на катедрата. В резултат на общите ни усилия привлякохме десетки научни работници, университетски преподаватели и библиотечни специалисти от цялата страна. Издадени бяха седем солидни научни сборници, обединени от общата тема „Библиотеки, четене, комуникации“. В рамките на тези впечатляващи научни форуми и двете институции – на библиотеката и на Великотърновския университет в лицето на катедрата ни, предлагаха за разискване и сами участваха в такива актуални проблеми като – съвременните читатели и четенето в България; длъжностите на публичните библиотеки; съдбата на българската книга от историческо и съвременно гледище; ролята на книгоиздателските процеси и медиите в контекста на обществените комуникации; обявяването на Независимостта във Велико Търново и отражението ѝ в пресата и мемоарно-документалната книжнина. Заедно с това „Библиотеки, четене, комуникации“ допринесе за обогатяване на краеведството, модерното библиотечно дело и медиите с научни изследвания на изтъкнати наши специалисти.

...И без излишна показност, до днес, в НБ „П.Р. Славейков“ продължават да провеждат практиката си студентите от специалностите ни, а някои от тях пълноценно работят и в екипите на библиотеката. Един библиотечен специалист на НБ „П. Р. Славейков“ бе наш докторант и премина през нелеката процедура, като бе удостоен с научно-образователната степен „доктор“. По повод на юбилейна годишнина бе издадена и една биобиблиография на преподавател от катедрата.

Ние сме благодарни на Великотърновската народна библиотека и за това, че книгите на преподаватели от катедра „Библиотекознание

и масови комуникации” се представят и про-
моцират, а от своя страна нашите препода-
ватели дариха свои авторски издания за библио-
течните фондове. За общите ни съвместни
дейности допринася и научното списание за
книгата „Издател”, което редовно отразява
общите ни дейности – форуми, чествания на
автори, премиери на нови книги.”

Поздравления към НБ „П. Р. Славейков” бяха
поднесени от ръководството на общината, от името
на Ректора на СВУБИТ проф. д.ик. н. Стоян Ден-
чев, от ръководството на регионални библиотеки в
страната и библиотеката на град Ниш – Републи-
ка Сърбия. Директорът на НБ „П. Р. Славейков”
Иван Александров благодари за поздравленията и
изказа задоволството си от провеждането на зна-
чимия научен форум.

Председател на първото заседание бе доц. д-р
Л. Георгиев. Изнесени бяха: съвместен доклад на
проф. д. ик. н. Стоян Денчев и проф. д.п.н. Алек-
сандра Куманова по въпросите на социокултурното
единство и многообразието в информационната
среда на човечество-то; съвместен доклад на проф.
д.ф.н. Мария Младенова и Валентина Иванова за
отразената на страниците на в. „Янтра днес” дей-

ност на библиотека П.Р. Славейков; доклад на г-н
Иван Александров за личността и делото на Моско
Москов като директор на Великотърновската биб-
лиотека; доклад на д-р Живка Радева за изда-
телската политика на народната библиотека в ста-
рата столица през годините на демократичния
преход. Впечатление направи аналитичното изслед-
ване на Николай Поппетров от Института по исто-
рия на БАН: „Библиотеки, четене, комуникации”:
тематични акценти, изследователски подходи”. За
значението на уникалното изследване „Четяща
България 1928 г.” и неговото значение днес” говори
в доклада си доц. д-р Евгения Русинова от
СВУБИТ. Мария Чупич от Народна библиотека
„Стеван Сремац” в гр. Ниш свърза традиционни
библиотечни дейности с предизвикателствата на
новите информационни технологии. Второто засе-
дание, ръководено от н.с. д-р Живка Радева, започ-
на с доклада на доц. д-р Лъчезар Георгиев „Форми-
ране и развитие на военноиздателския комплекс в
България”. Доц. д-р Алберт Бенбасат поднесе свое
проучване на балканските панаири на книгата.

В работата на форума през втория ден участваха
млади преподаватели от катедра ”Библиотечно-
знание и масови комуникации” и от други катедри
на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, както и специа-
листи по въпроси на обществените комуникации и
информационни-те науки.

Във фойето на библиотеката бе уредена из-
ложба „Автографи”. Своя продукция представиха
великотърновското издателство „Ивис” и пловдив-
ското „Жанет-45”.

Представен бе и научният сборник „Библиотеки,
четене, комуникации” от Седмата национална
научна конференция 21–22 ноември 2008 г., посве-
тена на 100 години от обявяването на Независи-
мостта на България. Съставители на изданието са
доц. д-р Лъчезар Георгиев, който е и научен ре-
дактор, Калина Иванова, ст.ас. Теодор Иванов и
ст. ас. Десислава Андреева. Изданието е реализи-
рано на дигитален печат в Университетско изда-
телство „Св. св. Кирил и Методий” в началото на ноем-
ври 2009 г.

В края на първия ден в салона на Драматично-
музикалния театър „Константин Кисимов” голям
концерт на търновски състави и оркестри отбеляза
120-годишнината на Великотърновската народна
библиотека.

Издател

Великотърновски университет "Св. св. Кирил и Методий"
Катедра "Библиотечнознание и масови комуникации"
Народна библиотека "П. Р. Славейков" – Велико Търново

СЪСТАВА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

**БИБЛИОТЕКИ
ЧЕТЕНЕ
КОМУНИКАЦИИ**

Посветена на 100 години от
обявяването на Независимостта на България

21–22 ноември 2008 г.

Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий"
Велико Търново, 2009

150 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПАТРИАРХА НА БЪЛГАРСКАТА МОДЕРНА БИБЛИОГРАФИЯ

Доц. г-р Донка Правдомирова

На 27 окт. т.г. българската академическа и културна общност отбеляза 150 години от рождението и 50 години от смъртта на патриарха на българската филология, а нашата библиотечно-библиографска общност отбеляза юбилеите на Балан като патриарх на българската модерна библиография, на първия ректор на първата ни *Alma mater*.

Александър Теодоров-Балан е от онази плеяда млади учени, които след Освобождението поставят здравите основи на току-що създаващата се българска наука. Надарен от съдбата с богати умствени възможности, неизчерпаема енергия и с дълъг, столетен живот, той успява да натрупа огромно наследство в няколко научни области – в езикознанието, литературознанието и библиографията. Записал името си в не едно пионерско начинание, той с право е определен като “патриарх на българската филология” и “патриарх на българската библиография”. Когато се разглежда научното и духовно творчество на Балан, неведнъж ще трябва да се изпълва определението „пръв”, тъй като и в езикознанието, и в литературознанието, и в библиографията една голяма част от неговите инициативи са първи начинания. И все пак, ако трябва да сме коректни, ще признаем, че всички досегашни изследователи на Балан издигат на първо място приносите му в областта на езикознанието и библиографията.

Александър Стоянов Теодоров-Балан е роден на 27 окт. 1859 г. в с. Кубей, намиращо се недалеч от Болград. Прадедите му са изселници от Сливенско по време на Руско-турската война от 1828–1829 г. Те се установяват в Бесарабия, където в семейството на Стоян Мартинов Балан и Мария Балан, родена Грекова, сестра на известния политик Димитър Греков, се раждат петима видни синове, строители на новата българска държава: Александър, бъдещият академик Ал. Теодоров-Балан, генерал Георги Тодоров, опълченец, проф. д-р Атанас Теодоров – основоположник на съдебната медицина у нас, Мартин Тодоров – кмет на София през 1904–1908 г., при който започва строителството на Централните хали и инж. Михаил Балански – един от

създателите на топлофикацията в България. (Братята се подписват с различни родови имена.)

След завършване на Болградската гимназия (1878 г.) Балан идва в България и става чиновник в Софийския апелативен съд. На следващата година, с малкото спестени пари от чиновничеството, заминава да следва славянска филология в Пражкия университет. Завършва висшето си образование през 1884 г. след едногодишна специализация в Лайпциг, с докторат на тема „За звука „ъ” в новобългарския език”. В 1884 г. по предложение на проф. Константин Иречек и на проф. Марин Дринов, още като студент, Балан е избран за редовен член на Българското книжовно дружество, преименувано през 1911 г. в Българска академия на науките. След завръщането си в родината първо е гимназиален учител, една година поддиректор на Народната библиотека в София, а в 1888 г. става преподавател във Висшия педагогически курс за подготовка на гимназиални учители, преобразуван в 1889 г. във Висше училище, а през 1902 г. – в Университет „Св. Кл. Охридски. В 1889 г. Балан е избран за първи негов ректор. По-късно е избран още два пъти – през 1896–1897 и 1902–1903. Два пъти е и декан на Историко-филологическия факултет. С малки прекъсвания, Балан е професор в Софийския университет до 1934 г., когато се пенсионира, както сам отбелязва, „по пределна възраст”.

Неговите творчески приноси са забелязани от правителството и в 1920 г. е удостоен със сребърен, а в 1949 г. със златен медал за наука и изкуство. В 1945 г. му е присъдено научното звание „академик”, през 1950 г. – почетното звание „Лауреат на Димитровска награда I ст.”, а през 1954 г., по случай 95-та му годишнина е награден с орден „Георги Димитров”.

Александър Теодоров-Балан – един от първите историци на българската библиография

Интересът към историческото минало на библиографията се заражда в края на XIX и началото на XX в. Първите изследвания в тази насока са

направени от най-видните западноевропейски и руски библиографи – Георг Шнайдер [1], Теодор Бестерман [2], Михаил Н. Куфаев [3] и са отпечатани съответно през 1923, 1935, 1934 г. Паралелно с интереса към историята на световната библиография, се наблюдава интерес към историята на библиографията в отделните страни. Едно от първите исторически проучвания е посветено на библиографията в САЩ [4], в останалите страни доста по-късно, през втората половина на XX в. Изненадващо е, че българската библиография получава своя първи исторически очерк току-що отбелязала полувековната си история. За пръв неин историк е приет Никола Начов, който в 1905 г. публикува първата специално посветена ѝ статия – „Към историята на българската библиография” [5]. С характер на исторически прегледи са и предговорите на К. Иречек [6] и на Балан [7] към съставените от тях библиографии на българската печатна книжнина, но те не са написани с подобна презумпция. Начов разглежда преди всичко живота на първия български библиограф – Ив. В. Шопов и това обстоятелство подтиква Балан да напише истинско научно изследване – студията „Книгописният труд у българите”, в увода на която деликатно се мотивира: „За да дотъкмя приноса на г. Начовича и от страна исторична, и от страна критична, ще се спра и аз върху вървежа на оня български труд, който се сили да покаже, що е произвела българската книжовна дейност, кои са в и н о в н и ц и т е на производите, какви белези характеризуват тия производи, та с това всичко да услужа на всякой интерес към българската книга” [8]. От гледна точка на методологията на науката Балан подхожда строго научно: определя обекта и предмета си на изследване – библиографския труд (дейност), който ще се охарактеризира чрез крайните си продукти „производите”, а предметът му на изследване е развитието – „вървежа” на този труд. Разбира се, той предвижда да се „спре” и на „виновниците”, т.е. на субекта на тази дейност. Надмогнала в най-висока степен емпиризма, студията не е загубила своята стойност и до днес.

Емпиричната представа на Балан за библиографията и непознаването на библиографска теоретична литература не му позволява да я съотнесе към някоя област на научното знание. Той използва най-общите понятия „труд”, „производи”, от които извежда и понятието „книгописен труд”. Всъщност думата „производи” се припокрива със съвременното родово понятие „продукт”. Основната му цел е отново да услужи на интересите към българската книга, т.е. да удовлетвори информационните потребности на обществото от БИ. Балан подхожда с умениято

на изграден учен и библиограф. Още от 1888 г. като първи ректор на основаната у нас първа „alma mater” – Софийския университет – той се налага като публична и авторитетна личност, а отпечатването през 1893 г. на репертоара му „Български книгопис. Дял първи” и последващите му библиографски действия го утвърждават като лидер на библиографския процес в края на XIX и началото на XX век. Когато се заема с написването на историята на библиографията, задача, провокирана от по-несполучливия опит на Н. Начов, Балан отлично познава „вървежа” на българската книга и на библиографския процес, натрупал е богат практически библиографски опит. Има зад гърба си историята на българската литература – „Българска литература” (1896) и свързва генезиса на библиографията пряко с българската писмената култура. Изработил е репертоара за възрожденската книжнина „Български книгопис. Дял първи” (1893), пред завършване е на колосалния си репертоар „Български книгопис за сто години. 1806–1905”; направил е опит за поддържане на ТНБ чрез рубриката „Книгопис” в сп. „Периодическо списание” (1885), подложил е на строг анализ „Библиографическия бюлетин” – органа на ТНБ (1898), подготвян официално от Народната библиотека в София, репертоара на периодичните издания на Юрдан Иванов „Българский периодически печат от възраждането му до днес”, в смисъл от създаването му до 1893 г.; основал е и редактирал през 1904 г. първото у нас библиографско списание „Книгописец”. Направил е през 1897 и 1898 г. „книгописната си обиколка” [9], за да „дотъкми градивото” по репертоара. А освен това е и филолог славист, който отлично познава историята на старобългарската книга и литература и взаимовръзките ѝ с останалите литератури. Макар и случайно провокиран, Балан е бил най-подготвеният учен библиограф за историческа реконструкция на библиографския процес у нас.

Студията, разположена върху 66 страници, е солидно изследване за полувековното битие на отечествената библиография. Впечатляващо е, че уводната ѝ част е посветена на библиографската регистрация на българската „exteriorica”, на булгариката. Балан, разбира се, я назовава просто „чужда книжнина” тъй като това понятие се въвежда чак през 50-те години на XX в. Той има предвид информацията изобщо за чуждите издания, но ако това е доста сложно, би бил удовлетворен от библиографското информирание „и само на издания, които досягат българския народ и земя!”. Отбелязва, че „многож се е думало между първенци на мисълта у нас, че трябва да се стори поне начало при някоя

от държавните библиотеки в София и Пловдив, та да си услужваме увреме със списък на разноезични издания, що се занимават нарочито или успоредно, или пък само пътем, със земята и населението на Балканския полуостров, а особито на България”. Това вече е заявка за информационните потребности на младата българска наука от библиографията „балканика” и „булгарика”. Засветелстваните информационни потребности на „първенците на мисълта у нас” обяснява и библиографската част на основаното през 1904 г. от самия него и учителя Николай Николаев сп. „Книгописец”.

Преминавайки към същинската част на историческата си студия, Балан прави заключението, което е същевременно и мотивацията му, че „*Българският книгопис* колкото и да е като идея млад, а като дело още несъвършен, той все пак има вече и своя история. Тя е малка, ала не лишена от интересни моменти.”

Структурата на студията е от две части: ”1. Времето на писаната [ръкописната – доп. мое, Д.П.] българска книжнина, или на писмеността” и 2. „Времето на печатната българска книжнина, или на книжествеността”. Балан разглежда библиографския процес в контекста на историята на писмеността, т.е. прилага книговедски подход. Под „писменост” разбира ръкописния период, а под „книжественост” – печатния период. Като филолог славист проследява диахронно „списъците на лъжливи и истински книги”, анализира ги обстоятелствено и показва широките си познания за тях, без да се ангажира с отговор на въпроса дали полагат началото на българската библиография или не. В заключение поставя въпроса за съставянето на пълен „книгопис на писмеността”, т.е. на ръкописните български книги, тъй като дотогава са съставяни описи само на отделни сбирки. И в този случай Балан мисли глобално за всеобхватното библиографско запаметяване на българска ръкописна книжнина, която е един от важните елементи на културно-историческото наследство на българите.

Втория период на отечествената библиография Балан също разглежда и обосновава в контекста на българската книга, на печатната книга, която назовава с обобщаващото понятие „книжественост”. На първо място се спира на първите стъпки на българското книгопечане и тук вече приема като негова официална рождена дата 1806 г. [10]. Изработил си научен инструментариум, Балан използва в цялата си студия, освен класическите библиографски анализи, и сравнително-историческия метод, тъй важен за подобни изследвания. Това му дава възмож-

ност да направи извода, че „трудът на Шопова толкова се отличава от старите списъци на писмени произведения, колкото изобщо старата книга се отличава от новата по състава си и другите външни белези и назначения”, но спира дотук, тъй като не притежава теоретично библиографско знание и не би могъл да прави професионални изводи.

Разглеждайки библиографския процес на фона на историята на българската писменост – ръкописна и печатна, Балан разкрива причините за появата на всеки нов вид библиография. Така например, появата на „Разписите” на Христо Г. Данов логично свързва с развиващата се през 50-те години на XIX век книготърговия.

Анализите на отделните библиографски произведения са направени с присъщия му обективен, строг и безпристрастен критичен подход, който не подминава дори първия ни библиограф – Ив. В. Шопов. Упреква го справедливо за твърде „скъсените” БО, при все че е имал добри образци пред себе си и е работил в близко сътрудничество с Павел Й. Шафарик. Специално трябва да се подчертае, че Балан изтъква и ролята на културните обществени институции за развитието на библиографията през Възраждането – Общината на българската книжнина, Българското книжовно дружество, стационарните книжарници на Хр. Г. Данов [с. 163] – факт, който още веднъж доказва богатите му познания върху културното развитие на българския народ.

Като славист Балан отлично познава и чуждестранните библиографски известия за възрожденската ни печатна книжнина, преди всичко на първите слависти: Юрий. Ив. Венелин (1802–1839), Петър Кепен (1793–1864), Измаил И. Срезневски (1812–1880), Вук Ст. Караджич (1787–1864), Николай Н. Мурзакевич (1806–1883).

Особено ценни за историята на библиографията са страниците, посветени на следосвобожденския период, тъй като Балан е съвременник на тогавашния библиографски процес и негов духовен лидер. На фона на обществените политически събития и на книжествеността, той анализира последователно, компетентно и подробно първите библиографски изяви, включително и своите и именно тук прави всеизвестното си, станало пословично определение за библиографският труд: „духоморен и неприносен труд”, във финансов смисъл.

Подробните и критични, но точни анализи на най-важните библиографски трудове в периода 1878–1905 г. не само изграждат картината на библиографския процес, но са и образци за прагматически анализ на библиографската продукция, приемана

днес за един от специфичните методи на библиографската наука. Казвам най-важните, но веднага трябва да подчертая, че фактографската основа на студията е изключително богата, което дава основание на съвременната библиографска наука да я възприема като първата библиография на българската библиография. Балан анализира над 20 от най-значимите библиографски издания, появили се до началото на 1905 г. А посочените под линия библиографски бележки, допълнително ситуират съответните библиографии в културното пространство, в частност в полето на книжовната и библиотечно-библиографска практика.

Без да обособява отделни параграфи, историкът проследява библиографския процес съобразно вида на библиографската продукция, т.е. по вид библиография. На първо място са анализирани книжарските каталози, систематизирани по книжарниците, които ги подготвят: на Хр. Г. Данов, на Др. Манчов, на Т. Ф. Чипев и пр. Балан, както бе изтъкнато, разграничава видовата структура на библиографията, базирана на целевото и читателското предназначение на библиографската продукция, но визира само двата фундаментални вида: обща и специална, като посочва няколко примера от подвидовото им многообразие. Пространен анализ прави на репертоара на Ю. Иванов „Български периодически печат от възраждането му до днес“, който тук за втори път е обект на вниманието му. Още през 1893 г., когато е отпечатан том първи, останал и единствен, Балан пише обстойна и критична рецензия [11]. Специално ще отбележа, че в студията не е пренесен текстът на рецензията, репертоарът е разгледан конкретно в историческия ѝ дискурс. Веднага след това поднася много подробна „библиография“ на своя репертоар „Български книгопис. Дял първи“ и на добавките към него, направени от Н. Начов, Ил. Керемедчиев и Ст. Аргиров. Балан не използва термина „национална библиография“, нито термините „ретроспективна“ и „текуща“, а словосъчетанието „българският книгопис“, като успява да го наложи сред останалите библиографи. В студията на първо място разглежда ретроспективните източници, а след тях – „Библиографическия бюлетин“ на Народната библиотека. След анализа на своя репертоар обобщава: „През всичкото това време < ... >, потребата от една или друга поука в движението на българската книга не преставаше да тика все по-живо труда към нейното посрещане с една или друга съответна услуга. Освен каталозите, описите, волните листове и книгописните вести на книжарници, библиотеки, издателства, подвижни

продавци и списания, които вече приведохме или споменахме по-напред, идеха на помощ на любознaйното общество още нови общи или специални прегледи и показалци на книжовното ни производство.“ От последното изречение е видно, че Балан познава и изброява възможното тогава разнообразие на библиографските видове. Приведеният цитат отново доказва общокултурния и книжовен фон, върху който реконструира хода на библиографския процес, обуславящ се именно от информационните потребности на българското общество, в частност на новосъграждащата се българска ценностна система, на активно развиващата се научна и образователна дейност. Балан не пропуска нито един значим библиографски факт, откъдето и да идва той. В тази връзка регистрира и проявите на Министерството на просвещението като отбелязва: „По една разпоредба от министерството на просвещението се явиха за неочаквана помощ на българския книгопис нашите *средни училища*. Там биде поръчано от 1897 година да издават свои годишни отчети, дето покрай вестите за училищния живот и дейност да се обнародуват пълни списъци на всякогодишните набавки за библиотеките им учителска и ученишка.“ Констатацията на историка е, че тази наредба не се изпълнява, тъй като „на възпитателите на българската бъднина трудът за няколко страници се струва тежък, а точността им стои като чужда добродетел“ (с. 190). Този, както и следващият акт на министерството, който ще бъде споменат, е опит за препоръчителна библиография, но Балан, който е строг и взискателен библиограф, не отчита факта, че библиографското описване на книгите е непозната и несвойствена работа за един учител. Той не пропуска и другата разпоредба на Министерството на просвещението, също от 1897 г., която изисква съставянето на списъци на одобрените от Учебния съвет книги за набавяне в ученическите библиотеки. Те се публикуват в органа на министерството сп. „Училищен преглед“ и са няколкото опита за препоръчителна библиография до 1944 г.

В последната част Балан проследява и разволя на научно-спомогателната, по-конкретно на отрасловата библиография. „Нататък интересът на работниците на книжнината – отбелязва той – се спира върху отделните издания и приносите в повременния печат по известен клон от знанието. И зареждат се *специалните книгописи* от разни системи и размери“ (с. 195). Тук за първи автор на такъв вид издания е открит Н. Начов, който през 1889 г. отпечатва първата у нас отраслова библиография на математическата книжнина [12]. Балан наистина има право,

че Начов е първият в тази насока, но днес, след като са известни и библиографските изяви на Л. Каравелов, съм доказала, че Каравелов е основоположникът, а Начов – първият негов следовник след Освобождението. За времето си Балан е абсолютно точен [13]. След труда на Начов Балан изброява приносите и в останалите области на знанието, също толкова педантично и точно, за да сигне до крайните си изводи, специално обособени, както се изисква за строго научните изследвания.

Заклучението му за състоянието на българската библиография на прага на ХХ век е, че „ този труд е вече значителен по количество, ала страден по качество”. Причините за това той вижда в три обстоятелства: първо, „недостатната уредба поне за Софийската Народна библиотека, едничка поставена да посреща с имота си всяко книгописно искане...”; второ, „неуредбата на книжния пазар” и трето, „липсата от поука в книгописната техника” (с. 208). Изразено с езика на библиографската наука, третата причина е от предмета на методиката на библиографирането и означава отсъствие на нормативни методически документи.

Анализът на историческата студия „Книгописният труд у българите”, безусловно доказва, че трудът на Балан е строго научно съчинение, което успешно реконструира библиографския процес в България от времето на ръкописната книга до началото на ХХ в. Историята на отечествената библиография е разгледана в контекста на обществено-политическия, културния и в частност на книжовния процес. Появата на първите библиографски списъци и разнообразните им варианти в следващите десетилетия, Балан разглежда причинно-следствено като отговор на информационните потребности на българския културно-книжовен и научен живот. От практиката, от емпирието у Балан кристализират теоретичните обобщения за бъдещото по-модерно развитие на библиографския процес.

„Книгописният труд у българите” е първият научноиздържан теоретичен библиографски труд, който отговаря на тогавашните изисквания за историчност. От друга страна, както изтъква Беспалова, „когато говорят за принос в теорията на отрасъла, невинаги отчитат, че теорията се започва с история, че без историята не е възможно да се докаже нито едно теоретическо положение, а и просто то да се изработи, защото не е жива практика, а нейното историческо натрупване създава база за теория” [14].

Направеният анализ ми дава безусловното право да определя Балан като първия историк на българската библиография. Неговият труд не е загубил

научните си достойства през първото столетие на своето битие, което се изпълва през 2009 г. и няма да ги загуби и в следващите десетилетия. Откъдето и да се поглежда българската библиография, все ще се тръгва от труда на Балан, който е първото строго научно съчинение в областта на българската библиографска наука.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Shneider, G.** Handbuch der Bibliographie.– Leipzig, 1923. 554 p.
2. **Besterman, Theodor.** The beginnings of systematic bibliography. – London : Fxford Univ.pr., 1935. 94 p.
3. **Куфаев, Михаил Н.** Иностранная библиография : Краткий очерк развития и современное состояние. Москва: Гос. Центр. Книжная палата РСФСР, 1934. 276 с.
4. **Growol, A.** Book-trade bibliography in the United States in the nineteenth century. – New York : Publ. for the Diblin club of New York, 1898. LXXVII, 79 p.
5. **Начов, Никола.** Към историята на новобългарската библиография. – С. Петербург, 1905. 22с. [отпечатък].
6. **Иречек, Константин.** Книгопис на новобългарската книжнина. 1806–1870. Виена, 1872, с. 3–10.
7. [**Теодоров-Балан, Ал.**] Български книгопис. Дял I – от първата новобългарска печатна книга до последната Руско-турска война (1641–1877). // С б о р н и к за народни умотворения, 1893, № 9, с. 1–176.
8. [**Теодоров-Балан, Ал.**] Книгописният труд у българите. // Г о д. Соф. унив., [за] 1905–1906, 1906, с. 142.
9. **Пактам, с.** 186.
10. Първоначално Балан приема за първа българска печатна книга „Абагар” на Филип Станиславов, но грешки годината ѝ на отпечатване, която е 1651, а не 1641. По-късно ревизира становището си и приема официалната 1806 г., когато е отпечатан „Неделникът” на С. Врачански.
11. [**Теодоров-Балан, Ал.**] – Български периодически печат от възраждането му до днес. (1844–1890). Нареща и издава Ю. Иванов... – Б ъ л г а р с к и п р е г л е д, 1, 1893, № 3, с. 134–141.
12. **Начов, Никола.** Библиографически преглед на нашата математическа литература от самото ѝ начало до края на 1886 год. – Шумен, 1889. – 17 с.
13. **Правдомирова, Донка.** Българската библиография до Освобождението : Генезис и историческо развитие. – София : Карина М, 2001. 240 с.
14. **Беспалова, Э. К. Б. С.** Боднарски и его вклад в русскую библиографию. // Б е с п а л о в а, Э. К. Библиографический жанр в библиографии : Персоналия библиографов. – Москва, 2003, с. 101–121.

ПОЛИТИКА И КНИЖОВНОСТ В СРЕДНОВЕКОВНА БЪЛГАРИЯ XII–XIV ВЕК

Докторант Стела Асенова

Политиката е важен фактор в обществените комуникации през различните епохи. Тя подпомага раждането и просперитета на книжовността. В периода XII–XIV век книгата преминава нелек път на развитие. Книжовните процеси у нас намират меценати в лицето на важни личности от епохата – царе, севастократори и боляри, които създават впечатляващи книжовни средища и дори школи.

През своето съществуване Второто българско царство укрепва политически, духовно и книжовно. Често юздите на българския трон се заемат от мъдри и решителни личности, но в някои случаи и от неспособни владетели. И ако първите дават всичко от себе си за укрепването на държавата в икономически, вътрешен и международен план, то вторите са тяхна пълна противоположност. Именно тук ще разгледаме политиката и съответно някои книжовни шедеври, характеризиращи епохата на политическото управление на някои по-важни владетели.

Един от най-изтъкнатите, влиятелни мъже на политиката през разглежданата епоха е цар Калоян (1197–1207 г.) Той остава известен с решителната си политика спрямо Византия и Латинската империя, на която нанася огромен удар при днешен Одрин през април 1205 г. Владетелят преди това на два пъти прави опит за установяване на мирни отношения. Не само на бойното поле се проявяват блестящите качества на водача на държавата. И днес впечатлява неговата решителна политика спрямо Ватикана. Той води оживена кореспонденция с папа Инокентий III. Чрез нея се проследяват политическите интереси на владетеля и желанието да бъде призната българската държава. Действията на Калоян показват една стратегически силна политика и умела дипломация, наред с военната тактика, така че където словото не успява да постигне целта, това прави оръжието.

Наследник на цар Калоян е цар Борил (1207–1218 г.). Той не блести с успешната политика на своя предшественик. Борил успява само за десетте си години управление да загуби голяма част от българските земи, които Асеновци отвоюват с големи усилия. Чрез своите действия в международната

политика той обгражда страната от всички страни с врагове и превръща България във второстепенна сила на Балканите. Вътрешната политика на царя също с нищо не се откроява. С много погрешни свои действия предизвиква недоволство сред висшите боляри и верните хора на старите владетели и техните наследници, които са принудени да емигрират в земите на днешна Русия. В резултат от лошата вътрешна политика се надига народно недоволство в лицето на богомилската ерес, която през XII–XIV век намира благодатна почва за разпространение в Средновековна Европа.

Силното негодувание от цялата политика на Борил става толкова голямо, че царят, притиснат от всички страни, търси причината за неуспехите си в богомилите. Така на 11 март 1211 г. той свиква антибогомилски събор, където осъжда движението на „вечна анатема“, като издига многобройни клади и бесилки, пролива много кръв.

След този събор се ражда *Борилевият синодик*, който разказва за събитието през 1211 г. и се превръща във важен историографски извор за водената на владетеля политика. През XIV век *Борилевият синодик* представлява истински шедевър на книжнината, защото съчетава в себе си много жития, исторически събития и е допълван с времето. Несъмнено този исторически извор представлява красиво бижу от средновековното книжовно изкуство, което дава много важни събития около политиката на владетеля Борил и показва майсторското перо на монасите, които са го създавали през годините.

Безспорно водещата фигура в българската политика през XIII век е Иван-Асен II – 1218–1241 г. Роден в годините, когато България отхвърля византийското робство, той следва примера на великите си чичовци Калоян и Петър, както и на своя велик баща Иван-Асен I. През 1218 г. Иван-Асен II заема своето място на престола след близо 10 годишно отсъствие. И още тогава се проявява като мъдър и отличен дипломат, пропускайки през българските земи да минат рицарите от поредния Кръстоносен поход, начело с унгарския крал Андрея I. На про-

ведената среща уговаря династичен брак с най-малката дъщеря на унгарския владетел – Анна-Мария, като за нейната зестра са дадени важни земи по българо-унгарската граница. Иван-Асен II бързо укрепва държавата си, но не чрез войни, а с мир, омъжвайки някои от дъщерите си за съседни владетели още в детска възраст, като си подсигурава дълготелен мир и благоденствие. Единствената война, която води, е с епирския деспот Теодор Комнин на 9 март 1230 г., когото побеждава в епичната битка при Клокотница – Хасковско. Така за кратко време владетелят показва една ловка и блестяща политика в международното поприще, превръщайки България в най-могъщата държава в Европейския Югоизток.

Външната политика на Иван-Асен II дава възможност държавата му вътре да бъде в пълна хармония. Именно тогава се полагат основите на богат книжовен живот, създават се много манастири и църкви, сред които и неповторимата лавра – царската църква „Св. Четиридесет мъченици“ в столицата на Средновековна България. Тъкмо в епохата първите си стъпки прави и Търновската книжовна школа. Всички тези дейности намират в лицето на царското семейство щедри дарители. През 1235 г. е възобновена Българската патриаршия, което още повече стимулира книжовния живот.

От този период датира *Болонският псалтир*, написан от двамата книжовници Тахота и Йосиф. Създаден е между 1235 и 1240 г. Произведението блести с уникалното си съдържание – текстът е разположен в две колони, има цели пасажии на глаголица, където се преплита уникална украса. Този уникален шедьовър показва културното присъствие и успешната политика на владетеля. Днес той се съхранява в Университетската библиотека в Болоня.

До края на XIII век се появяват още няколко значими паметника на българската книжовност – *Добрейшовото евангелие*, в което се наблюдават някои западни елементи (днес се съхранява в Белград и София).

Друго произведение от епохата е *Драгановия миней*, който е първият опит да бъде събрано всичко, което трябва да има в една празнична богослужбена книга. Уникален е с музикалните си текстове.

Тези произведения са създадени в една неблагоприятна политическа обстановка. На престола се сменят различни владетели в кратки интервали от време, защото болярите са вече една силна коалиция, които водят самостоятелна политиката и царете стават зависими от техните позиции. Външната политика в края на XIII столетие е трасирана от присъствието на възобновената през 1261 г. Византия и явните сметки, които си прави за България. Не бива да се подценява и татарската заплаха, която се надига като черен облак над Европа и силно безпокои страната ни. Налице са нестабилна вътрешна политика, силна болярска коалиция, слаби царски особи

и първи наченки за обособяване на самостоятелни владетели, на фона на непрестанната заплаха на чужди държави.

Следващото XIV столетие започва по-спокойно в политически план. На българския престол застава способен и мъдър владетел – Георги I Тертер. Той успява да усмири силната болярска коалиция в столицата Търновград, да се изправи пред голямата заплаха на външните врагове и да успокои напрегнатата вътрешна политика. С тези си действия царят осигурява благоприятна почва на наследници си за още по-силен книжовен живот в България. Но книжовността намира най-здравите си основи при цар Иван-Александър (1331–1371 г.), където се издига блестящата Търновска книжовна школа, чийто духовен водач е патриарх Евтимий. Никой все още не предполага, че това са последните години на разцвет и много скоро българската държава ще потъне в петвековна мъгла. И докато кипи книжовният живот и се извършват реформи в писмеността от страна на последния български патриарх, страшна непозната сила надвисва на Балканите. И се потвърждава убеждението, че двуличие и гордост властват в царския дом. Отхвърлена е молбата за помощ от Византия, която предлага с общи усилия да бъдат отблъснати османските нашественици. Българският владетел привлича турците за съюзници в поредната война с Палеолозите и показва пред бъдещите завоеватели красотата и книжовния блясък на държавата си.

Грешката на царя е фатална. Тази политическа стъпка струва на българския народ прескъпо и нанася пагубен удар върху държавността, религията и книжовната култура на народа ни за векове напред. Без да осъзнава предишните си грешни ходове, Иван-Александър прави нов още по-гибелен пропуск, с което улеснява още повече турците. Той разделя държавата на две части между двамата си сина Иван-Страцимир и Иван-Шишман. За нещастие множество боляри се обособяват като самостоятелни владетели в земите си. Така на прага на тежкото политическо завоевание българските земи са разделени и в този вид те никога няма да могат да дадат сериозен отпор на нашественика.

Колкото и да е удивително от позициите на изминалото време, слепотата на владетеля във вътрешната и външната политика е безмерна. Той вижда само дълги знатни титли пред името си и се заема още по-усърдно с „Божие дело“ – книжовността, без да съзира огромната опасност. Въпреки това епохата на „Втория златен век“ носи на българския народ нещо единствено и неповторимо, което ще бъде пример в следващите векове за славянските народи. А това са ненадминатите книжни шедьоври от XIV век. Те показват успешната дейност на духовенството и светските лица в свящото поприще. Създадени са многобройни жития, молитви, похвални

слова, библейски текстове и исторически четива, намерили радушен прием не само в светите обители, но в частните колекции на боляри, духовници и царското семейство.

В средата на 30-те г. на XIV век Иван-Александър поръчва *стихотворната хроника на Константин Манасий*. Нейният преводач е неизвестен. Известни са два преписа – *Московски* и *Ватикански*, като последният има съществено значение за българите. В своите 69 миниатюри, рисувани от неизвестни художници, 19 се отнасят за българската политическа история.

През 40 години на XIV век Иван-Александър прави поръчка за създаване на сборник, предназначен за домашно четиво на царското семейство. Негов създател е монах Лаврентий и включва книжовна плетеница от жития на светци и някои произведения на братята Кирил и Методий.

Най-голямото книжовно бижу от разглежданата епоха си остава *Лондонското Четвероевангелие* на царя. Създадено през 1356 г. от монах Симон. В него може да се проследи цялата духовна сила и слава на един народ и неговата борбеност въпреки сложните политически катаклизми на Балканите. Четвероевангелието съдържа 366 миниатюри, създадени от неизвестни художници, но представя майсторството, таланта и търпението, с което са създадени. А с невероятната си украса и позлата то безспорно спира дъха на човека. И това е сигурната причина този уникален книжовен паметник на културата да попадне в ръцете на турците, без да бъде унищожен. Много от миниатюрите са изпълнени с достойнството и гордостта на владетеля, където заедно с втората си съпруга Теодора II, синовете си и трите си дъщери е представен на цели страници във встъпителните миниатюри. Тук лъха желанието на царя да е обграден от блясък и красота и да бъде меценат на „божественото желание” за създаване на книжнина. Има някои миниатюри, които пресъздават тъжни сцени и сочат грозната истина за необратимото турско нашествие. Една от тях показва смъртта на царския син Иван-Асен, от брака на царя с влашката княгиня Теодора I, която по-късно е изпратена в манастир. Този смел наследник от рода на Асеновци и Шишмановци умира през 50-те години на XIV век, край Софийско поле, в битка срещу турците. Миниатюрата показва цялата погребална церемония. На първа линия са царското семейство, патриархът, надвесената любяща майка-монахиня и бивша царица. На втори план са висши боляри и духовници. На трети, последен план, са обикновените хора. Показан е изгледът на града, зад погребалната церемония. Траурът е изобразен с тъмните сенки и цветове в миниатюрата. В целостта ѝ вее тъга, мъка, безпокойство от станалото, открито в лицата на изобразените хора. Днес *Лондон-*

ското Четвероевангелие на Иван-Александър се съхранява в Кралската библиотека в Лондон.

Изправени пред заплахата на османското нашествие, въпреки слабата политика, българите имат силна книжнина. Те се водят от властното убеждение, че Словото ще ги спаси. Но не предполагат, че само Словото не би могло да изиграе спасителната роля. И не знаят колко е различен врагът пред тях както в нравите, така и по религия, и най-вече – колко са жестоки османските завоеватели. Когато мирното Слово се среща с кървавия ятаган, християнската държава, имаща други закони на бойното поле, е истински стъписана от факта, че се унищожава всичко красиво, изпречило се на пътя на завоевателя, в това число и книжнината. Веднъж разклатени политическите основи на държавата, където са обезглавени духовенството и аристокрацията, а царят се спасява надалеч, се стига и до още по-жестоки последици. Посяга се на най-милото и ценното, което е създавано години наред – за което нашественикът е приготвил клада до небето, с което е искал да заличи както една политическа, така и книжовна история.

За да бъде спасено това богатство, смелите моноси слагат безценни книги в дълбоки торби – плътно притиснати до изнурените им тела, те са изнасяни в чужди земи и страни, далече от врага. Там, скрити на сигурно място, в добре охранявани тайни библиотеки на манастирите, българските книжовни паметници оцеляват. Мнозина от тях днес са изложени под стъклени витрини на музеите в Европа. Някои, зорко пазени, са оцелели и у нас; можем да ги видим, макар и рядко, но знаем, те са безценно богатство и ще останат като най-голям дар от онази епоха, като наследство за нашите деца, които също ще съхранят историята – политическа или книжовна, на древната ни държава. И поуките от тази история.

ЛИТЕРАТУРА

Алексиев, Йордан. Църквата „Св. 40 мъченици” в историческата памет на българския народ. // В: Б и б л и о т е к и, четене, комуникации. В. Търново, Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2009, с. 255–264.

Андреев, Йордан. Курс лекции по история на Второто българско царство. В. Търново, Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 1994. 192 с.

Богданов, Иван. Българската книга през вековете. С., Нар. просвета, 1978. 320 с.

Гергова, Ани. Книгознание. С., Унив. изд. Св. Кл. Охридски, 1995. 272 с.

Москов, Моско. Избрани страници за великотърновския край. В. Търново, Абагар, 2009. 232 с.

Радев, Иван. История на Велико Търново XVIII–XIX век. В. Търново, Слово, 2000. 840 с.

Стоянов, Маньо. Букви и книги. Студии по история на българската писменост. С., Наука и изкуство, 1978. 304 с.

МЕЛОДИЯ ЗА ПЪТЕШЕСТВИЕТО В СВЕТА НА КНИГАТА ИЛИ ОНТОЛОГИЯ НА ХУМАНИТАРНОТО ПОЗНАНИЕ

Проф. г.и.к.н. Стоян Денчев, проф. г.п.н. Александра Куманова

Хората умеят да четат книги, съставени от писмена, и не умеят да четат книгата, нямаща писмена. На тях са им познати звуците на лютня, имаща струни, и не са им известни звуците на лютня без струни. Ако живееш с мъртвата видимост на нещата и не вникваш във живота на духа, ще разбереш ли: какво е това книга без писмена и лютня без струни?

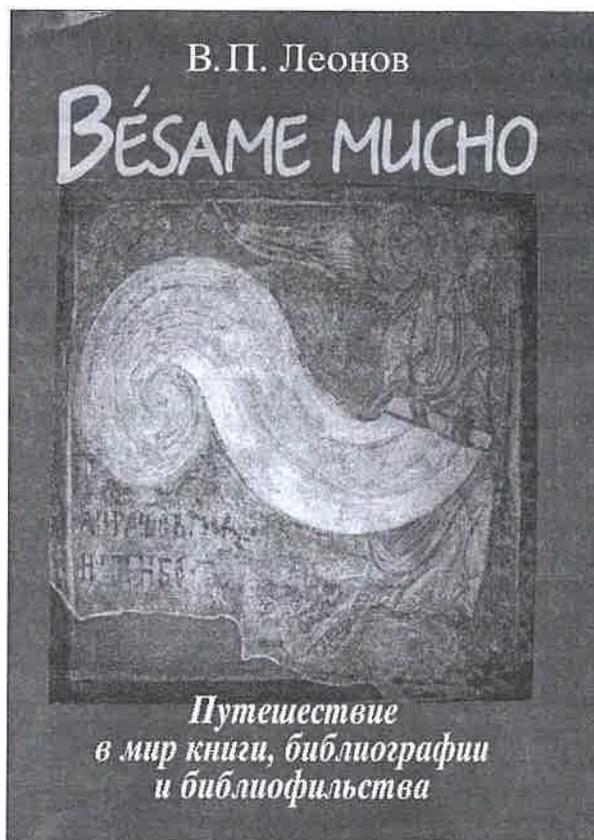
Хун Цзичен „Вкусът на корените” (II)

Научните трудове и публикациите на доктора на педагогическите науки, професор Валерий Павлович Леонов, директор на Библиотеката на Руската академия на науките (РАН) – БАН определят лицето на руската научна мисъл в информационно-комуникативна сфера на познанието, осъзнаваща самата тази сфера като **планетарно социокултурно цяло без географски, административни и отраслови граници** [1].

Към кръга учени, фундалирали чрез концепциите си идеята за **единна социокултурна информационна среда на човечеството**, към който се причислява фигурата на проф. В. П. Леонов, принадлежат имената на К. И. Абрамов, И. Е. Баренбаум, А. И. Барсук, Е. К. Беспалова, М. А. Брисман, Р. С. Гиляревски, М. Г. Вохришева, И. В. Гудовшчикова, А. А. Гречихин, А. В. Мамонтов, О. П. Коршунов, И. Г. Моргенштерн, Н. К. Леликова, Б. А. Семеновкер, К. Р. Симон, А. В. Соколов, Д. Ю. Теплов, Ю. Н. Столяров, Я. Л. Шрайберг, Ю. А. Шрейдер, В. А. Фокеев.

Името на проф. В. П. Леонов (род. 1942 г.) е добре познато в България и особено на многобройните специалисти по онтологично сродните области на информационно-комуникативната сфера, проявяващи се чрез професиите и плодовете на труда на практикуващите ги – на библиотекаря, библиографа, книговеда, архивиста, информатика, информационния технолог...

Мнозина от представителите на средното поколение от посочените специалисти у нас са получили

своето образование в Русия, и проф. В. П. Леонов е бил един от техните преподаватели в днешния Санкт-Петербургски държавен университет по култура и изкуство, отбелязал през декември 2008 г. своя 90-годишен юбилей.

На многобройните специалисти от националните и регионалните институции на информатизацията у нас концепцията на проф. В. П. Леонов за **библиографската интерпретация на социокултурната инфосфера на човечеството** е известна по майсторския клас, с който ученият участва в Програмата „Майсторски класове на видни съвременни учени“ на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии – „Съвременни библиотечно-информационни концепции“ (19-20 април 2007 г.).

Дългите години на оглавяването от проф. В. П. Леонов на БАН в Санкт-Петербург не трансформират значението на високите административни постове като определящи за позициите на неговата личност – те по-скоро са само външен израз за голямото му признание като ерудит и творческа личност в книгознанието, библиографията, библиотечното дело, архивистиката, информатиката – области, в които той с еднакъв успех работи в продължение на няколко десетилетия – и като изследовател, и като управленец на документалните информационните потоци и специалистите (човешките ресурси) в сферата на информатизацията.

Сред десетките монографии, статии, студии по въпросите на историята и теорията на библиографията, библиотекознанието, информатиката последната книга на проф. В. П. Леонов – „*Bésame mucho: пътешествие в света на книгата, библиографията и библиофилството*“ [2], чието представяне е обект на настоящите редове, не прави изключение от очертаната интердисциплинарана проблематика. Любопитно е, че именно нейната постановъчна, онтологична, част – за **книгата като космически субект** – става известна на професионалното съобщество на дейците на информатизацията у нас от публикуваната в превод от ръкопис на български език негова работа още през 2006 г. [3].

Внимателното запознаване със съдържанието на „*Bésame mucho*“ завладява както с оригиналната ѝ структура, така и с широкия кръг от **въпроси, обект на вниманието на автора:**

- моделиращата роля на читателя на книгата;
- феноменология на припомнянето чрез четене;
- четенето като пътешествие на душата;
- личността и майсторството на библиографа...

Основният корпус на разглежданият труд се състои от две части: „Сами“ (с. 18–138) и „Заедно“ (с. 139–192), общо рамкирани от „Пролог“ (с. 5–1) и

„Вместо епилог“ (с. 193–202), в които обстойно се излагат не само авторските лични виждания, но и гледищата на голям кръг творци за феноменологията на книгата като космически субект.

В края на съчинението си В. П. Леонов си е позволил да включи откъс от творба на друг автор – есето за природата и същността на библиофилството „Гази игра ще бъде доиграна докрай“. Произведението е на библиографа, библиофила и писателя от Оксфорд, Великобритания Колин Франклин (написано по предложение на В. Л. и преведено на руски език от него; самото включване на това есе в книгата на В. Л. е изключително рядка практика за подобен на разглеждания тук род съчинения) (с. 150–192).

Надхвърлил 60-те години, проф. В. П. Леонов е далече от мисълта, че в „*Bésame mucho*“ пристъпва към създаването на мемоари, макар че именно той е в състояние да разкаже твърде поучителни неща от богатия си житейски и творчески опит – и на изследовател, и на управленец, а и „*Bésame mucho*“ практически е изпълнена и с герои – книги, и герои – създатели на книги, и с герои – читатели на книги... В. П. Леонов бърза да предупреди читателите, че съчинението му няма мемоарен характер.

Целта, която си поставя В. П. Леонов в „*Bésame mucho*“ е посочена в подзаглавието на труда му: **„пътешествие в света на книгата, библиографията и библиофилството“**. Още по-точно тази цел е сформулирана по следния начин: „Моята книга е колкото опит за изучаване на самия себе си, толкова и за описание на **книжния свят**“ (Подчертаното – наше. – С. Д., А. К.) (с. 21).

Именно като „пътешествие“ книгата на проф. В. П. Леонов впечатлява с богатството на засегнатия в нея широк кръг от въпроси, отнасящи се и до миналото, и до днешното състояние на книгата, до нейната онтология и феноменология, до концептуалността ѝ, идейната ѝ хуманитарна натовареност, разгледани в интегрално цяло – и рационално, и философски, генериращи вечния, ноосферичния, план на информационното пространство на човечеството.

Авторът на „*Bésame mucho*“ не крие своето удивление от невежеството, което цари по въпросите както за онтологията на книгата, така и спрямо възловите културни области на човечеството. Това застрашаващо положение е характерно, според него, съвсем не само за масовия потребител на благата на цивилизацията, но, за съжаление, се отнася и за академичните среди: „В академичната среда <...> служи отдавна и трайно закрепилото се в нея мнение, че книгознанието, библиотекознанието и библиографознанието не се отнасят и не могат да

бъдат отнесени към пълноправните академични науки. На тях им отреждат роля на помощни дисциплини, които не заслужават собствено място в научното пространство.” (с. 23). Дори и на такова крупно учреждение като Библиотеката на РАН тези среди гледат като на „несамостоятелно научно учреждение”, една от „службите” на РАН (с. 23).

За да отговори на повдиганите предизвикателства на деня за статуса на книгата (и статута на професионално опериращите с нея), в „*Bésame mucho*”, наред разгръщането на собствената си концепция, В. П. Леонов въплъщава пред читателя духа на създадената с указ на император Петър I Библиотека (БАН), явяваща се почти връстница на Санкт-Петербург. Пред читателя се въздигат в цял ръст петровските сподвижници – Р. К. Арескин, И.-Д. Шумахер, И. Г. Бакмейстър, М. В. Ломоносов, В. Н. Татишев. Сред нас се оказват оглавявалите Библиотеката (БАН) през различните години нейни директори – видните руски учени К. Е. Бер, А. А. Курнин, Э. А. Волтер, А. А. Шахматов.

За да напише книгата си проф. В. П. Леонов, привидно поводът е една „мелодия” – *bésame mucho*, избрана от него да стане заглавие на творбата му.

...Нищо по-неестествено като че ли не би могло да се случи на пръв поглед с човек, пишещ за същността на книгата, който на младини, наред с образованието по библиотечно-информационни науки, е получил и музикално образование! Известно е, че любимата музика, любимата мелодия подтикват често човека към неподозирани креативни действия...

Музиката открива простор за нови творчески изяви и за създателя на разглежданата книга. В случая с книгата „*Bésame mucho*”, обаче, се случва и нещо друго.

Да, наистина, и за В. П. Леонов любимата мелодия е прекрасно усещане – и емоционално, и подтикващо го към интелектуално озарение. Да, любимата мелодия е и метафора на споделянето за това озарение с Другия – Читателя.

Основното, обаче, което запалва проф. В. П. Леонов чрез „*Bésame mucho*” – е да предприеме заедно с читателя замисленото пътуване в света на книгата! Движещата сила на това пътешествие на книгата не е нито жаждата за издигане на „единствено вярна теория третираната област”, нито желанието за строг анализ на общото положение на нещата около книгата в книгознанието. Авторът-изследовател, воден от нравствен заряд, напомнящ нравствения заряд на генеалогичния лирически герои на великата руска литература на XIX–XX в., е **загрижен и разтревожен за бъдещата съдба на книгата в момент,**

когато се извършва невиджана в историята на човечеството техническа революция, по време на която вниманието на умовете е приковано повече към електронните (модерните) носители на информацията, отколкото към книжните (традиционните).

Определящата линия на концепцията на В. П. Леонов може синтезирано да бъде сформулирана чрез идеята: **детерминирани на дълбинно историко-културно ниво и професионално равнище библиография, книгознание, библиотекознание са вътрешни, живи, постоянно трансформирани се интелектуално-комуникативни структури на социологията, педагогиката, психологията, информатиката.** Явяващи се своеобразни метасистеми на интегралното социокултурно цяло (библиография – книгознание – библиотекознание <...>), **социологията, педагогиката, психологията, информатиката – като универсални, хуманитарни области на познанието – са онтологично обединими и измерими с философията, изкуството, художествената литература, „обикновения” живот.**

В описания методологичен възел – на тристепенно третиране на планетарната информационно-комуникативната сфера (1. библиография – книгознание – библиотекознание <...>; 2. социология – педагогика – психология <...>; 3. философия – изкуство – художествена литература <...>) В. П. Леонов интерпретира космическия статус на книгата като субект на социокултурното развитие. В тази логика именно изкуството (музиката!) е избрана като обозначаваща имплицитна [4] форма на представяне на книгата – като космически субект, явяваща се (книгата) квинтесенция на хуманитарното мислене и познание (с. 2; 5–17).

Ето как сам В. П. Леонов обяснява изтъкнатото: „Нишките на паметта в света на книжната култура удържат човека сам по себе си, като личност.” (с. 26).

Значението на **припомнянето** (с. 33–44) за изучаването на историята на устната и писмената комуникация – чрез припомнянето и припомняното – се разкрива посредством **изкуството на паметта** (с. 33). Припомнянето е интерпретирано като постоянно действащо, креативно **intentio** [5] **на съзнанието** (с. 35).

За общофилософско осмисляне на събитията и връзките между нещата в битието, отразявани и пораждани чрез книгата, вбирани чрез нея, според В. П. Леонов, съдейства такъв психически рефлексорен феномен като **интуицията** и особено – „**интелектуалната интуиция**” (с. 40), свидетелстваща

за прехода – през „прага на съзнанието”, подготвяйки разума на човека към „озаряването” [6] – **способността на съзнанието „да вижда” това, което не се побира в рамките на усвоеното преди; това нещо е по-голямо, отколкото просто наблюдателност**” (с. 41): **серендипност** [7] (с. 41–44 [8]) (*Подчертаното – от нас. – С. Д., А. К.*).

В. П. Леонов синтезира формирането (моделирането) чрез четенето на всяка книга на определен читател – „**идеален читател**” [9] (с. 18–26). Това става чрез **същността на четенето – „пътешествие на душата”**. В „доказателствената” тъкан на книгата В. П. Леонов виртуозно използва **фиксираните в световното изящното слово образци на възприятието – припомнянето** (на/чрез текста: А. С. Пушкин – „*Евгений Онегин*”; М. Ю. Лермонтов – „*Мъри*”; О. Э. Менделштам – „*Не, не луна та, а светлият циферблат*”, „*Спомени*”; Вяч. И. Иванов – „*Вечна памет*”; Андрей Белый – „*Спомен*”; Р.-М. Рилке – „*Часослов*”) (с. 45–55): „**книгата формира езика на душата, а книжният свят – е нейното обкръжение**” (с. 45). Следва обобщение: „**пътешествието на душата като поетично книгознание – е школа на смисъла**” (с. 55).

Известно е, че **формулата на информационното моделиране „книга – читател”** е библиографска в корена си и поражда хиперструктурата на вторичнодокументалната информация. Още през 1929 г. видният украински библиограф Д. А. Балика (1894–1971 г.) определя положението, уточняващо **обекта на библиографията, – системата „книга – читател”**, чрез което принципно се очертава пътя на извеждането на библиографията извън пределите на собствено „книговедските” трасета, в магистралите на информационните комуникации: „Не книгата само, а книгата и читателя са доминантата на <...> библиографията.” [10].

Съществена крачка в уточнението на **обекта на вторичнодокументалната дейност – системата „документ ↔ потребител”** е направено през 1975 г. от руския библиограф О. П. Коршунов (род. 1926 г.) на основа на синтеза на идеите на предшествениците чрез методологията на системно-структурния анализ [11].

Определящо за анализираният направление – на вътрешните, моделиращите, структури на информационните комуникации – се оказва направеното още през 1985 г. наблюдение на В. П. Леонов, който тогава характеризира **посредническите функции на библиографската информация (БИ) в системата „документ – потребител”**. БИ е обърната едновременно и към **първичния документ (Д)**, и

към **потребителя (ползвателя) на информация (ПИ)**: **Д ↔ БИ ↔ ПИ**. В тази система авторът извежда два типа отношения към БИ (**Д ↔ БИ** или **БИ ↔ ПИ**) и констатира, че от това на кое от тях се придава по-голямо значение, зависи какъв смисъл се влага в определянето на предмета на библиографията [12].

Отбелязваният тук историографски екскурс по теория на информационните комуникации (Д. А. Балика (1929 г.) – О. П. Коршунов (1975 г.) – В. П. Леонов (1985 г.), базирани на вторичнодокументалната феноменология, отсъства от изпъстрените с библиографски цитирания страници на „*Bésame mucho*”. Авторът на книгата я твори и ни я предоставя съвсем не като линейно изложение на последователно разгръщаш се свят от книги за книгата, от които специализираната литература притежава съответни образци... Пред нас е философски труд за невидимата онтология на книгата – нейната глъбинна същност!

Явявайки се един от първите млади специалисти по информатика през 1960-те – 1980-те години, В. П. Леонов и през последвалите десетилетия, и днес свидетелства чрез научното си творчество, че именно **информатиката** е свързващ елемент на две, вертикално разположени, равнища на **феноменологията на книгата**: а) (собствено) **библиотечно-библиографско**, и б) (макро) **социокомуникативно**. Изтъкнатите равнища позволяват да се изведе естествения статус на книгата в информационните комуникации като като планетарен, (гео)космически фактор на развитието – субект.

В светлината на синтеза на идеите на космизма (К. Е. Бер, Н. Ф. Фьодоров, В. И. Вернадски, К. Е. Циолковски, В. А. Лефевър, Н. Н. Мойсеев), учението за ноосферата (В. И. Вернадски, П. Тейяр де Шарден), литературно-философските системи на класическия реализъм (Ф. М. Достоевски, Л. Н. Толстой, В. С. Соловьев), посткласическия релативизъм (А. Айнщайн, Л. Инфелд), психологическата топология (М. Пруст, М. К. Мамардашвили, А. М. Пятигорски), логическия позитивизъм (К. Р. Попър) В. П. Леонов разглежда въпроса за **представянето на знанията в книгата като космически субект**.

По различни траектории върви изложението на концепцията на В. П. Леонов за книгата като космически субект:

- методологично-изследователска;
- художествено-естетическа;
- теоретико-практична.

Ето например кратко изложение на рационално-аналитичната линия на мисълта на В. П. Леонов: „Ще

се четат ли книгите?” – тревожно се пита той (с. 25)... Родствен му се оказва възгледът на литературния корифей В. Б. Шкловски, че библиотечно-библиографската наука и книгознанието изживяват в момента нелек период (с. 65)... И още: възможно ли е с приключването на епохата на Гутенберг (епоха на печатните писмени комуникации), първичният образ на библиотекаря и библиографа да изчезне (с. 77), а самите библиотеки да се превърнат в „музеи на книгите”? Възможно ли е в епохата на глобализма, в която на преден план излизат професиите на мениджърите, посредниците, организаторите и управленците, да не остане никакво място за науката за книгата? (*Пак там*).

В. П. Леонов признава, че книжната култура днес се сблъсква с най-силното през цялата ѝ история предизвикателство, стигашо до издигането на погрешни тези за нейното изчезване в бъдеще, което по същество е по-скоро резултат от „общата материална и духовна криза” и разпадането на „дълбоките ценности” (с. 78–79).

Отговорът на въпросите, породени от често звучащите в публичното пространство мрачни прогнози за съдбата на книгите, рефлектиращи в повдиганите от проф. В. П. Леонов проблеми, е категоричен. Той дълбоко е убеден, че в науката не може да има пълен застои и че в нея, и при най-неблагоприятните условия, винаги има вътрешна, естествено присъща ѝ нагласа, за смяна на парадигмата.

Като „**когнитивна парадигма**” е определен действащият днес рационален начин на свързаност между нещата в условията на информационното моделиране:

„Когнитивна парадигма – това е влиянието на книжната култура върху човешкия разум.” (с. 30). И със свойствената си склонност към метафоричен изказ по отношение на крайностите и несъвършенствата на технологизацията на съвременната информатизация, В. П. Леонов обобщава: „Като преболеждаме мита, ние ще получим имунитет, който ще ни позволи в бъдеще по-малко да бъдем изложени на риска на заболяването” (с. 79)...

Ето няколко забележителни характерни примери в очертаващото се направление от прогнози на В. П. Леонов относно печатната галактика на Й. Гутенберг – електронната галактика на М. Маклюън: „На съзнанието на Гутенберг е бил свойствен мощен стремеж: да открие в печатната книга единен източник и да установи чрез нейното тиражиране единство на връзките и съответствията. Гутенберг в това съзнание възплъщава център, към който може да се

пресъвокупи и целия ръкописен период на развитието на книгата.” (с. 16).

Самата свързаност на галактиките на Гутенберг – Маклюън – в, образно изразявайки се в духа на естетиката на изказа на В. П. Леонов, Млечен път на писмото на Homo sapiens‘а, авторът на книгата „*Bésame mucho*” обяснява чрез цитат на мисъл от самия М. Маклюън (1962 г.): „Новата електрическа галактика на събитията вече дълбоко се е вклинила в галактиката на Гутенберг. Даже без пряк сблъсък опитът на такова съществуване на технологии и форми на съзнание е травматичен за всеки човек.” (с. 65–66).

„И така, две култури: книжна и електронна. В края на ХХ в. те се кръстосаха. Ражда се нов смисъл. Ние не се откъсваме от своите исторически корени. <...> Езикът на текста в ръкописната, книжната или електронната форма изразява мисълта; написаното закрепя звука, а мелодията става „огледало на духа”. В текстовете и звуците се изразява личността на автора или интерпретатора...” (с. 194)...

... Няма съмнение, че с промяната на условията, предизвикани от стеклите се обективни реалности на технологизацията и информатизацията, ще настъпят промени и във функциите на книгата. При всичко това, заключава авторът, книгата ще съумее да се приспособи към новите условия (с. 81), и не е възможно тя да загине, явявайки се корелат на втората сигнална система на човека – на Словото.

Книгата няма да загине не само поради адаптивните ѝ способности към всякакви промени и изменения в обществото, но още и поради следната важна причина: както човекът, така и книгата са „космически субекти”... Именно в онтологичния ключ на очертаната постановка **книгата е „вечна”** (с. 110).

Авторът си задава и въпроса: „ако книгата е космически субект, каква е нейната мисия във вселената (*В изданието: Вселената. – С. Д., А. К.*)?”. И отговаря: тя „**следва да влияе върху съзнанието на човека, да съдейства за по-нататъшното развитие на неговото мислене**” (с. 118). Що се отнася до начините на подобно въздействие на книгата върху човека, то те са три – като към биологично същество, като към носител на световния разум и като към субект на социалните отношения (с. 118).

Прекарал десетилетия от живота и творчеството си над книгата, проф. В. П. Леонов задава и основния въпрос на своето изследване за книгата: какво е това **книга**? И отговаря: тя е „**скъпоценен дар от природата, дар от вселената**”. „**Книгата е възникнала от практическата потребност да се за-**

печата извършеното или откритото от човека” (с. 125).

Методологичната тежест на разгърнатата постановка на В. П. Леонов изгражда позицията му по третираната книговедска, философска, културологична и хуманитарна материя не единствено като фиксиране на определение за книгата, изолирано в демаркационни, книговедски, граници, а като оригинално цялостно гледище, представляващо научен, познавателен и философски възглед по онтология на хуманитарното познание.

Именно в **методологичните основи на книговедската феноменология** е страстната убежденост на автора за функциите на книгата в човешката цивилизация.

Трудът на проф. В. П. Леонов впечатлява и с други достойнства – написан е на основата на солидно познаване на руската и световна литература (тук също отсъстват демаркационните линии, и в източниковедския свод е включена художествената и философската мисъл на човечеството). За това свидетелстват позовавания на автора на произведенията на Йоан Богослов, Г. В. Ф. Хегел, В. И. Вернадски, П. Теяр де Шарден, Н. Ф. Фьодоров, Н. Н. Мойсеев, У. Морис, Ч. Пиърс, М. Пруст, Х. Л. Борхес, Х. Ортега-и-Гасет, А. Печеи, М. К. Мамардашвили, Й. Бродски, С. Лем, К. Попър, В. А. Лефевър и много други колоси на духа и мисълта.

Що се отнася до цитирането на литературата по книгознание, библиография и библиотекознание, то тук примерите са също солидни, тъй като авторът свободно владее материята и особено – съвременните ѝ метаморфози: Д. Макензи, Р. Шартие, М. А. Розов. Библиографската интерпретация на текста е разгледана като система от много равнища, преминаваща през различни **етапи**, което е достигнато на основата на **критерия „уплътнение на информацията“**: 1. романтичен (въдхновеността предполага разкриване вътрешния свят на библиографията); 2. реалистичен (преобладават научните цели); 3. прагматичен (информационните критерии преобладават над научните); 4. космически (в интелектуалното общество човекът и книгата ще се проявят като космически субекти) (с. 66–74).

Книгата „*Bésame mucho*” е снабдена с перфектно представящи я коментари (с. 203–259) и именен показалец (с. 260–268), които улесняват читателя за по-бързото му ориентиране и навлизане в богатото на фактология и персоналии пространство на съдържанието.

В постановъчната част на книгата „*Bésame mucho*” – раздела „Саами” – проблемите на книгата са поднесени подчертано детайлизирано: всеки един (*Viz no-gore*) – съответно от ракурсите на книгознанието, библиографознанието, библиотекознанието <...>; в раздела „Заедно” – интересът към очерталия се семантичен кръг е фокусиран към „Другия” (по М. М. Бахтин) – различния, противоположния, допълващия, противоречащия възглед... Именно в полифонията от гледища, в диалогичността на интердисциплинарните подходи В. П. Леонов вижда потенциала на верните търсения по комплекса от изследваните от него въпроси на книгата.

По принцип трудът на проф. В. П. Леонов е предназначен за книговеди, библиографи и библиотекарите, но смело може да се каже, че той би заинтересувал и далеч по-широк кръг читателска аудитория, която проявява интерес към съвременното състояние на книгата като културен феномен за пребиваване в различните планове на света, едновременно информационно изразяваща и проявяваща този свят като онтология – като кораб за пътешествие във времето и пространството.

В предприетото пътешествие чрез „*Bésame mucho*” В. П. Леонов не води читателя, а беседва с него чрез открита синархия [13]. В този диалог, който на места е интелектуална беседа, на места проницателно вглеждане в проблемите (и в нас), а понякога е просто мълчаливо кимване в знак на съгласие (с нас – читателите ѝ), В. П. Леонов формулира **перспективната креативна хуманитарна задача на книгознанието: то да изведе естественото генеалогично единство на културите на планетата в процеса на еволюцията на книгата в генетичния код на човека.**

Величествено звучи общият оптимистичен тон на „*Bésame mucho*”: „Книжникът е посял книжната култура. А ще пожъне той цяло човечество.” (с. 202).

Очевидно позицията на „*Bésame mucho*” открива нови пространства и на методологична обосновка на полифонична съизмеримост на възникващите терминологични проблеми в лоното на книговедските (библиологичните) възгледи за книгата в категорията „дълго” време: ръкописна – печатна – електронна книга.

Написана в полето на пресичащата се зона на науката – литературата – изкуството (в която творят майстори от рангана Данте Алигиери, Й. В. Гьоте, У. Еко!), „*Bésame mucho*” на В. П. Леонов приоткри-

ва нови простори за книговедите, нови граници за информационно-комуникативната сфера като цяло, в които не „свиването навътре” в изследванията става определящо, а водещо е „излизането” в откритата интердисциплинарна когнитология на XXI в., явяваща се синархия на философията, художествената литература, изкуството: космоса, в който книгата – като субект – има уникална историко-културна моделираща, прогностична и футуристична мисия.

Чрез книгата „*Bésame mucho*” на проф. В. П. Леонов ние – нейните читатели – днес се срещаме във формиращата се когнитивна парадигма на познанието, в чието генериране сами участваме активно, обединявайки, съотнасяйки гледищата си, независимо от това, че те сами по себе си в различни случаи гравитират към философията, науката, литературата, изкуството или „обикновения” практически живот... Всичко това ни позволява в удивителна филигранна калейдоскопичност да наблюдаваме с прост поглед информационните реалии (по форма: ръкописни, традиционни, електронни) на света като негов – говорещ ни! – космос, познавайки по този интерактивен начин не само по-добре позицията на Другия, но – именно чрез нея – и собствената си гледна точка...

ЛИТЕРАТУРА И БЕЛЕЖКИ

1. Валерий Павлович Леонов : Би[о]блиогр. указ. / БАН ; Сост. А. И. Богданов и др. СПб., 2002.

2. Леонов, В. П. *Bésame mucho* : путешествие в мир книги, библиографии и библиофильства / Научный совет РАН „История мировой культуры” ; Библиотека РАН. М. : Наука, 2008. 268 с.

3. Леонов, В. [П.] Книга като космически субект (Постановка на проблема) / Прев. от ориг. ръкоп. от рус. ез. А. Куманова. // Тр. / Специализ. висше уч-ще по библиотекознание и информ. технолог. София, 2006. Т. 5, с. 295–302. – Срв.: Леонов, В. П. Книга как космический субъект : постановка проблемы. // Библиотековедение. 2006. N 6, с. 18–21.

4. Лат.: *implication* – сплитане, преплитане – логическа операция, образуваща сложно изказване, съставено от две изказвания посредством логическата връзка, съответстваща на съюза „ако ..., то ...”.

5. Лат.: намерение, напрежение, усилие.

6. Сорокин, Б. Ф. Философия и психология творчества : науч.-метод. Пособие для аспирантов и молодых преподавателей / Орл. гос. ун-т. Орел, 2000, с. 56–79.

7. Англ.: *serendipity* – способност към интуитивно озаряване – срв.: Хорас Уолпол: „щастлива способност към открития, интуитивно озарение” (Walpole, H. The letters of Horace Walpole, earl of Oxford. // 9 vol. / Ed. by P. Cunningham. London : Henry G. Bohn, 1861. Vol. 2, p. 365–366.).

8. По всеки общ и частен въпрос на своето изследване В. П. Леонов привежда синтезирана библиографска картина на въпроса. Библиографската скица на понятието „серендипност” финализират определенията, дадени от: 1. заместник-директора на библиотеката „А. Линкълн” в Спрингфилд (Илинойс, САЩ) Джеймс Ла Рю, дадено в статията му „Науката за серендипността” (La Rue, J. The science of serendipity. // Library Software review. 1984. Vol. 3, N 3, p. 385–389.); библиотекознанието е „наука на серендипността”; 2. руския библиограф и книговед Д. Ю. Теплов в статията му „На пътя към създаване на единна теория на ИТС” (Теплов, Д. Ю. На путях к созданию единой теории ИПС. // Техн. б-ки СССР. 1968. Вып. 9 (71), с. 12–18.); „Процесът на извличане на информация от традиционните информационно-справочни системи може в общи черти да се опише по следния начин: преди всичко потребителят се запознава със структурата на системата (с класификационната схема, със списъка на предметните рубрики, азбучно-предметния показалец и възприетата методика на класификация), получавайки по този начин предварителна ориентация в интересувания го въпрос. След това, обръщайки се непосредствено към вторичните документи на избрания раздел, той намира необходимите му. И на първия, и на втория стадий потребителят не само получава необходимите сведения, но и едновременно разширява кръга на своите интереси, попълва знанията си. Всичко това му помага той уверено да се ориентира в потока на информацията.”.

9. Срв. с въведения от У. Еко термин „*Lettore Modello*” („читател – модел” или „модел на читателя”) (Эко, У. Роль читателя : исслед. по семиотике текста / пер. с англ. и ит. С. Серебряного. СПб.: Simposium ; М.: Изд-во РГГУ, 2005.).

10. Балика, Д. А. Рекомендательная (критическая) библиография. // Библиография (М.). 1929. N 4, с. 41–71.

11. Коршунов, О. П. Проблемы общей теории библиографии : (Моногр.). М. : Книга, 1975. – Срв.: Беспалова, Э. К. „Проблемы общей теории библиографии” О. П. Коршунова и концепции рекомендательной библиографии [1976 г.]. // Беспалова, Э. К. Избранное : Ст. за 20 лет : В 3-х т. : Т. I–III. М. 1994, с. 55–78.

12. Леонов, В. П. Библиографическая информация в структуре вторичной информации. // Сов. библиогр. (М.). 1985. N 2, с. 16.

13. Гр.: *syn* – заедно + *gōpna* – ъгъл.

КНИГОИЗДАТЕЛСКИ ДЕЙНОСТИ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ СДРУЖЕНИЕ „РОДЕН КРАЙ“ – ГРАД ЗЛАТАРИЦА

Вече няколко години подред, неправителствената организация – сдружение „Роден край“, град Златарица, развива усилена спонсорска дейност по книгоиздаването на произведения с регионално и национално значение. През този период с подкрепата на неправителствената организация бяха издадени един роман, три документални книги и една със случки и анекдоти от местното население.

Сдружението спонсорира автора Иван Енчев за издаването на романа му „Край Бързица“ (издателство Българска книжица, 2007 г.). Писателят е родом от с. Шивачево, Златаришка община. Същият е работил като журналист, член е на Съюза на българските писатели, издал е десет книги в стихове и проза. В спонсорирания от сдружението роман „Край Бързица“, главният герой Братанов се завръща в родния си край – град Златарица, където се таят най-скъпоценните съкровища на неговата младост. От пресичането на Стара планина до края, романа е едно интересно приключение за главния герой. Случайната му среща с Диана му отваря пътя към едно ново приятелство. Успоредно с него автора разкрива изключителното родово потекло на главния герой. Четивото е увлекателно и наред с това ни разкрива малко известни факти за миналото на родния край.

Със съдействието и чрез финансирането на сдружението, беше издадена книга за българската емиграция в годините на Възраждането. Тя се нарича „Букурещ – места и личности на българската емиграция през Възраждането“ – научнопопулярен очерк и документи и нейни автори са Лучия Пъцан и проф. Лука Велчов –

българин с румънско гражданство. Същият е в ръководството на организацията на българското малцинство в Румъния. Книгата разказва за миналото на българската емиграция в Румъния и третира настоящите проблеми на общността. Тя предизвика широк интерес, след представянето и в град София, на което присъстваха представители на правителството, президентството и на организацията на българите в чужбина.

Сдружение „Роден край“ активно участва в тържественото отбелязване на 130-годишнината от освобождението на Златаришкия край. В тази организация особено активни бяха членовете на управителния съвет, който събраха документи от архивите на руските освободителни полкове, преминали през Златарица. Събраната информация даде възможност на сдружението да издаде книгата „За свободата на Златарица“ с автор Петър Влахов. Книгата разкрива значимостта на боевете при Златарица за падането на Плевен и по-нататъшния ход на освободителната война. Документалната творба беше представена на тържествата в Златарица, на които присъстваха секретарите на руското посолство, генералният консул на Русия от Русе, редица представители на българо-руските сдружения, движение русофили и други. Книгата се разпространи безплатно. Община Златарица получи официални благодарности от руското посолство.

През 2008 г. отново бяха издадени книги със организационното съдействие на членовете на управителния съвет и спонсорството на сдружението. Една от тях беше „Севастийските покровители“ – факти, разкази и легенди за славното

време на цар Иван Асен II с автор Петър Влахов. Произведението е посветено на 780 годишнината от славната победа при Клокотница на 9 март 1230 г. Изследването разкрива малко известни факти за победоносния поход на българския цар, чийто маршрут е осеян с руини на параклиси, църкви и манастири, носещи името на „Свети 40 мъченици“. Документалният разказ завършва с послание за организиране на регионални и национални тържества през 2010 година в Златарица, Мерданя и Велико Търново. Изданието предизвика голям интерес в научните среди в София, Варна, Хасково и Велико Търново.

Следващата стъпка в книгоиздаването на Сдружение „Роден край“ – град Златарица, беше книгата с разкази, анекдоти и весели случки от живота на „Златарчани по пътя към Европа“, чиито автор е Радослав Радославов. Книгата е изпълнена с автентичен златаришки хумор, съпроводен с отлични карикатури и илюстрации на художника Петър Борсуков. Тя предизвика интерес не само сред жителите на града и общината, но и в по-широк мащаб. Ценното в нея, особено за златарчани, е това, че тя напомня за много жители от града, които вече не са сред живите, но са оставили трайни следи в историята на селището.

Каква е равнометката? За две години – 2007 и 2008 г. Сдружение „Роден край“ финансира издаването на пет книги, от които две с художествена литература и три историко-документални. Във финансирането на книгоиздаването и търсенето на спонсори активно участва Стефан Добрев. Дейно участие в организационната работа и съдействие по събирането, превеждането от чужд език на български език на документи, и организиране на отпечатването на част от книгите взема Теодора Косеркова. А Радослав Радославов и Петър Влахов, както се отбеляза по-горе, са автори на три от книгите. Всичките изброени дотук имена са членове на управителния

съвет на сдружението. Разбира се, те не извършват това сами, а активно ползват подкрепата на останалите членове на сдружението и на земляческите организации на златарчани в останалите градове на страната – чрез спонсорство, организационна и морална подкрепа. Амбициите на сдружението са големи и този процес на книгоиздаване ще продължи с произведения, третиращи миналото на родния край и проблемите на съвременна Златарица.

Петър Влахов

председател на УС на неправителствена организация

Сдружение „Роден край“ – гр. Златарица

ДИГИТАЛНА КОНВЕРСИЯ И НЕОБРАТИМИ ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ФУНКЦИОНАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИБЛИОТЕКИТЕ*

Проф. г.филолог.н. Мария Петкова-Младенова

Монографията на доц. д-р Кристина Върбанова-Денчева е посветена на една от най-дискутираните теми в професионалната и научната общност в областта на книгознанието, библиотекознанието и научната информация – съдбата на книгата и библиотеките в условията на информационната революция. Ще съхрани ли библиотеката своята мисия на пазител на човешкото знание, осигуряваща неговото предаване през времето, от поколение на поколение, или ще изчезне, загубила битката с компютрите, налагащи дигиталната култура?

Авторът подхожда към разглеждането на тези фундаментални въпроси от позициите на утвърден изследовател на новите функции на библиотеките, с апробирани в практиката модели и алгоритми за тяхната адаптация към настъпилите през последните 30 години драматични промени в средата за тяхното съществуване.

Главната цел на изследването е да се очертаят параметрите на съвременната среда за съществуване на библиотеката, като се покаже специално въздействието на дигитализацията върху основните структурни елементи и ресурсноосигуряващи потоци на библиотеката. Същевременно се поставя и конкретна задача: да се предложи метод за оптимизиране и хармонизиране на библиотечния функционален модел в съответствие с изискванията на тези промени. Към изследването на тези въпроси авторът подхожда, като анализира задълбочено причинно-следствените връзки и взаимодействията в предварително определените параметри на средата за функциониране на библиотеката, изхождайки от генетично заложените ѝ културологични функции.

Въпросите за преобразуванията в условията за тяхното осъществяване са разгледани изчерпателно в контекста на еволюцията на информационно-комуникационните технологии, неразривно свързани със създаването на знание, средствата и подходите за неговото съхраняване и предаване в историята на човешката цивилизация. Авторът показва убедително, че още с възникването на писменостите и създаването на писмените документи, библиотеката се превръща в база на документната медийна област, която се добавя към междulichностната и разпръсквателната (дифузна) медийна области и този модел устойчиво съществува и днес. Предложено е оригинално паралелно разглеждане на прехода през трите основни епохи в развитието на

материалната база на обществото, класификацията на средствата и подходите за осъществяване на обмена на информация.

Подробното разглеждане на понятието информация в различни аспекти е подчинено на възприетия подход за извличане на причинно-следствени връзки между възможностите, които предоставя всеки следващ технологичен етап от развитието на материалната база за съхраняване и предаване на информация, и необходимостта в обществото от нови технологии. Авторът нагледно показва спиралообразната повторяемост на комуникационните технологии в проследените стадии от тяхното развитие. Конкретизирането на изследването за въздействието на промените в технологичната среда и в протичащите процеси в обществото е постигнато с внасянето на трети пласт в проследяването на информационно-комуникационната спирала, теориите за разпространението на новите медии и еволюцията в автоматизацията на библиотечната дейност в България. Авторът акцентира върху промените в научната библиотека, като съхранител и пазител на систематизираното, организирано научно знание в ролята ѝ на комуникационен институт, осъществяващ научна комуникация и разпространение на знанието. Въпросите са разгледани в условията на сложния комплекс от промени, които са локализиращи в четири „зони на взаимодействие“ със системната среда: информационни носители – библиотечни документи; класификации на науките – библиотечни класификации; гъвкави автоматизирани производствени системи – роботизация на материалните потоци в библиотеката; автоматизираните информационно-управляващи системи – маркетинг и мениджмънт на библиотечната дейност. Проследяват се метаморфозите на библиотечните документи от книжни към електронни и виртуални, както и възможностите за преминаване от библиотечни класификации, създадени за обхващане на постигнатото преди столетия знание, съхранявано главно на книжни носители, към динамични класификации, максимално съответстващи на съвременното състояние на науката. Основните промени в процеса на осъществяване на комуникацията със съхраненото знание – маркетинга и мениджмънта на съвременната библиотека, са представени с преминаването от предоставяне на информация, съхранена

* Върбанова-Денчева, Кристина. Дигитална конверсия и функционална трансформация на библиотеките. // София: За буквите – О писменехъ, 2009. 386 с. (Виж на с. 4 на корицата на “Издател”).

в документите, към предоставяне на нови информационни продукти и услуги, осигуряващи оцеляването на библиотеката и по пътя на трансформация и съхраняване на нейната мисия в бъдещето. Прогнозният модел на библиотеката, предложен от Кристина Върбанова-Денчева, се основава на сложен теоретичен апарат – теоретико-множествената концепция на Общата теория на системите, адаптация и приложение на абстрактно-логическо моделиране на функционални структури и синтез на нов функционален модел. Изследователят обосновава въвеждането на понятието конвергенция, широко използвано в комуникационната наука и практика, за функционалното поле на библиотеката, като изхожда от проникването на компютърните технологии във всички процеси, осъществявани в библиотеката, като проследява и съпътстващите ги трансформации. Практическата приложимост на представените теоретични обосновки са защитени с технологиите за дигитална конверсия, предложени от автора на базата на изследванията и наблюденията на практиките в най-напредналите в технологично отношение библиотеки в света и успешните им реализации и в нашата страна. Нагледно е показана функционалната трансформация на библиотеките в процедурите за ретроконверсията на каталозите и всички проблемни области на съвместимостта със средата за функциониране – стандарти, формати, протоколи, лингвистично осигуряване, транслитерация и др., специфични за нашата писменост и конкретните практики в библиотеките у нас.

Модерната библиотека на бъдещето е обоснована чрез модела на реалното превъплъщение на високотехнологичната библиотека на Сиатъл – САЩ, в която намират практическо потвърждение всички синтезирани модели и теоретични изводи на автора. Всички функционални трансформации са богато и убедително илюстрирани: спиралата на книгите, роботизираните системи, интегрирани в единна информационно-осигуряваща система, която е неразривна съставна част от информационната и комуникационна инфраструктура на Сиатъл.

Една от същностните функции на библиотеката – образователната, попада също в обхвата на представеното в монографията изследване. Оставайки вярна на системния подход, авторката извежда от общите параметри на средата за образование в края на ХХ и началото на ХХI век специфичните въздействия върху функциите на библиотеката. Доказани са промените, настъпили в комуникационния процес – неговата визуализация, виртуализация и интелектуализация и успешното вметване на тези функции и в образователния процес. Съвместното трансформиране на каналите за комуникация, информационните потоци и откритият достъп за библиотеките като институции за организиране, представяне и разпространение на знания, въздействат и върху образователните модели. Преходът от наложените от предишни етапи от развитието на обществото модели на образованието към моделите на отвореното образование са представени и чрез еволюцията на комуникационните тех-

нологии. Авторката защитава тезата си обосновано, не само с теоретични аргументи, но и с представените модели за e-Learning, и доказва, че то се постига тогава, когато всички материални потоци в модела на обучение се трансформират в електронен вид. Тази теза е илюстрирана с представената концепция за интелигентна платформа и многоагентна система, съчетана с дигиталната конверсия като метод за създаване на учебно съдържание в електронен вид – представен е проект на доц. Денчева за web-базирано обучение.

Моделът на библиотеката на бъдещето в средата за живот на обществото на знанието е ориентиран към удовлетворяване на потребностите на икономиката на знанието, науката, образованието и всички сфери на живот на обществото.

Изискванията за новите компетентности и умения на студентите в обществото на знанието обосновават новите роли на библиотеката като генератор на информационни ресурси, бази от данни, метаданни и метаресурси. Библиотеките са показани като активни участници в създаващата се образователна индустрия – като създатели на нови информационни продукти и главно на услуги за моделите на образование, носочени към бъдещето.

Мястото на научните библиотеки в е-науката също се определя от новите изисквания и очаквания от научните изследвания. Авторката представя промените в структурата на публикационната активност на учените от БАН на базата на систематизирания богат емпиричен материал – създадените от нея бази от данни с библиометрична и библиографска информация за публикациите на учените от БАН за последните 10 години. Наблюдаваният ръст на електронните публикации на учените през последните 3 години илюстрира трансформациите в информационните ресурси на научните изследвания и публикуваните резултати от тях. Тези промени са представени чрез конкретните програми и проекти на Европейския съюз за изграждане на единно европейско изследователско пространство, като част от стратегията за изграждане на икономиката на знанието.

Монографията представлява задълбочен теоретичен труд, който е принос в библиотекознанието и в теорията на научната информация. Разработените от Кристина Върбанова-Денчева процедури и цялостни технологии са приложими за съвременните предизвикателства пред библиотеките – дигитализацията на библиотечните колекции, ретроконверсията на библиотечните каталози и предоставянето им за он лайн достъп, създаването на новите информационни продукти и услуги в библиотеките. Монографията е ценна и от образователна гледна точка за студентите и докторантите в областта на библиотечните технологии, традиционните и съвременните медии, информационните технологии и информационното брокерство. Няма съмнение, че тя ще се използва с успех и от университетите, подготвящи специалисти със знания и компетентности за изграждане на обществото на знанието.

ДЕН НА ОТВОРЕНИТЕ ВРАТИ – V СТУДЕНТСКА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ И ИЗЛОЖБА НА СВУБИТ

Пламен Трайков, Мехмед Исмаил, Калина Велкова, Жулиета Желева

На 22 май 2009 г. в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии се състоя V Студентска научна конференция и изложба на университета на тема „ИНФОРМАЦИЯ – ЦЕННОСТИ – ОБЩЕСТВО“ („INFORMATION – VALUES – SOCIETY“).

Форумът бе посветен на националния празник на българската просвета и култура и на славянската писменост – 24 май и на 130-годишнината от приемането на Търновската конституция.

В трите секции на конференцията бяха представени общо 86 доклада от студенти от различните специалности на университета (Библиотекознание и библиография, Библиотечен мениджмънт, Печатни комуникации, Информационни фондове на културно-историческото наследство, Информационни технологии, Информационно брокерство, Информационна сигурност), явяващи се част от базата данни на Студентското научно общество:

– Библиотекознание, библиография, книгознание (·) (NN 375-419);

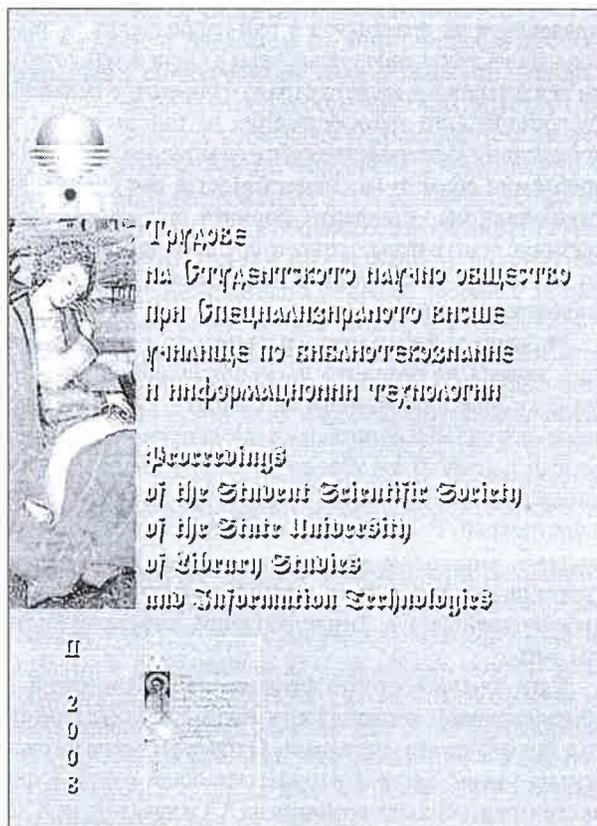
– Информационни технологии (··) (NN 420-427);

– Културно-историческо наследство (···) (NN 428-460).

В приветствията към участниците на форума от Председателя на Парламента г-н Г. Пирински, Председателя на БАН акад. Н. Съботинов и др. се изтъкна неговото обществено, научно и културно значение.

Откривайки форума, в словото си Ректорът на СВУБИТ проф. Стоян Денчев даде неговия забележителен старт като обобщи, че информационните специалисти изпълняват изключителната роля на хранители, пазители, разпространители, медиатори и генератори на човешкото знание и мъдрост.

Пред изтъкнати специалисти по различните проблеми на информационно-комуникативната сфера от центровете на информатизацията у нас и видни общественици, представители на медиите, интелектуалци – гости на Деня на отворените врати на СВУБИТ – студентите предшестваша същинската част на своята V Студентска научна конференция и изложба на

университета с Академичната интертекстуална аксиология „Светна като слънце“ (*Homo verbi gralis*“).

Интеракцията е основана на възлов свод от студентските изследвания, посветени на ценностния геном на българската книжнина и литература (NN 375-402). В нея е представен Кръстният път на изящното слово на България. В превода на славянски език, направен от Св. Константин-Кирил Философ (1) на фрагментите от Св. Евангелия, отнасящи се до Кръстния път на Исус Христос – *Изборно евангелие* („Апрокос“ – („Апрокос“) е видян и проследен информационен код –

послание към нашите писатели: Св. Архиепископ Методий (2), Св. Климент Охридски (3), Черноризец Храбър (4), Отец Паисий Хилендарски (5), Любен Каравелов (6), Христо Ботев (7), Петко Р. Славейков (8), Иван Вазов (9), Пейо Яворов (10), Димчо Дебелянов (11), Гео Милев (12), Христо Смирненски (13), Никола Вапцаров (14)...

В интеракцията бе забележително представянето на Дева Мария Българска.

В живата фреска, представена от студентите, своеобразна рамка представляваха вгълбеният в графемите на глаголицата (на монитора пред възплащавания го студент) Св. Константин-Кирил Философ и надвесеният, с перо в десницата си над ръкописа на „История славяноболгарская...”, о. Паисий Хилендарски...

Репликите – чрез метода на цитирането – са подбрани от: *Новия завет – Апокроса*, „Панонски легенди”, „Житие на Кирил и Методий” (Св. Климент Охридски), „Азбучна молитва” (Константин Преславски), „За буквите” (Черноризец Храбър), „История славяноболгарская...” (о. Паисий Хилендарски), „Хубава си, моя горо” (Любен Каравелов), „Татковино”, „Не пей ми се”, „Времето” (Петко Р. Славейков), „Новото гробище на Сливница” (Иван Вазов), „Хайдушки копнения” (Пейо Яворов), „Да се завърнеш в бащината къща...” (Димчо Дебелянов), „Септември” (Гео Милев), „Цветарка” (Христо Смирненски), „Вяра”, „Предсмъртно” (Никола Вапцаров), „Пиета (Sedes Sapientiae)” (Александра Куманова), ръкописа на „ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ”, „Словото” (Николай Василев).

Характеристиките са в съответствие с хипертекста на цитирания литературоведски историографски източник. Представяната концепция е получила аprobация на 28 март 2009 г. на ежегодния научно-практически семинар на университета, проведен в Хисаря в Пленарния доклад „ЦЕННОСТЕН ГЕНОМ НА БЪЛГАРСКИЯ КНИЖОВЕН И ЛИТЕРАТУРЕН ЕЗИК: (ГЕНЕАЛОГИЧНА ФЕНОМЕНОЛОГИЯ – ИНФОРМАЦИОНЕН КОД НА ИЗЯЩНОТО СЛОВО)” /Проф. д.ик.н. Стоян Денчев (: методологично-класификационен дискурс); проф. д.п.н. Александра Куманова (: философско-научоведски анализ); Николай Василев (: литературно-критически синтез).

На финала на аксиологията студентите обозначават символно книжнината и литературата на България, преподавайки на Ректора на ниверситета:

– ръкописния препис, направен от Студентското научно общество, на „История славяноболгарская...” на о. Паисий Хилендарски (защото се изпълнява завета на хилендарския йеромонах: въпреки реалната възможност чрез печатната технология да бъде тиражиран труда му, той е виждал смисъл в идеята този труд да бъде преписван на ръка); на основата на „История славяноболгарская...” е направен тезаурус на езика на о. Паисий Хилендарски;

– Т. II на Трудовете на Студентското научно общество;

– Паметната книга – дар от Студентското научно общество на неговия Ректор, съдържаща Библиографски списък от 319 публикации в специализирания научен печат – дело на студентите, както и образци от подготвените нови изследвания.

На сценичната площадка – пресъздаваща кораба на духа на България – сред студентите на СВУБИТ – наред с тях – в аксиологията взе участие и о. Стефан Пашов.

Сценарият на интеракцията е дело на проф. Александра Куманова и писателят – литературен критик Николай Василев. В основата му е вградена „Азбучна молитва” на Константин Преславски.

Девизът на младежкия научен форум „Licht, mehr Licht” („Светлина, повече светлина”) пронизваше изявите на участниците във форума и гостите – експерти останаха впечатлени от възплащаното разбиране за огледалните възможности на представяне на рационалното (логическото) и художественото (образното) мислене, което е в съответствие с тенденциите на съвременната парадигма на научно-културно мислене...

Водещите преподаватели на СВУБИТ участваха редом с младите неوفити с доклади на форума. Асистентите, по-младите учени бяха близко до студентите – изследователи в непосредствената секционна работа.

Водещите на конференцията – авторите на тези редове – постоянно бяха в жива интерактивна връзка с аудиторията...

Специално бе изтъкнато от изказващите се значението на докладите, посветени на Търновската конституция и дейността на Петко Р. Славейков – душата на създаването историческия документ:

– • Десислава Александрова (I курс, ред. – спец. ББ) Петко Рачов Славейков – създателят на универсален възглед за национален идеал (Публицистиката във в. „Гайда”, в. „Македония”, в. „Независимост”, сп. „Читалище” и др.), граждански морал („Не пей ми се”, „Жестокостта ми се сломи”, „Песен за паричката ми”, „Опак свят” и др.) и нравствена красота („Изворът на белоногата”, „Песнопойка...” и др.) (N 387);

– •• Александра Зердева, Ани Мутарова, Цветелина Григорова

(II курс, ред. – спец. КИН) Електронни сайтове, третиращи Търновската конституция (Таблично представяне) (N 421);

– ••• Моника Петрова (II курс, ред. – спец. КИН) Промените в Търновската конституция от Освобождението до Балканските войни (N 429);

– ••• Димитрина Стойчева (II курс, ред. – спец. КИН) Търновската конституция и Органическият устав на Източна Румелия (N 430);

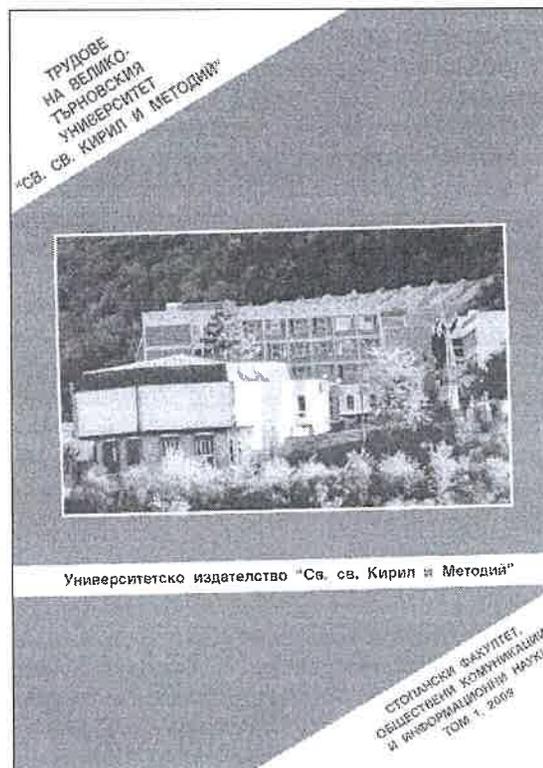
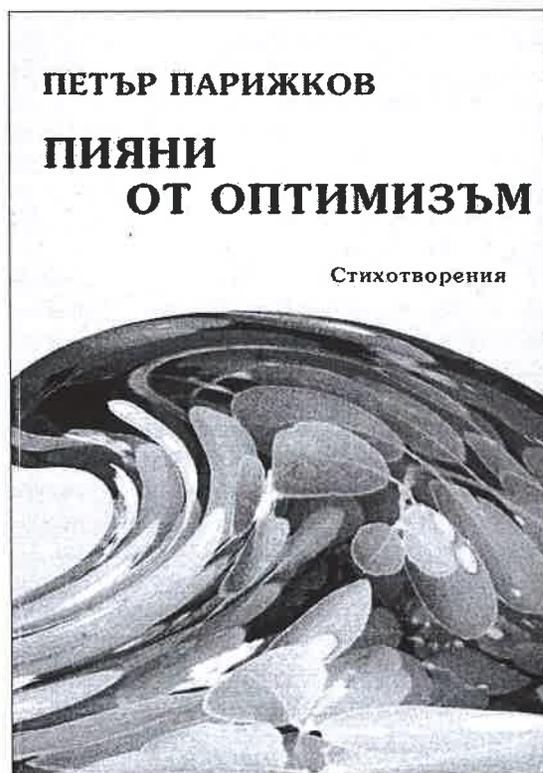
– ••• Жулиета Желева (II курс, ред. – спец. КИН) Петко Рачов Славейков и Търновската конституция (N 431);

– ••• Николай Икономов (II курс, ред. – спец. КИН) Търновската конституция;

Културно-историческа ценност (Ключът за цялостното развитие на България) (N 432).

Обобщаващото слово на проф. Иван Попов направи обозрими многообразните изяви на форума като системно информационно цяло.

НОВИ КНИГИ

Корица на брой 1
на сп. „Издател“,
излязъл през октомври
1994 г.

Основател
Лъчезар Г. Георгиев

Стопански факултет
Катедра „Библиотекознание и масови комуникации“

Университетско издателство
„Св. св. Кирил и Методий“ – В. Търново

Редактор на броя
доц. д-р Лъчезар Георгиев

Формат 56x84/8 Печатни коли 9

ISSN 1310 – 4624

Годишен абонамент или заявка за сп. „Издател“ може да направите на адреса на редакцията:

5000 Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“
тел.: 062/ 618 295; 63 11 76; E-mail malina_pd@abv.bg

DEAR READER,

You can subscribe to the „Publisher“ magazine for the year 2010 by sending the subscription fee by mail-order to the following address:

**5000 Veliko Turnovo, 2 Theodosi Turnovsky Str.
„Cyril and Methodius“ University
Prof. Dr. Luchezar Georgiev Georgiev
E-mail: Lu4ezargeorgiev@abv.bg**

Настоящият брой се забави поради затруднения от технически характер. Тази книжка се отпечатва през м. февруари 2010 г. в печатница „СИРА“ – В. Търново

На лицева страна на корицата: Фрагменти от студентски празненства в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии – София

НОВИ КНИГИ

